

Syrový + Syrová

architekti

byt/kancelář: Kuršova 30, 635 00 Brno-Bystrc, tel.: (+42-5) 46212723
atelier: Česká 1/3, 602 00 Brno, tel.: (+42-5) 42217758

Zakázkové číslo: 103

Název akce: Hronov (okres Náchod), dům čp.49

Stavebně historický průzkum

Investor: MěÚ Hronov

Architektonická kancelář: Syrový a Syrová, architekti

Autorizovaný architekt: ing. arch. Jiří Syrový

Spolupráce: ing. arch. Zuzana Syrová

PhDr. Ladislav Hladký (dějiny objektu)

Datum: Říjen 1998

obsah

Úvod	5
Dějiny objektu	6
Architektonický rozbor	10
Základní charakteristika stavby	10
Dům	10
Dům - dispozice	10
Dům - průčelí	10
Dům - interiéry	11
Přízemí	11
Patro	12
Půda, krov	13
Ostatní stavby ve dvoře	13
Shrnutí stavebního vývoje / datování	14
Architektonické a památkové hodnocení	16
Výčet hodnotných detailů	16
Průčelí	16
Přízemí	16
Patro	16
Krov	16
Ostatní stavby dvora a jeho okolí	16
Přehled hlavních architektonických a stavebně technických závad	17
architektonické závady	17
architektonické a stavebně technické závady	17
stavebně technické závady	17
závady v okolí stavby	17
Možnosti dalšího doplnění poznatků	17
Doporučení pro obnovu (možnosti úprav)	
dle poznatků průzkumu	18
Digitální zpracování	19
Prameny, ikonografie, mapy a plány, literatura:	19
Prameny	19
Ikonografie	19
Plány	19
Literatura:	20
Plány / ikonografie / fotodokumentace	21
01 - Hronov - kopie mapy stabilního katastru z roku 1840 s vyznačením dvora čp. 49 (zmenšeno z originálu 1 : 2880)	22
02 - Hronov - kopie mapy stabilního katastru z roku 1824 - detail (1:2880)	23
03 - Hronov - kopie mapy stabilního katastru z roku 1824 (1:2880) - detail s vyznačením zbytků zaneseného příkopu a náspu tvrže - průmět nákresu A.Sedláčka (Aug. Sedláček: Hrady, zámky a tvrže království českého V, Praha 1887)	24
04 - Nákres k stavbě hospodářského stavení panu Robertu Židovi čís. ... v Hronově; červen / červenec 1883; Vil. Pohl, mistr stavitelský * 05 - Adaptační plán ku zrestaurování stájí v byty při č.p. 49 v Hronově pro p.t. hronovskou přádelnu v Hronově; září 1921; podnikatelství staveb Celestýn Jirásek, úředně oprávněný mistr zednický v Hronově	25

06 - Plán na stavbu nové hospodářské kolny pro p. Roberta Žida, čís. pop. 49 v Hronově; červenec 1898, Karel Eckert, stavitel v Hronově * 07 - Adaptační plán pro p. t. hronovskou přádelnu ku zrestaurování kolny v byt pro zahradníka a v dřevníky; září 1921; podnikatelství staveb Celestýn Jirásek, úředně oprávněný mistr zednický v Hronově	26
08 - Novostavba kancelářské budovy firmy M. Oberlander v Hronově, sklep; Brno, srpen 1923; arch. prof. H. Fanta a dr. E. Tranquillini	27
09 / 10 - Náčes na přestavbu č. pop. 49 pro akciovou spol. s ruč. omezeným, přádel. bavlny v Hronově; listopad 1924; podnikatelství staveb a techn. kancelář arch. Jan Eckert, oprávn. mistr zednický v Hronově nad Met.	28
11 - K. Liebscher: "Dvůr v Hronově" (Čechy, díl V, Praha 1890, str. 202); pohled na zadní komorovou část domu a výstupek * 12 - nesign. kresba (U nás, kniha prvá: Úhor; in: Al. Jiráskova Sebrané spisy Díl XXIII, Praha 1923; str. 137); ovčinec, brána, kolna s maštálkou * 13 - "Hronov; tak. zv. tvrž" (Soupis památek historických a uměleckých v království Českém, díl V, okres Náchodský, Praha 1907-8, obr. 35, str. 38); fotografie východního průčelí domu	29
14 / 15 / 16 / 17 - fotodokumentace domu z doby před zazděním východního vstupu a likvidací předzahrádky (kopie neznámého původu ze spisu k prohlášení domu za kulturní památku) * 18 - fotografie domu od jihovýchodu (archiv SÚPP, P. Zatloukal 1920-40)	30
19 a, b, c - fotodokumentace domu z roku 1992 (Jiří Škabrada) - pohled jihozápadní - ze dvora - na dům a zadní křídlo před přestavbou; pohled od severovýchodu - světnička - výstupek se zadní patrovou komorovou částí domu; zadní patrová komorová část domu - pohled od východu	31
19 d - pohled jihozápadní - ze dvora - na dům a zadní křídlo před přestavbou (foto 1992) * 20 - dvorní - západní průčelí domu * 21 - vstupní dveře * 22 - detail nadpraží vstupního portálu s kruhovým štítkem s monogramem RŽ	32
23 - hlavní jižní štítové průčelí domu * 24 - pohled jižní (foto 1992) * 25 - pohled od severovýchodu - světnička - výstupek se zadní patrovou komorovou částí domu * 26 - pohled od jihovýchodu - světnice a světnička - výstupek	33
27 - pohled na světničku - výstupek od jihovýchodu * 28 / * 29 - zadní patrová komorová část domu - pohled od jihovýchodu * 30 - pohled od severovýchodu na světničku - výstupek a zadní patrovou komorovou část domu * 31 - zadní severní štítové průčelí domu	34
32 - síň v přízemí - pohled od vstupu ke schodišti * 33 - nika za vstupem ze dvora ve stěně oddělující světnici od síně * 34 - vstup do komory v severovýchodním dílu půdorysu * 35 - pohled chodbou mezi zadní komorou a kuchyní k bývalému vstupu ve východním průčelí * 36 - síň v přízemí - pohled od schodiště ke světnici a vstupu ze dvora	35
37 - interier zadní komory v přízemí - pohled na vstupní dveře * 38 / 39 - renesanční klenba zadní komory s výsečemi s hřebínky * 40 - okno zadní komory s provlékanou mříží	36
41 - interier světničky - výstupku - pohled ke vstupu * 42 - kuchyně * 43 / 44 - vstupní díl vydělený ze světnice * 45 - detail zhlaví trámu podlahy nad zadní komorou na straně schodiště * 46 - schodiště do patra - pohled shora (po levé straně patra odstranění sloupku portálu severozápadní horní komory) * 47 - schodiště do patra - pohled z přízemí	37
48 / 49 - interier horní síně - v popředí schody do podkrovní, v pozadí schody do polopatra zadního hospodářského křídla (dnes uslepené), vpravo sdružený portál zadních komor * 50 / 51 - detail schodů do podkrovní	38
52 - jižní nárožní sloupek pavlače * 53 - schody do polopatra zadního křídla (dnes uslepené) * 54 - dřevěný zámeček dveří na pavlači * 55 - detail stěny oddělující od síně nepřístupnou místnost nad kuchyní - sloupek na východní straně	39
56 - interier přední - jihozápadní horní komory - pohled směrem k zadní stěně světnice * 57 - detail shlaví příčného trámu nepřístupné místnosti nad kuchyní - pohled z přední - jihozápadní horní komory * 58 - vstupní portál jihozápadní horní komory * 59 - detail ukončení prahového trámu portálu na straně nepřístupné místnosti nad kuchyní	40

60 - vstupní portál zadní severovýchodní horní komory * 61 - sdružený portál zadních horních komor (levý s odstraněným krajním sloupkem a vloženým schodištěm) * 62 - ukončení stropního trámu zadní severovýchodní horní komory u východního průčelí * 63 - interier zadní severovýchodní horní komory - pohled od vstupu k severovýchodnímu nároží 41

64 / 65 / 66 / 67 / 68 / 69 - podkroví a konstrukce krovu * 70 - vyříznutá část krovu v místě napojení zadního křídla * 71 - kamnové kachle nalezené v podkroví 42

Grafické přílohy43

Situace s vyznačením sklepa a zaniklých staveb 1:1000 44

Zaměření - půdorys přízemí 1:100 45

Zaměření - půdorys patra 1:100 46

Zaměření - půdorys krovu 1:100 47

Zaměření - krov- skl.řezy 1:100 48

Přehled fotodokumentace49

situace 1:500 50

půdorys přízemí 1:100 51

půdorys patra 1:100 52

půdorys krovu 1:100 53

Stavebně historický vývoj54

legenda 55

půdorys přízemí 1:100 56

půdorys patra 1:100 57

půdorys krovu 1:100 58

Architektonické hodnocení59

legenda 60

půdorys přízemí 1:100 61

půdorys patra 1:100 62

půdorys krovu 1:100 63

Přílohy64

Opisy vybraných spisů z hronovského stavebního archivu,
týkající se záměru zboření domu čp.49 65

Úvod

Zadání stavebně historického průzkumu (dále jen SHP) domu čp.49 v Hronově je jedním z prvních kroků k postupné obnově této pro město významné památky, která se do všeobecného kulturního povědomí dostala především díky pozornosti, kterou jí ve svém literárním díle věnoval Alois Jirásek.

Město Hronov, které areál bývalého svobodného dvora koupilo od dřívějšího Cottexu, a. s. v likvidaci, zamýšlí jeho obnovu s využitím pro technické služby města. Nejhodnotnější dochovaná část dvora - obytné stavení, jež je vlastním předmětem SHP - má být využita pro kancelář tech. služeb a expozici přibližující návštěvníkům tuto památku a její historii.

Stať dějin objektu je převzata se svolením autora z textu PhDr. Ladislava Hladkého, CSc. z Okresního muzea Náchod připraveného pro prohlášení objektu za kulturní památku. Byla publikována pod názvem "Tvrz a svobodný dvůr v Hronově" v Hlásce, zpravodaji klubu Augusta Sedláčka, ročník VII, 1996. Oproti stavu zachycenému tímto textem došlo již po dlouhých peripetiích památkového zájmu sahajícího k r.1923 k zápisu objektu do ústředního seznamu nemovitých kulturních památek pod r.č. 6036.

Pro průzkum jsme měli k dispozici nepříliš dokonalé částečné zaměření stávajícího stavu objektu z května 1996 (Asspro Náchod - pouze přízemí a schema krovu) mající obvyklé nedostatky neprofesionálních zaměření ("zpravoúhlení půdorysu", chybně zakreslené nebo chybějící klenby a záklenky, zjednodušené zakreslení výplní). Proto bylo v rámci stavebně historického průzkumu provedeno doměření přízemí a krovu a zaměření patra, a to měřením pásmem a dvoumetrem, bez nivelačního přístroje a připojení na trigonometrickou síť.

Děkujeme ing. arch. Jiřímu Škabradovi za laskavé poskytnutí fotodokumentace ze společného předběžného průzkumu z roku 1992, konzultaci problému dynmného provozu domu a upozornění na analogii Dlaskova statku v Dolánkách u Turnova a ing. arch. Petru Dostálovi za poznatky ze stavebně historického průzkumu Dlaskova statku.

Dějiny objektu

Počátky Hronova (okr. Náchod) souvisejí nepochybně s kolonizační činností pana Hrona z Náchoda (doložen v letech 1241-1289) z rodu Načeračiců, prvního známého držitele náchodského panství (Gron de Nachod - 1254)¹ a významného rádce i diplomata krále Václava I. Můžeme oprávněně předpokládat, že již pan Hron z Náchoda zde někdy kolem poloviny 13. století na ochranu severní hranice svého panství a kolemjdoucí obchodní stezky založil vodní tvrz, která těžila z výhodné polohy na pravém břehu řeky Metuje. Pravděpodobně dřevěné stavby byly (včetně hospodářských objektů) obehnané sypaným valem a s řekou propojeným příkopem, do něhož se na západní straně přiváděla voda ze Zbečnického potoka (jinak také Materníka). Mokřiny, jež se rozprostíraly v sousedství, byly později přeměněny na rybníčky.² Na protějším (levém) břehu Metuje vznikla vesnice Hronov pojmenovaná po svém zakladateli, nad ní asi 400 m proti proudu řeky byl na návrší někdy v první polovině 14. století postaven kostel Všech svatých, z jehož původní gotické dispozice zůstalo kněžiště s částečně dochovaným ostěním gotického okna. První zpráva o něm (a současně vůbec první písemný doklad o Hronově) pochází ze 3. června 1359,³ kdy „urozený pán z Náchoda, řečený z Dubé“ ustanovil na zdejší faru po odstoupení plebána (faráře) Alberta jako nového plebána Jakuba Maurici (Maříkova?) z Dymokur. Hronovská fara byla tehdy (za prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic) spolu s dalšími 36 farami začleněna do dobrušského děkanátu náležejícího k hradeckému arcidiakonátu.⁴

V r. 1412 zemřel bez dědiců Jetřich z Janovic (náchodské panství držel asi od r. 1392) a jeho zboží spadlo jako odúmrtí na krále Václava IV., jenž je téhož roku udělil svému oblíbenci, slezskému šlechtici Jindřichu Leflovi z Lažan, stoupenci a pozdějšímu ochránci M. Jana Husa. Jindřich Lefl již v r. 1414 s královým souhlasem vyměnil Náchod s Bočkem z Kunštátu a Poděbrad za Bechyni. V listině ze 14. ledna 1415, jíž si pan Boček nechal od krále potvrdit držbu panství, je hned po Náchodě (hradu a městu) uveden Hronov, který je zde poprvé označen jako městečko (oppidum).⁵

V r. 1422 a znovu v r. 1425 se připomíná první známý držitel hronovské tvrze Matěj z Vlčnova seděním na Hronově⁶ pokaždé jako služebník Viktorína z Poděbrad, husitského hejtmána, Bočkova syna a otce pozdějšího krále Jiřího z Poděbrad. Byl tedy jedním z náchodských manů, příslušníků nižší šlechty, kteří byli za propůjčené zboží povinni vojensky přispět svému pánu. Manské zřízení na náchodském panství vzniklo patrně již ve 14. století, nic bližšího však o něm nevíme; nástupci manů byli pozdější svobodníci.

Od r. 1437 seděli na tvrzi Ivan ze Žampachu a jeho syn Martin,⁷ blízcí příbuzní Jana Koldy ze Žampachu,⁸ jenž se 29. září 1437 zmocnil přepadem města a hradu Náchoda, po němž se poté psal. V plánech Jana Koldy,

bývalého táborského hejtmána (bojoval v bitvách u Tachova a u Lipan, pokračoval v ozbrojeném odporu proti Zikmundovi a jeho zeti Albrechtovi Rakouskému a patřil k předním stoupencům volby polského prince za českého krále) zřejmě hrála hronovská tvrz důležitou roli; navazovala na soustavu hradů jeho severních přátel Matěje Salavy z Lípy a na Skalách a Hynka z Dubé a na Adršpachu a přímo na sousední tvrz na Homoli ve Velkém Dřevíči. V letech 1445 - 1447 nacházíme na tvrzi jako mana panoše Vaňka Nosalovského st. z Nosalova, od r. 1447 jeho syna Vaňka Nosalovského ml.⁹ Na jaře 1456 zemský správce Jiří z Kunštátu a Poděbrad oblehl a dobyl tvrz v Černíkovcích, rodové sídlo Koldů ze Žampachu, a hrady Rychmberk a Náchod.¹⁰ Vaněk Nosalovský ml. z Nosalova byl zbaven úřadu náchodského purkrabí, jímž byl od r. 1453, a zřejmě mu bylo odňato i hronovské manství. Jaký vztah měl k hronovské tvrzi Petr z Hronova, který v r. 1457 opověděl s ostatními urozenými příslušníky rotý Jana Koldy ze Žampachu polskému králi pro neplacení žoldu,¹¹ bohužel nevíme.

Hronovská tvrz je naposledy zmiňována k r. 1462, kdy náchodský městský písař Šimon z Chřenovic zapsal na svou louku za tvrzí dluh 20 kop grošů českých pavlišovským sousedům Janu Kadeřávkovi a jeho synu Jiříkovi.¹² Zda byl Šimon z Chřenovic hronovským manem, není jisto. Pro tuto možnost by snad svědčilo pouze to, že „za tvrzí Hronovem všechny pozemky patřivaly ke tvrzi, a tudíž manovi“.¹³ V r. 1497, kdy Jindřich st. kníže Münsterberský, syn krále Jiřího, zastavil náchodské panství Janu Špetlovi z Prudic a Žlebě, se manství v Hronově neuvádí. Znovu se však objevuje v r. 1500 při definitivním postoupení panství Janu Špetlovi Jindřichovými dědici.¹⁴ Současně se v Hronově k r. 1500 připomíná „rychta krom svobodného“¹⁵ (téměř jistě dvora). Z tvrze, která zanikla do konce 15. století, se stal svobodný dvůr. Snížený násep a zanesený příkop, jež obepínaly stavení svobodného dvora, i prohlubenina, jíž se přiváděla do příkopu voda ze Zbečnického potoka, byly znatelné ještě v 80. letech 19. století.¹⁶

Z formulace „rychta krom svobodného“ k r. 1500 vyplývá, že svobodný dvůr nebyl totožný s rychtou¹⁷ a že hronovské manství nebylo přeměněno na svobodnou rychtu; jak se domnívali někteří autoři¹⁸ a jak se někdy stávalo. První známý majitel svobodného dvora Matěj Michal, řečený Dvořák, je uveden k r. 1587. V r. 1593 ho vystřídal Bartoloměj Kvirenc,¹⁹ který na dvoře seděl celých 30 let; od něho jej získal výměnou za selský grunt v Babí Matěj Maršík (doplatil ještě velmi slušnou sumu 1250 kop grošů míšeňských). Jeho syn Jan prodal svobodný dvůr v r. 1679 Pavlu Židovi, od něhož jej ještě téhož roku koupil za 745 kop grošů míšeňských Matěj Jirásek,²⁰ příslušník rodu, který zde hospodařil přes 200 let do r. 1882. (Z vedlejší linie tohoto rodu Jirásků „dvorských“ pocházel také spisovatel Alois Jirásek.) Majitelé dvora s rodinou byli osobně svobodni; především byli osvobozeni od roboty. Byli však, stejně jako ostatní svobodníci z náchodského panství, povinni za svou vrchnost, cestovala-li do Prahy nebo do Vídně, vozit různé potřeby. Mimo to vozili do Náchoda sůl a víno. V r. 1688 byla tato nepříjemná povinnost převedena na stálý roční

plat 170 zlatých, z nichž na hronovský svobodný dvůr připadlo 12 zlatých 8 krejcarů.²¹ Svobodný dvůr byl samozřejmě nejdražší usedlostí v Hronově; jinak se ceny hronovských selských gruntů po třicetileté válce i později, na počátku 18. století, pohybovaly od 30 do 70 kop grošů míšeňských.²²

Na jaře 1889 M. J. Oberländer a L. Morawetz, textilní podnikatelé z Úpice, zahájili na sousedním lánu výstavbu mechanické přádelny bavlny;²³ tehdy vzala část valu a příkopu za své,²⁴ zbytek pak téměř zmizel deset let nato.²⁵ Tok Zbečnického potoka byl obrácen k jihu a částečně překryt. Pozůstatkem původní tvrze byl tzv. pustý sklep pod stodolou, která vyhořela krátce před první světovou válkou. Sklep, do něhož si Hronovští v době válek (naposledy podle svědectví A. Jirásky za prusko-rakouské války v r. 1866²⁶ ukládali cenné předměty, byl zčásti zrušen. V posledních desetiletích sloužil k uložení brambor pro závodní jídelnu bývalého závodu Tepna 10. V r. 1921 firma Hronovská přádelna bavlny v Hronově, spol. s r. o., jíž dvůr patřil, požádala město o odprodej uličky mezi dvorem a továrnou.²⁷ Tehdy byla tato žádost odložena. Dva roky nato, v r. 1923, se firma obrátila na městskou radu se žádostí o zboření objektu, na jehož místě chtěla vybudovat ústřední kanceláře. „Starosta města Fr. Šefelín prosil majitele přádelny o zachování „Dvora“, že je to přáním našeho rodáka Mistra Aloise Jirásky. Městská rada po delší debatě žádost přádelny zamítla.“²⁸

Vedení přádelny se odvolalo k obecnímu zastupitelstvu, které žádost projednávalo 15. listopadu 1923 ve velmi rušné schůzi. Protože firma nabízela městu za souhlas se zbořením dvora stodvacet tisíc korun (s tím, že tam, kde dvůr stával, umístí pamětní desku), byl výsledek hlasování nasnadě: 25 hlasů pro zboření dvora a pouze 5 hlasů pro jeho zachování.²⁹ Proti tomu usnesení obecního zastupitelstva podalo protest adresovaný Památkovému úřadu v Praze sedm místních spolků (Klub českolovenských turistů, TJ Sokol, Sbor dobrovolných hasičů, Sportovní klub Hronov, Spolek divadelních ochotníků, Národní jednota severočeská a pěvecký spolek Dalibor). Text protestu byl vyložen k podpisu v rodném domku A. Jirásky a jen 25. listopadu 1923 jej podepsalo 700 hronovských občanů. Je zajímavé, že k rozhodnutí nechat zbořit dvůr dospěli zástupci zcela protikladých politických stran zastoupených v obecním zastupitelstvu, a sice sociální demokraté, českoslovenští socialisté, komunisté, lidovci a průmyslníci. Tyto strany uskutečnily v hotelu U mostu veřejnou schůzi, na níž „dokazovaly, jaký prospěch z rozboření „Dvora“ Hronovu nastane“. Asi proto, že hronovské obyvatelstvo se rozdělilo na přívržence a odpůrce zboření dvora, „majitel „Dvora“ nechal potom budovy opravit“.³⁰ Případ svobodného dvora měl dohru ve schůzi obecního zastupitelstva 29. dubna 1924, v níž se jednalo o stanovení objektů, jež by měly být zachovány jako památky. Terčem se pro svůj negativní postoj stal starosta města František Šefelín, který po výtce, „že neměl tak jednat jako starosta města Hronova, nýbrž jen jako občan jiný“,³¹ prohlásil, „že ne-

chce být překážkou rozvoje města Hronova a že skládá úřad starosty a zachování „Dvora“ bude chrániti jako občan“.³² Do příští schůze obecního zastupitelstva konané 20. května 1924 zaslal písemnou resignaci.³³

Zamítavému postoji části hronovského občanstva ke zboření dvora se nemůžeme divit. Dvůr byl vždy považován za objekt úzce související s dějinami obce. Tento pocit byl ještě vystupňován tím, že svobodný dvůr se stal i důležitou složkou děje Jiráskovy románové kroniky U nás (kde jeho majitelé vystupují pod pozmeněným jménem Jírovcové) a posléze i tím, že A. Jirásek dvoru i jeho obyvatelům věnoval pasáž ve svém memoárovém díle Z mých pamětí.³⁴ Ačkoliv zatím nebyl proveden důkladný stavební průzkum bývalého svobodného dvora čp. 49, je zřejmé, že obytný částečně zděný objekt s dřevěným roubeným přístavkem a podezděným polopatrem pochází z počátku druhé poloviny 18. století. Poslední stavební úpravy vlastního obytného stavení se zřejmě uskutečnily ve 30. letech 19. století. K němu kratší stranou přiléhá hospodářské stavení (původně zřejmě chlévy), nyní také částečně obytné, jehož úpravy byly prováděny ve 20. století. Ze sklepa je viditelný pouze krátký úsek rubu klenby v podlaže jižní části novodobé kůlny, sklep sám je zasypán či zabetonován.

Jsem přesvědčen, že ani dnes, kdy město Hronov celý areál bývalého svobodného dvora koupilo od dřívějšího Cottexu, a. s. v likvidaci,³⁵ nejde a nemůže jít o nějaké staromilství, usilují-li městský úřad a městské zastupitelstvo o zapsání objektu do státního seznamu kulturních památek³⁶ a v důsledku toho také o jeho restauraci a renovaci, zejména uvážíme-li, že dvůr je jednou z posledních budov ve městě, jež dokládají původní zástavbu. Nesmíme dopustit, aby to, co se nepodařilo našim příliš materialisticky myslícím předkům, se stalo skutečností dnes, resp. v nejbližších letech.

Poznámky:

- 1) - *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae V, 1. Ed. S. Dušková - J. Šebánek. Praha, Academie 1974, č. 33, s. 72 - 73; A. Profous, Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny III (M-Ř). Praha, Česká akademie věd a umění 1951, s. 174. Příspěvek byl uveřejněn v hronovském měsíčníku U nás - Hronovské listy, 1995, č. 10, 11, 12, nepag. Pro Hlásku, Zpravodaj Klubu Augusta Sedláčka jsem jej upravil a především doplnil poznámkovým aparátem. Text původně vznikl jako podklad žádosti pro prohlášení objektu bývalého svobodného dvora za kulturní památku.*
- 2) - A. Sedláček, Hrady, zámky a tvrze Království českého V. Praha, F. Šimáček 1887, s. 51; Fr. Souček, Hronov nad Metují. In: Ratibor. Politicko - belletristický list pro zájmy kralohradeckého kraje, r. IX, 1892, s. 312; týž, Založení tvrze a města Hronova. In: Od kladského pomezí, r. 1, 1923, s. 45 - 47, zde s. 46; A. Jirásek, Z mých pamětí I. Poslední kapitoly k nové kronice „U nás“. Praha, J. Otto 1911 (1. vydání), s. 19.

- 3) - *Liber primus confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidiecesim nunc prima vice typis editus inchoans ab anno 1354 usque 1362.* Ed. F. A. Tingl. Praga, Greger 1867, s. 94; A. Profous, c. d. I (A-H). Praha, Nakladatelství Československé akademie věd 1954 (reprint vydání z r. 1947), s. 780. Držiteli náchodského panství tehdy byli bratři Hynek a Ješek z Náchoda a Dubé, synové Hynka, jinak Hajmana z Dubé (uváděn poprvé k r. 1325), jemuž panství předal Jan Lucemburský. (Viz A. Sedláček, c. d., s. 10.)
- 4) - J. Kurka, Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecese litomyšlská (Místopis církevní do roku 1421). Praha, Československá tiskárna 1914.
- 5) - Archiv český čili staré písemné památky české i moravské z archivů domácích i cizích III. Ed. Fr. Palacký. Praha 1844, č. 153, s. 485; J. M. Ludvík, Památky hradu, města a panství Náchoda i vlastníkův jeho. Hradec Králové L. Pospíšil 1857, s. 42; J. K. Hraše, Dějiny Náchoda I. Od nejstarších dob až do bitvy na Bílé hoře. Náchod 1895, s. 100.
- 6) - J. M. Ludvík, c. d., s. 101.
- 7) - A. Sedláček, c. d., s. 51. Někteří autoři (např. Fr. Souček, Hronov, s. 344), uvádějí k r. 1437 také Kokumena z Hronova se synem Janem, rovněž příbuzné Jana Koldy ze Žampachu.
- 8) - O něm viz VI. Ježek, Koldové ze Žampachu. In: Hradecký kraj 1959, s. 98-108; VI. Wolf, Jan Kolda st. a ml. ze Žampachu. In: Krkonoše - Podkrkonoší 1, 1963, s. 52-58. V poslední době se VI. Wolf přiklonil k závěru, že Jan Kolda ze Žampachu a na Náchodě byl pouze jeden (v nepublikované přednášce z 30. srpna 1995 pro Letní školu historiků pořádanou pobočkou Historického klubu v Hradci Králové a katedrou historie Pedagogické fakulty Vysoké školy pedagogické v Hradci Králové).
- 9) - Fr. Souček, Hronov, s. 356. Dva Nosalovské (Vaňka st. a Vaňka ml. - otce a syna) zná také J. K. Hraše, c. d., s. 650, zatímco J. M. Ludvík, c. d., s. 101, a A. Sedláček, c. d., s. 51, uvádějí pouze jednoho (stejně tak autor hesla Hronov, in: Tomáš Šimek a kol., Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 6. Východní Čechy. Praha, Svoboda 1990, s. 144).
- 10) - W. W. Tomek, Zprávy o dobytí Náchoda proti Janu Koldovi roku 1456. Zvláštní otisk ze zpráv o zasedání Královské české společnosti nauk. Praha, Grégr 1882, 4 s. Do města Jiří z Poděbrad vstoupil 22. dubna, hradu dobyl útokem 3. května 1456. (Za upozornění na Tomkův příspěvek děkuji panu Oldřichu Šafářovi, kronikáři města Náchoda).
- 11) - VI. Ježek, c. d., s. 105; A. Jirásek, c. d., s. 19. Okresní muzeum (dále jen OM) Náchod, dodatečné zápisy a doplňky k cit. práci Fr. Součka Hronov, sbírky Jiráskova muzea (dále jen JM) v Hronově, sign. A 872, uvádějí text opovčného listu, který našel (zatím neznámo, kde) A. Jirásek: „Já, Jan z Volešnice, proti nejjasnějšímu knězi, knězi králi Kazimírovi polskému, knězi velikému litevskému, dědici ruskému, pánu pruskému, vystříhám se se všemi svými podle pánie Koldovy roty. Pavel z Kostelce, Petr z Hronova a to svou čest ohrazujem.“
- 12) - Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Náchod, fond Archiv města Náchoda, kniha č. I, fol. 55 b.
- 13) - Fr. Souček, Hronov, s. 356.
- 14) - J. K. Hraše, c. d., s. 158-159.
- 15) - J. M. Ludvík, c. d., s. 101.
- 16) - A. Sedláček, c. d., s. 51; F. Souček, Hronov, s. 312; týž, Založení, s. 46; A. Jirásek, c. d., s. 20.
- 17) - Hronovský rychtář je poprvé uveden k r. 1487. (Viz Fr. Souček, Hronov, s. 382).
- 18) - A. Sedláček, c. d., s. 51; jako historický fakt uvádí autor hesla Hronov, in: T. Šimek a kol., c. d., s. 144.
- 19) - V. Müller. Svobodníci. Pokus o monografii ze sociálních dějin českých 15. a 16. století. Praha, Královská česká společnost nauk 1905, bohužel žádného ze dvou v 16. století doložených hronovských svobodníků neuvádí.
- 20) - Posloupnost držitelů svobodného dvora viz. Fr. Souček, Hronov, s. 408 a 498. Stručně ji uvádí také A. Jirásek, c. d., s. 20.
- 21) - A. Jirásek, c. d., s. 20.
- 22) - Fr. Souček, Hronov, s. 498.
- 23) - SOKA Náchod, fond Okresní úřad Náchod, živnosti, sign. 15-H. Dále viz L. Hladký, Z dějin dnešního závodu Tepna 07 v Hronově (1889 - 1989). In: L. Hladký - L. Kollert - M. Novák, Století dnešního závodu Tepna 07 v Hronově. Hronov, Tepna 07 1989, nepag.; týž, Textilní průmysl na Náchodsku do první světové války. Kandidátská disertační práce. Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1993. Strojopis, s. 116.
- 24) - A. Jirásek, c. d., s. 20: „Na tom valu jsem se jako chlapec dost nahonil. Dnes po něm sotva patrná stopa. Z polovice jej zničili, když r. 1888 (správně 1889, viz pozn. č. 23 - pozn. aut.) v samém sousedství na volném lánu zemanském, kdež se obilí vlnívalo, vystavěli továrnu“.
- 25) - OM Náchod, sbírky JM v Hronově, cit. sign. A 872: „Z jara r. 1899 dal p. Robert Žid (majitel čp. 49) strhnouti násep, a tak poslední část zničená. Ještě je viděti příkop arci již velmi mělký. U samého plotu sadu je viděti ještě ústí potůčku od Zbečnicka.“ A. Jirásek, c. d., s. 20, poznamenává: „Druhá část náspu skoro úplně rozkopána před nějakým rokem za opravy dvorských přístavků. Tenkrát tam našli dukát z časů uherského krále Sigmunda. Zlatý ten peníz, který snad některý z těch hronovských šlechticů přivezl z vojenské služby z Polska neb Uher, mám na památku“.
- 26) - A. Jirásek, c. d., s. 225.
- 27) - SOKA Náchod, fond Archiv města Hronova, kniha č. I E, zápis o XXI. řádné schůzi obecního zastupitelstva (dále OZ) z 25. října 1921, bod 7, s. 685-686; dále kronika města Hronova I, zápisy kronikáře Václava Gulta, s. 163. Tato cesta byla veřejným statkem; OZ se usneslo zbavit ji povahy veřejného statku a požádat o její vyloučení z veřejnosti Okresní správní komisi v Náchodě a další příslušné úřady.
- 28) - Tamtéž, cit. kronika, s. 163.

- 29) - *Tamtéž, kniha 1 F, zápis o I. řádné schůzi OZ z 15. listopadu 1923, bod 5, s. 273 - 277; cit. kronika, s. 163 - 164.*
- 30) - *Tamtéž, cit. kronika, s. 164 - 165.*
- 31) - *Tamtéž, cit. kniha 1 F, zápis o V. schůzi OZ z 29. dubna 1923, bod 15, s. 349 - 350; cit. kronika; s. 194.*
- 32) - *Tamtéž, cit. kniha, cit. zápis, s. 350; cit. kronika s. 194.*
- 33) - *Tamtéž, cit. kniha, zápis o VI. schůzi OZ z 20. května 1923, bod 8, s. 367; cit. kronika, s. 195.*
- 34) - *A. Jirásek, c. d., s. 19 - 23.*
- 35) - *Městské zastupitelstvo (dále jen MZ) v Hronově schválilo koupi objektu bývalého svobodného dvora na svém zasedání 4. května 1995 (viz zápis, bod 4.6 usnesení).*
- 36) - *Podání návrhu na uznání objektu za kulturní památku schválilo MZ v Hronově na svém zasedání 27. června 1995 (viz zápis, bod 4.6 usnesení). Podle sdělení starosty města Hronova ing. Miroslava Houšťa byla žádost již odeslána.*

Architektonický rozbor

Základní charakteristika stavby

Areál bývalého svobodného dvora čp. 49 je situován na pravém břehu řeky Metuje, západně od náměstí, s nímž jej spojuje mostek přes Metuji ústící do úzké uličky jižně od náměstí. Vzhledem k dlouhé tradici místa, v němž existovala středověká manská tvrz, je to situace v historické urbanistické struktuře města velmi významná.

Dvůr má dnes přibližně tvar obráceného písmene U. Přízemní, v zadní části patrový dům leží při jeho východní straně, podélně s cestou podél řeky, k níž vybíhá střední výstupek roubené světničky po straně dnes uslepeného vstupu průchozí síně a k níž se otáčí i reprezentativní pavlač komorové zadní roubené části domu. Z předzahrádky před východním průčelím domu zde zůstaly zachovány pouze kamenné sloupky plaňkového plotu (tři stojící, jeden ležící). Při jižní konci domu navazuje ohradní zeď s brankou a vjezdem uzavírající prostor dvora. Paralelně s domem na západní straně parcely jižně od něj je situována novodobá kolna, pod níž se nalézá do počátku tohoto průzkumu přístupný, dnes zabetonovaný, sklep. V zadní části se na dům napojuje patrové severní hospodářské křídlo. Jižně pod dvorem je areál opuštěného zahradnictví v místě zahrady. Severně pak areál textilního závodu, do nějž se obrací zadní štítové průčelí domu a zadní podélné průčelí jeho hospodářského křídla. Areál je oddělen provizorním oplocením.

Dům

Velké obytné stavení obdélného půdorysu s přízemním výstupkem světničky na straně k řece, je v přední části přízemí, ve střední a zadní části patrové. Přízemí je až na výstupek roubené světničky zděné, patro včetně nízké ohrádky nadroubení nad obytnou místností v přední části domu převážně roubené z hraných trámů.

Dům - dispozice

Princip dispozice hlavního bloku domu je v přízemí v zásadě trojdílný. Portálem ve dvorní stěně se vstupuje do střední dříve průchozí síně, z níž jsou přístupné ostatní prostory v přízemí s výjimkou výstupu světničky. Vpravo za vstupem do síně je to velká obytná místnost, rozlehlá a nápadně vysoká, druhotně rozdělená na tři prostory a malou předsíňku propojující kuchyň se světničkou. Zadní část síně zaujímá až na úzký chodbovitý průchod k dnes uslepenému vstupu od řeky ve východním průčelí zaujímá na straně obytné místnosti kuchyně. Z ní je dnes předsíňkou vydělenou ze světnice přístupný výstupek roubené světničky. Kuchyni v zadním díle domu odpovídá z "chodby" síně přístupná zadní dolní komora s výrazně sníženou úrovní podlahy. Po její západní straně zaujímá zadní díl půdorysu výběžek síně, do nějž je vloženo jednoramenné žebříkové schodiště do patra, běžící podél západní stěny zadní dolní komory. Do severozápadního kouta síně je vestavěno WC. V západní stěně

síně jsou druhotně zazděné vstupy do zadního hospodářského křídla dvora.

Do patra se vystupuje po žebříkovém dřevěném schodišti vloženém v přízemí do zadního výběžku síně, v patře do zadní západní bedněné komory, a ústícím do úzké horní síně, ležící nad chodbovitou částí dolní síně a zaujímající celou hloubku domu. Po jejích stranách jsou situovány dvě dvojice místností - zadní západní horní komora nad zadním výběžkem dolní síně, zadní východní horní komora nad dolní komorou, přední západní horní komora nad síní při světnici a po její straně nepřístupná místnost nad kuchyní, do níž je na straně světnice vložen komín. Komory jsou přístupné přímo z horní síně, stejně jako pavlač v šíři síně a zadní horní komory na východní straně. Propojení do polopatra zadního hospodářského křídla po dřevěných schůdcích na západním konci síně je dnes uslepeno čerstvou zádívkou. Část nad světnicí vymezená nízkým nadroubením je nepřístupná a kryta podlahou v úrovni krovu.

Do krovu se vystupuje žebříkovým schodištěm z horní síně na straně nepřístupné místnosti.

Dům - průčelí

Podélné západní vstupní průčelí do dvora má po pravé straně zděný blok obytné místnosti s ustupující nadezdívkou a nad ní roubenou ohrádkou vyrovnávajícími rozdíly výšek stěn nad přední přízemní a střední a zadní patrovou částí domu. Po levé straně je i v patře zděná část průčelí odpovídající vstupu do síně. Průčelí na této straně vymezuje kolmo se napojující zadní patrové hospodářské křídlo. Blok světnice, obracející se do dvora dvojicí oken, lemuje jednoduchý plochý lisénový rám. Dvoukřídlová dvojité dovnitř a ven otevíravá okna dělená do kříže s horními a dolními jednotabulkovými křídly jsou ve stuhových pravoúhlých šambránách. Vstup do síně zdůrazňuje pravoúhlý profilovaný portál s hladkým soklem a oválným terčem s monogramem RŽ v nadpraží. Pozoruhodné jsou masivní asymetrické dřevěné dvoukřídlové historizující vstupní dveře s trojdílným nadsvětlíkem členěné vpadlými panely lemovanými ozdobně vyřezanými rámy s klikami s motivem lvíčků. Nad nimi v patře je pak nízké dvoukřídlové čtyřtabulkové okno horní přední komory se segmentovým záklenkem. Před vstupem je předsazen kamenný schodišťový stupeň; při podkopání vstupu pro přípojky inženýrských sítí přestavovaného zadního křídla došlo k rozlomení a odstranění stupně druhého, nižšího. V bloku světnice je těsně k lemuující liséně na straně vstupu vlomena nedokončená rozvaděčová skříň.

Jižní štítové průčelí s trojosým blokem světnice se stejným členěním jako na výše popsaném západním průčelí i s ustupující nadezdívkou a nadroubenou ohrádkou s přesahem zhlaví na nárožích je završeno jednoduchým svisle bedněným laťovaným štítem skoseným polovalbou, který je předsunut před roubenou ohrádkou nad světnicí. Přibližně v polovině výšky štítu je proříznuta čtveřice kruhových výzorníků sledující svým lichoběžným

rozmístěním tvar štítu. Mezi nimi ze štítu vystupuje připevněná konzola vzdušného elektrického přívodu.

Východní průčelí k Metuji výrazně rozčleňuje předstupující blok roubené světničky se zděnou světnicí s nadroubením po straně levé a patrovou v přízemí zděnou, v patře roubenou částí s pavlačí před horní síní a zadní komorou na straně pravé. Světnice se na stranu k řece obrací pouze jedním oknem, umístěným asymetricky blíže světničce; část průčelí jí odpovídající je stejně členěna jako na průčelí západním a jižním. Světnička roubená z hraněných trámů na nároží svázaných na rybinu položených na kamenném omítnutém soklu. Stěny srubu jsou ztuženy zevnitř a zvenčí svislými dřevěnými sloupky navzájem spojenými šrouby. Boční (jižní a severní) průčelí světničky jsou jednoosá, štítové východní průčelí dvojosé, s dvojitými dvoukřídlovými šestitabulkovými okny ven a dovnitř otvíravými v tmavočerveně natřených hladkých dřevěných rámech. Nad okny jsou osazeny dvě kovové konzoly pro prapory. Je završeno předsazeným svisle bedněným laťovaným štítem skoseným polovalbou, pod nímž jsou proříznuty dva kruhové výzorníky. Srub světničky (i zadní komorové části) je z vnějšku několikanásobně olíčen vápnem. Zděné přízemí patrové části domu napravo od světničky je hladké s barevně odlišeným soklem. Část odpovídající komoře je zdůrazněna obdobným lisenovým rámem jako světnice. Lisénový rám, lemující kuchyni byl zřejmě narušen při uslepení vstupu do síně a je z něj zachována pouze část při světničce. Průčelí člení dvojitě dovnitř a ven otevíravé dvoukřídlové šestitabulkové okno kuchyně s vnitřní mříží s provlékané tyčoviny a vnějšími křídly osazenými v líci průčelí, menší jednoduché za líc průčelí osazené dvoukřídlové šestitabulkové okno v místě vstupu do síně a malé zasunuté dvoukřídlové okénko komory s vnitřní provlékanou renesanční mříží. Roubené patro rytmitizují zhlaví trámů příčných stěn srubu. Trámy východní stěny probíhají souvisle s viditelnými nastaveními tří horních trámů na straně u světničky (tj. v části odpovídající nepřístupné "komoře"). Při střeše světničky je viditelné zhlaví výměny související pravděpodobně s komínem. Vysunuté konce vazných a stropních trámů mají obvyklé tesářské okosení. Dřevěný portál horní síně vedoucí na pavlač má masivní trámovou zárubeň s probíhajícím překladem uprostřed segmentově vybraným; je opatřen jednoduchými svislými dveřmi. Ve stěně zadní komory je obdélný větrací otvor dovnitř s rozevřenými špaletami. Pavlač před horní síní a zadní komorou má jednoduché svisle bedněné zábradlí s laťováním, které kryje zhlaví stropních nosných trámů přízemí; dolní okraj kryje ozdobně vyřezávaná lišta, horní profilovaná římsička. Na zábradlí spočívají čtyři subtilní dřevěné kuželkové sloupky přisazené k vazným trámům (zleva či zprava proříznutými).

Zadní štítové severní průčelí obrácené do dvora textilního závodu má zděné přízemí opatřeno tvrdou omítkou. Po pravé straně je jednoduché dovnitř otevíravé dvoukřídlové okno síně s mříží s provlékané tyčoviny a jednokřídlové okénko záchodu s obdobnou mříží. Srub patra je obílen s dvojitými čtvercovými okénky komor

v druhém trámu shora navenek s lehce šikmo stesaným ostěním a dovnitř s rozevřenými širokými špaletami. Průčelí završuje předstupující svisle bedněný laťovaný štít skosený polovalbou; přibližně v jeho polovině probíhá před ním vodorovná lať, pod níž jsou ve štítě proříznuty dva kruhové výzorníky.

Střecha nad hlavním blokem domu je hladká krytá lepenkou, oboustranně skosená polovalbou; přibližně uprostřed ve hřebeni je zděný komín s jednoduše tvarovanou hlavou odsazenou římsou. Střecha světničky kolmo k hlavní orientovaná se hřebenem i okapem nižším je rovněž sedlová s polovalbou u štítu.

Dům - interiéry

Přízemí

Vstupní síň má půdorys tvaru písmene T, tvořeného vstupní částí v šíři kuchyně, chodbovitým výběžkem k bývalému vstupu od řeky a zadní dílem mezi komorou a hospodářským křídlem. Má obílený trámový strop s prkenným záklopem s laťováním (s.v. pod záklop 2,43 m). V části za vstupem před kuchyní jsou to tři trámy (25/25 - 23/28 cm) s okosy a náběhy orientované kolmo k dvornímu průčelí; trámy po stranách vstupu jsou u dvorního průčelí podepřeny dřevěnými sloupky. Chodbový díl mezi zadní komorou a kuchyní má tři stropní trámy paralelně s podélným dvorním průčelím kladené - oba okosené, třetí, spočívající na krajním trámu vstupního dílu a rizalitu komorové zdi, bez okosu. Pět zbylých různorodých stropních trámů síně kladených shodně s dílem před kuchyní je subtilnějších (14/14 cm - 22/15 cm) s výjimkou oboustranně okoseného trámu (20/27 cm), uloženého na krátkém výběhu jižní komorové zdi. O něj se opírá svisle obedněná konstrukce dřevěného žebříkového schodiště do patra. Podlahu tvoří dnes betonová mazanina; kamenné desky dláždění síně jsou viditelné na části u vstupu. Hlavní vstup ze dvora ve špaletové nische segmentovým záklenkem. Napravo od něj v stěně světnice je nika půlkruhového půdorysu s odkládací poličkou zaklenutá konchou. V síni jsou "uloženy" vysazené vnitřní dveře rámové konstrukce (dřevěné panelované), které propojovaly hlavní dům se zadním hospodářským křídlem; další dveřní křídla jsou uložena v horní síni. Oba vstupy ve stěně k dvornímu zadnímu hospodářskému křídlu (jižnější z nich s jednoduchým kamenným pravoúhlým portálem) jsou nově zazděny. Rovněž záchod vestavěný v severozápadním koutě síně má dveřní křídlo vysazené. V podlaze u bývalého vstupu od řeky je vodovodní šachta.

Hlavní obytná místnost je zděná, druhotně rozdělená vloženými příčkami na tři místnosti a malou předsíňku propojující kuchyň se světničkou. Její celkové půdorysné rozměry jsou úctyhodné - 7,90 x 7,15 m. Má nápadně velkou světlou výšku (3,33 - 3,38 m pod podhled záklopu). Stropní konstrukce je vynášena třemi masivními stropními trámy, které jsou stejně jako záklop kryty rákosem a omítkou. Vzhledem k využití prostoru jako skladiště nábytku a solidnímu prkennému podbití záklopu nad rákosem, bylo možno provést pouze malou

sondu prvního trámu na straně u vstupu při dvorní stěně, odhalující jeho ukončení s okosem a neodsazenými náběhy. Niky všech oken obytné místnosti jsou špaletové se segmentovými záklenky s plnými parapety s dřevěnou krycí deskou. Okna v nich jsou členěná do kříže - dvojíta dovnitř a ven otevírává s horním a dolním jednotabulkovým křídlem z 20. let tohoto století. Vstupní dveře a dveře do jednotlivých částí vydělených z místnosti jsou dřevěné rámové s výplněmi z 20. let 20. století; vstupní dvoukřídlové dveře v rámové zárubni z konce 19. století (včetně konických závěsů s "bambulkami"; klika je nová). Prkenná podlaha.

Vnitřní prostor kuchyně má v hloubkových stěnách (severní a jižní) segmentově zaklenuté niky. Je zaklenut segmentovými klenbami do traverz (s.v. 2,39 m). Na východní stěně při vstupu do předsínky vydělené ze světnice zbytky paty starší klenby kuchyně. Jihozápadní kout místnosti (na straně k světnici a síni) je opatřen keramickým obkladem ze třetí čtvrtiny tohoto století. Podlahu tvoří dlažba z šestibokých červených, černých a bílých dlaždic. Nika vstupních dveří ze síně i okna v protější východní stěně špaletové se segmentovými záklenky. Okenní nika s plným parapetem s dřevěnou krycí deskou; okno dvojíta dovnitř a ven otevírávé dvoukřídlové šestitabulkové z konce 19. století s vnitřní mříží z provlékané tyčoviny. Vstupní dveře ze síně do místnosti otevírávé dřevěné rámové s výplněmi v rámové zárubni z konce 19. století (včetně kování - konické závěsy s bambulkami, klika polygonálního profilu, zámek). Vstupní dveře do předsínky vydělené z obytné místnosti před světničkou dřevěné rámové s výplněmi a prosklením z 20. let tohoto století.

Světnička sroubená z hraněných trámů je zevnitř omítnutá, olíčená vápnem. Stěny jsou pod omítkou kryty izolačním obkladem (lepenka), který kryje i ztužující sloupky při severní, východní a jižní stěně. Místnost má trámový strop (s. v. 2,35 m) se třemi trámy, z nichž trám nad vstupními dveřmi je zlomený a napadený spolu s bezprostředně související částí záklopu a podhledu dřevokaznou houbou. Trámy i záklop jsou podobně jako v hlavní světnici opatřeny omítnutým rákosovým podhledem (na záklopu na podbití prkny). Prkenná podlaha kryta linoleem. Vstupní dveře do místnosti otevírávé dřevěné rámové s výplněmi v horní polovině prosklené z přelomu 19. a 20. století s mosazným kovááním. Okna dvoukřídlová dovnitř a ven otevírává s křídly osazenými v líci srubu; vnitřní křídla bez dělení z 20. století, vnější šestitabulková z 19. století.

Zadní dolní zděná komora čtvercového půdorysu má úroveň podlahy, kterou tvoří kamenná dlažba, oproti chodbovitému výběžku síně, z něž je přístupná, o 24 cm níže. Je zaklenuta plnou valenou klenbou s osou paralelní s podélným průčelím se dvěma symetrickými trojúhelními výsečemi s hřebínky na hranách. V ose klenby dvojice kovaných háků. V západní stěně segmentově zaklenutá nika; malá odkládací nika v jižní stěně po pravé straně za vstupem. Vstup ze síně v jižní stěně a okno ve východní stěně ve špaletových nikách se segmentovým záklenky. Okenní nika s plným parapetem s dřevěnou

krycí deskou; okno s vnitřními křídly dovnitř otevírávámi se zavíráním na kliku a horním neotevíravým dvoutabulkovým dílem; za ním kovaná renesanční provlékaná mříž. Kamenné ostění portálu ze síně v jižní líci stěny jednoduché hladké s rovným překladem kryto mnohonásobným olíčením. Vstupní dveře do místnosti otevírávé dřevěné svlakové na lícové straně do síně se dvěma čtvercovými rámy z profilovaných lišt zavěšené železnými závěsy s listovým ukončením na kovaných hácích

Patro

Horní síň tvoří úzký chodbovitá prostor napříč patra. Vymezuje ji stěny roubené střídavě z hraněných a nehraněných trámů opatřené několikanásobným vápněným nátěrem, svisle bedněná stěna severozápadní zadní komory a zděná stěna na straně zadního hospodářského křídla. Je zastropena povalem z poměrně drobné kulatiny (Ø 16 - 18 cm). Podlaha prkenná. Severní roubená stěna mezi horní síní a zadními komorami je dochovaná pouze na straně komory východní. U komory západní je nahrazení jednoduchým bedněním. Stěnu uprostřed dělí zdvojený portál s masivní trámovou zárubní s probíhajícím prahovým a překladovým trámem u obou částí dvojportálu segmentově vybraným s postranním odsazením. Při pohledu z horní síně levý (západní sloupek) je odstraněn v místě druhotně vloženého oproti portálu širšího schodiště z přízemí; prahový trám je v místě schodiště v celé šíři vyříznut. Tvarově stejný, ale jednoduchý, dřevěný portál s probíhajícím prahovým a překladovým trámem segmentově ve střední části vybraným najdeme rovněž v jižní stěně, kde tvoří vstup do východní přední komory a ve východní stěně jako vstup na pavlač. Stěna navazující na východní straně na portál přední západní komory je v dolní části vyzděná do výšky 77 cm. Prahový trám portálu však pokračuje v délce 47 cm a je ukončen rybinou. Nad zděnou částí jsou pak viditelná zhlaví zaroubených trámů stěny oddělující přední komoru od nepřístupné místnosti nad kuchyní. Ve zděné dolní části stěny mezi touto místností a horní síní pak na straně u vstupu na pavlač nacházíme dřevěný sloupek (šířky 25 cm). Svlakové dveře na pavlač dovnitř otevírávé jsou opatřeny dřevěným zámkem; v ose nadpraží je pak kovové oko (svislé závory). Západní stěna oddělující zadní hospodářské křídlo má nižší (102 cm vysokou) část zděnou z cihel a omítnutou, k níž jsou přistaveny dřevěné schodky, dříve propojující horní síň s podstřeším dvorního křídla. Prostor nad ní vyplňuje o 48 cm odstupující zadržívka z tvárnic.

V prostoru síně podél stěny nepřístupné místnosti nad kuchyní je umístěno žebříkové schodiště na půdu se stupni po stranách zdola stesanými při vložení do bočnic stažených ztužující tyčí mezi prvním a druhým stupněm.

Přední západní komora má roubenou stěnu k síni a z podstatné části i k nepřístupné místnosti ve východním dílu půdorysu s roubením podobně jako na straně k síni podezděným. Západní vnější stěna do dvora je zděná z cihel olíčených vápnem stejně jako roubené stěny. Zděná do výšky 117 cm je i dolní část jižní stěny ke světnici opatřená omítkou a obílená, nad níž jsou tři trámy

vyrovnávací ohrádky nad světnicí. Komora má strop s jedním středním trámem s oboustranným okosením hran (21/18 cm) a prkenným záklopem (s. v. pod záklop 1,92 m). Prkennou podlahu kryje linoleum. Trámy východní stěny k nepřístupné místnosti nad kuchyní jsou odříznuty a v šířce 95 cm na straně k obytné místnosti nahrazeny zdívkou, náležejícím komínu, před nímž je pod záklopem viditelné zhlaví trámu vloženého před komínem napříč místností. V roubené stěně je pak na straně u vstupu do komory ve výšce 110 cm otvor ve spáře mezi trámy (21 x 7 cm). Vstupní dveře z horní síně dovnitř otevíravé rámové konstrukce do kříže s výplněmi. Nízké okno ve stěně nad vstupem do domu ze dvora v odstupňované špaletové nico se segmentovými záklenky a s plným parapetem je čtyřtabulkové, neotevíravé, osazené při vnějším lící stěny.

Zadní komory tvoří de facto jeden konstrukční celek se společnou zadní roubenou stěnou (severní štítovou stěnou domu); společná stěna k horní síni je na straně západní komory s výjimkou nejhořejšího trámu tvořícího průběžný překlad sdruženého středního portálu vyřezána. Ve středu portálu je konstrukce komor příčně ztuzena prahovým a podstropním trámem, k nimž na západní straně přiléhá svisle bedněná příčka vzájemně obě komory oddělující. Komory mají i společný hraněný stropní průvlak na obou okrajích při uložení do stěny se zvýšeným profilem a oblým dolním ukončením; tyto zvýšené konce jsou ostře kolmo odseknuty od vybrané střední části. Poval tvoří kuláče obdobných profilů jako v horní síni.

Východní zadní komora má prkennou podlahu. Východní stěna k pavlači a jižní stěna při síni jsou olíčené vápnem, severní štítová stěna je rezná s obíleným vyspárováním. V obou vnějších stěnách je po jednom větracím otvoru s dovnitř rozevřenými špaletami. Vstupní dveře z horní síně jsou dřevěné dovnitř otevíravé svlakové ze tří prken.

Západní zadní komora má po vyřezání roubené stěny k síni nahrazené svislým obedněním přisazeným k lící horního trámu provizorní charakter. Do jejího prostoru je vloženo schodiště z přízemí, jehož prostor je rovněž oddělen bedněním. V roubené severní zadní stěně komory je obdobný větrací otvor jako v komoře sousední. Tato stěna je rovněž rezná, pouze s vymazanými a obílenými sparami. Západní roubená stěna na straně zadního dvorního křídla je podezděná do výšky 1 m. Místnost je přístupná jednoduchými dveřmi sbitými z prken, do síně otevíravými, umístěnými na straně schodiště.

Půda, krov

Prostor krovu nad hlavním blokem domu je rozdělený na dvě části příčkou svisle bedněnou v celé šíři podkroví těsně za komínovým tělesem, v níž jsou jednoduché sbíjené dveře propojující oba prostory. Půda má prkennou podlahu položenou nad vaznými trámy krovu, která jednotně kryje stropy nad světnicí (s výjimkou chybějícího prkna při světničce) i komorovým patrem včetně tajemné nepřístupné místnosti nad kuchyní. Úroveň

podlahy nad světničkou je výrazně nižší bez zjevného záměru přímého funkčního propojení. Stropní konstrukci zde shora kryje hliněná mazanina.

Krov má všech dvanáct vazeb se dvěma hambalky; dolní vazné trámy kryje prkenná podlaha. Podélnou stolicí tvoří soustava pěti sloupků v ose hřebene sahajících nad horní hambalek (který je do sloupku začepován) a vzájemně zavětrovaných v podélné rovině šikmými vzpěrami a střední vaznicí vynášející dolní hambalky (u vazeb se sloupky jsou dolní hambalky začepovány do sloupku, u mezilehlých vazeb spočívají na střední vaznici). Sloupky jsou umístěny v obou krajních štítových vazbách a od štítu světnice ve vazbě čtvrté, šesté a osmé. Šikmé vzpěry jsou začepované nahoře obkročmo do sloupků a dole do vazných trámů, nad nimiž se kříží v různé výšce dané nestejnou vzdáleností mezi sloupky. Podélné zavětrování je proříznuto v místě komína. Konstrukce krovu je sbíjená dřevěnými hřeby. Dřevo je opracováno tradičním tesařským způsobem a nenese stop začernění nebo po požáru.

Krokve sedmé až jedenáctí vazby jsou na straně napojení a nadstavby zadního dvorního křídla uřezány a podepřeny provizorní stolicí.

Krov nad světničkou tvoří tři jednoduché hambalkové vazby (z nich střední se zavěšeným hambalkem) se šikmou zavětrovací latí ve střešní rovině. Půdní nadroubení je staženo jedním středním trámem paralelně s podélným průčelím domu.

V prostoru půdy při stěně zadního hospodářského křídla jsou uloženy kamnové kachle s tmavě zelenou glazurou.

Ostatní stavby ve dvoře

Zadní hospodářské křídlo je zděné s půdním polopatrem v současné době zvyšovaným nástavbou zakončenou téměř plochou střechou krytou plechem. Má vnitřní dispozici podélného dvoutaktu zneprůhledněnou probíhajícími úpravami. V interieru v přízemí zčásti zachovány segmentové klenby do traverz. Do průčelí jsou osazována jednokřídlavá typová okna. Na zadním severním nepřístupném průčelí ze strany textilního závodu zachována datovací destička z přestavby z konce minulého století.

Otevřený skladový přístřešek na západní straně dvora s pultovou střechou nesenou betonovými sloupky. Pod ním je situován sklep, valeně klenutý z kamene červeného odstínu, s otisky bednění na klenbě; kolmo k zadní stěně vybíhá uslepená chodbička. Přístup do sklepa byl v průběhu provádění průzkumových prací zabetonován.

Shrnutí stavebního vývoje / datování

Pozůstatky starší výstavby v areálu dvora související snad se stavbou tvrze zjištělné bez pomoci archeologického výzkumu jsou minimální. Je to snad pozdně gotický sklep pod novodobou kolnou, který jsme bohužel neměli možnost podrobněji před jeho uzavřením prozkoumat. Podle Aloise Jiráska (*Z mých pamětí*) k němu *“vedla úzká šíje”* a *“nad tímto sklepem bývala sednička a v té nocovával za starých časů náhodský děkan nebo jeho zástupce, kdykoliv přijel do Hronova”*. Ve svých poznámkách o podobě tvrze jsme vedle Jiráskových vzpomínek odkázání především na popis a nákres Augusta Sedláčka (Hrady, zámky a tvrze království českého), který zachytil podobu valů a příkopů rozvezených v letech 1889 a 1899 (při výstavbě Oberlanderova textilního závodu a stavebních úpravách Roberta Žida). Měly půlkruhový půdorys s konci směřujícími k Metuji a prohlubni na západní straně, kde se do příkopu přiváděla voda ze Zbečnického potoka (Materníka).

Nejstarší dochovaná část obytného domu, datovatelná do konce 16. století až začátku 17. století, patří již do období svobodného dvora, snad do doby, kdy jej držel po 30 let od r. 1593 Bartoloměj Kvirenc. Je to dolní zděná zadní komora s renesanční valenou klenbou s lunetami s hřebínky a kovanou provlékanou renesanční mříží v okně východní stěny.

Absolutní datování dalších stavebních fází spadajících do období, kdy zde mezi lety 1679 a 1882 hospodařil rod Jirásků, tedy do doby úprav Roberta Žida v letech 1883-1899, je obtížné (i vzhledem k absenci podrobnějšího zpracování historických pramenů) a v následujícím rozboru vycházíme spíše z datování relativního, tedy ze zjevných následností čitelných v organismu stavby.

Dispoziční a prostorovou skladbu domu určuje jeho patro v rozsahu dochovaných roubených konstrukcí ohrádky nadroubení obytné místnosti, nepřístupné místnosti nad kuchyní, přední komory, síně a zadní dvojkomory. Pocházejí ze zásadní přestavby na dům s vysokou roubenou obytnou místností, jejíž půdorys určuje ohrádka nadroubení, a zadní patrovou komorovou částí. Do této stavební fáze patří pravděpodobně i strop obytné místnosti; přesnější informace o něm nám však poskytne až plošné sejmutí podbití s omítkami na rákosu. Klíčovým prvkem pro určení následností ve výstavbě domu je roubená nepřístupná místnost nad dnešní kuchyní. Její roubené stěny organicky patří k roubenému patru a byly prořezány v místě vložení zděného komína při světnici a horní přední komoře a viditelně nastavěny pouze nejhořejší trámy protilehlé dvorní stěny opět na straně u komína. V jednolitém roubení stěn není žádná známka po starším vstupu do místnosti. Musel by to být pouze nízký otvor ve výšce podezdění roubených stěn, které je dle probíhajícího prahového trámu severní stěny přední komory mladší. Předpokládáme, že tato konstrukce souvisela s odvodem kouře z topeniště v přízemí. Z analogií

známých především z alpských a předalpských oblastí Rakouska, Bavorska, Švýcarska a Francie víme, že může být pozůstatkem kuchyně zaujímající výšku přízemí a patra, jejíž prostor mohl, ale nemusel být, v přízemí vydělen ze síně. Nahoře mohla být ukončena v úrovni stropu komor nebo oproti nim převýšena. Takovýto primitivní předchůdce komína většinou neměl strop (rakouský “Rauchboden”, bavorský “Hur”) a kouř odcházel volně do prostoru podstřeší; ze Švýcarska známe i příklady zastropených kuchyní na výšku přízemí a patra. V českých zemích se podobnou avšak půdorysně menší “dymnou komoru” podařilo identifikovat pokud víme pouze stavebně historickým průzkumem tzv. Dlaskova statku v Dolánkách u Turnova (Petr Dostál, Jiří Škabrada). Podrobnější poznatky o povaze předpokládané hronovské “dymné komory” a jejím horním ukončení budeme snad moci doplnit v rámci obnovných prací po odkrytí podlahy na půdě. Pokud skutečně sloužila pro volný odvod kouře do podstřeší je zřejmé, že krov nad hlavním blokem domu, který nenese sebemenší stopy začazení, je přes archaičnost své konstrukce oproti roubenému patru mladší. Pokud jde o zadní díl půdorysu, mohla vedle starší renesanční dolní komory existovat i druhá zadní komora přístupná ze síně. Jejím pozůstatkem může být výběžek jižní stěny komory, kde je potřeba sondou ověřit vzájemný vztah zdí. Komora by v tomto místě měla svou dispoziční logiku; dnešní komunikační prostor zde byl vynucen až novostavbou zadního křídla s přímými vstupy ze síně na konci 19. století. Schodiště do patra, které se do své dnešní polohy dostalo nejspíše při úpravách Roberta Žida, bylo přitom situováno pravděpodobně v úzkém pásu síně odpovídajícím síni horní. Podle portálu na pavlač, který je součástí souvislého roubení patra s “dymnou komorou” soudíme, že k této základní stavební etapě domu patřila již reprezentativní, komunikačně nepotřebná, pavlač před zadní komorou a horní síní na průčelí k řece a městečku.

Podstatnou stavební úpravou patrového roubeného domu bylo podezdění černé kuchyně pod “dymnou komorou”; pata jejího staršího zaklenutí je dosud identifikovatelná na východní stěně při světničce. Její současné zastropení segmentovými klenbami bylo provedeno až při úpravě Roberta Žida koncem 19. století, ze kdy pochází i dnešní komínové těleso, pro něž byly prořezány trámy ve stěně mezi “dymnou” a přední horní komorou.

Výstupek světničky je zřejmě oproti hlavnímu roubenému bloku domu mladší. Charakter roubené konstrukce z hraněných trámů s nárožími na rybinu je oproti srubu patra domu se střídavě hraněnými a nehraněnými trámy odlišný. Vzájemný vztah je znejasněn přezděním hlavní obytné místnosti a neozřejmuje se před odstraněním izolačního obkladu ani na straně kuchyně, kde zvenčí zhlaví dolních trámů mizí ve zdi. Krov nad světničkou se jeví jako dodatečně doplněný ke krovu nad hlavním blokem domu. Vstup do světničky z hlavní obytné místnosti byl při přestavbě ve 20. letech tohoto století posunut; starší vstup byl logicky kvůli peci s kamny v koutě obytné místnosti posunut blíže k jižnímu rohu světničky, kde ho

zachycuje i plán stavebních úprav z roku 1924. K upřesnění datování světničky by mělo přispět plošné sejmutí podbití s omítkami na rákosu v rámci obnovných prací.

Roubená konstrukce patra se segmentovými portály působí relativně moderně. Pokud je správná naše interpretace "dymné komory" a jejího vztahu ke krovu, můžeme odlišit dvě barokní stavební etapy, a zásadní přestavbu na roubený dům s patrovou zadní komorou částí a dymnou komorou posunout do první čtvrtiny 18. století. Archaická konstrukce krovu nad hlavním blokem domu přitom odpovídá nejméně době kolem poloviny 18. století. K přístavbě světničky a zaklenutí kuchyně došlo pak nejdříve po polovině 18. století, nejpозději do poloviny 19. století. Z doby před polovinou 19. století, nejpозději jeho třetí čtvrtiny, tedy z doby před velkou přestavbou provedenou Robertem Židem na konci 19. století, pocházejí ještě stropní trámy vstupní části síně, poválek stropů komor a síně v patře, sloupky a zábradlí pavlače a bednění štítů.

Podobu usedlosti před touto přestavbou známe zprostředkovaně i díky vzpomínkám Aloise Jirásky (Z mých pamětí, U nás) a jeho etnografickému zájmu s jímž zaznamenal vzpomínky hronovských pamětníků, zvláště Jana Jirásky, který byl *"poslední z "dvorských", stařec čtyř a osmdesát let, za jehož mladosti (nar. 1825) "tadyk v Hronově jedna cihla neležala a byly samý chalpy a takový barabiny pětadvacet až třicet šárů (doškových řad na střeše) lomenice ukrutny, šecker samý dřevo, samá sláma. ... Ale šecker ty zděný domy kromě Koubova a Prouzova, šecker bylo vystavěno za mý paměti"*. Popisuje *"nádvoří obklopené samým starým dřevěným stavením, jež měla na mnoze ještě dřevěné zámky"*, v němž byly *"tři včelné špalky pod čtyřmi hruškami poblíž obytného stavení s pavlačí dřevěnou"* a které uzavírala *"brána z červeného kamene"* (*"z červeného netesaného kamení"*), *"za níž v rohu trčel vlaský topol"*. Z podrobností se dozvídáme, že *"ovčinec měl ještě dřevěný zámek, jakož i dvěře klenutého starého sklepa"*, že ve vysoké světnici stála velká zelená kamna, *"u nichž stál nátoň a trdlíce na len"*. Nejatraktivnější ovšem zřejmě byl pohled z cesty od řeky. *"Do té cesty hledělo také podélnou stranou dvorské obytné stavení s výstupkem a s pavláčkou nade dveřmi na pravo od výstupku. Do té cesty byla také obrácena roubená stěna mocných trámů dlouhé, nevysoké kolny spojující stavení se stodolou rudohnědé podezdívky."*

Tento pohled na dům je zachycen i na kresbě K. Liebschera (Čechy, díl V. Praha 1890); ilustrace neznámého autora ke knize U nás (vydání z roku 1923) pak zachycuje pohled na hospodářské stavby dvora od jižní vjezdové brány. Na Liebscherově kresbě a fotografii publikované v Soupisu památek historických a uměleckých v království českém (díl V, okres Náchodský, Praha 1907-8), pořízené zřejmě již po přestavbě Roberta Žida, měl dům i světnička - výstupek ještě doškovou střechu lemovanou šindelem.

Prvním graficky přesným zachycením dvora je ovšem mapa stabilního katastru z roku 1840. Obytné stavení i s výstupkem je na ní značeno růžově. Ostatní hos-

podářské stavby na severní, jižní a západní straně dvora žlutě jako dřevěné.

Vývoj dvora, nepočítáme - li architektonicky jej degradující úpravy ve 20. století, završila stavební činnost Roberta Žida, který jej zakoupil roku 1882. Již v roce 1883 nahradil zadní dřevěné hospodářské křídlo navazující na dům zděnou novostavbou se zvýšeným do nízkého krovu otevřeným podstřeším podle plánů Vil. Pohla. Sekárna a komora ve východním dílu půdorysu tohoto křídla byla přímo propojena se zadní částí domu. Vznikla tak potřeba rozšíření komunikačního prostoru síně i do zadního dílu půdorysu domu, kam bylo podél stěny renesanční komory přeloženo i schodiště do patra. Způsob jakým se vlamuje do dřevěného portálu komory v patře a celková ledabylost řešení tohoto prostoru v přízemí i patře naznačuje, že záměrem Roberta Žida, kterého připomíná monogram na vstupním portálu, mohla být celková přestavba obytného domu na zděný. Uskutečnil z ní však pouze přezdění roubených stěn obytné místnosti a navazujícího dvorního průčelí a nové zastropení kuchyně. Nechal rovněž nově oplotit zahrádku na straně k Metuji, z níž se zachovalo pouze několik kamenných sloupků a donedávna i část plaňkové výplně. Z dalších úprav dvora byla zřejmě postavena i nová kolna nad sklepem v západní části dvora podle plánů hronovského stavitele Karla Eckerta.

Ve dvacátých letech tohoto století Hronovská přádelna jako nový majitel dvora plánovala opět jeho celkovou přestavbu pro potřebu služebních bytů a kanceláří. V září 1921 zhotovil Celestýn Jirásek plány na zrestaurování stájí (tj. zadního hospodářského křídla) v byty a kolny v byt pro zahradníka a dřevníky. První zřejmě nebyl realizován, na místně kolny je dnes novostavba z 60. - 70. let. V srpnu 1923 vypracovali pak prof. arch. H. Fanta a dr. E. Tranquillini z Brna projekt nové kancelářské budovy na místě obytného domu. Poté co se tento záměr nepodařilo prosadit a hronovská přádelna se musela smířit se zachováním domu, spokojila se s jeho přestavbou na byty podle plánu hronovského zednického mistra Jana Eckerta z listopadu 1924, který nově navrhl i přestavbu zadního hospodářského křídla. Realizace byla oproti plánu modifikována především v odlišném rozdělení hlavní obytné místnosti. V rámci dispozičních úprav byly v přízemí obytného domu vytvořeny dva byty - jeden se dvěma pokoji a kuchyní z obytné místnosti, druhý z kuchyně a světničky propojených předsíňkou v severo-východním koutě světnice, kam byl odsunut i vstup do světničky. Stropy světnice i světničky byly opatřeny omítkou na rákosu a podbití záklopu. Do severozápadního kouta síně byl vložen záchod. Vstup do síně od řeky byl nahrazen oknem. Světnice byla opatřena novými okny, stejná byla použita pro zadní hospodářské křídlo. Toto bylo rovněž upraveno podle plánů, většina konstrukcí a prvků z dvacátých let však vzala za své při probíhající přestavbě.

Architektonické a památkové hodnocení

Bývalý svobodný dvůr v Hronově představuje objekt mající kořeny ve středověku; i když jediným nám známým dochovaným hmotným dokladem tvrze je dnes již bohužel opět zneprístupněný sklep, je důležitá sama kontinuita místa na tvrzišti a historické urbanistické vazby s městečkem. Nejvýznamnější částí dvora je nepochybně jeho obytný dům, jehož stavební organismus zahrnuje v dolní zděné komoře jádro z doby předbřlohorské a ve své roubené části z barokní přestavby zachovává starobylé na středověké schéma navazující prostorové skladby s vysokou obytnou místností, již odpovídá zadní patrová komorová část domu, doplněné mladší klasicistní světničkou. Výška obytné místnosti, která již byla světnicí, je zde dokladem výstavnosti a významu statku, stejně jako pavlač na straně k městu či dřevěné portály patra. Unikátním prvkem, na našem území zatím druhým identifikovaným, je roubená "dymná" komora v patře, která sloužila pro odvod kouře z topeniště v přízemí. Pozoruhodná je i archaická konstrukce krovu nad hlavním blokem domu. Hodnotu domu nesnížila ani velká přestavba na konci 19. století, střídá ve svém architektonickém výrazu s náročněji řešeným vstupem, která se nicméně na stavbě podepsala i negativně rozšířením síně do zadního dílu půdorysu a s ním spojeným přeložením schodiště. Architektonickou degradaci interiérů znamenala úprava na byty ve 20. letech tohoto století, nevhodným dispozičním zásahem bylo uslepení vstupu od Metuje. Poslední dosud nedokončená velká stavební akce přestavby zadního hospodářského křídla byla bohužel navržena bez ohledu na jeho prostorové a dispoziční vazby s obytným domem a drasticky změnila i samo hospodářské křídlo z konce 19. století.

Přes výše uvedené negativní zásahy hodnota domu mimořádná vyžadující odpovídající ohleduplnost při nastávajících obnovovacích pracích.

Význam domu a dvora je nesporně umocněn jeho spojením s osobou Aloise Jiráska. Je pozoruhodný i svou památkovou historií, dlouhou cestou k oficiální ochraně, která započala bojem o holé přežití v roce 1923 (popsaným v úvodní historické stati) a skončila zápisem do ústředního seznamu nemovitých kulturních památek v roce 1998. Jelikož považujeme památkový příběh domu a jeho dobové hodnocení za velmi poučné, zařadili jsme na konec tohoto elaborátu jako zvláštní přílohu kopie a opisy ze spisového materiálu dochovaného ve stavebním archivu města Hronova.

Výčet hodnotných detailů

Průčelí

- vstupní portál a dveře síně z konce 19. století na dvorní straně; pavlač zadní komorové části k řece s vyřezávanými sloupky; portál horní síně, vedoucí na pavlač; přední a zadní bedněný štít domu, štít světničky; výzorníky komor v patře

Přízemí

- obytná místnost - trámový (barokní?) strop
- síň - nika ve stěně obytné místnosti; trámový strop
- kuchyň - vstupní dveře a okno s mříží z konce 19. století
- zadní komora - renesanční klenba s lunetami; renesanční mříž; háky ve stropě; klasicistní okno a vstupní dveře; vstupní kamenný portál
- světnička - trámový strop; vstupní dveře z přelomu 19. a 20. století; okenní výplně

Patro

- dymná komora - roubená konstrukce komory
- síň - čtyři portály komor (přední komory, dva zadních komor (včetně portálu s odstraněným sloupkem v místě vyústění přeloženého schodiště z přízemí), na pavlač); dřevěné žebříkové schody do podkrovní; dveře na pavlač s dřevěným zámkem a okem
- přední komora - vstupní dveře
- zadní komory - stropní průvlak se sníženou profilací a ukončením v místě zaroubení plným profilem; motýlkovité výzorníky
- pavlač - vyřezávané sloupky

Krov

- archaická konstrukce krovu nad hlavním blokem domu

Ostatní stavby dvora a jeho okolí

- gotický (?) sklep, dnes nepřístupný, pod kolnou; datovací destička chlévového křídla na straně k továrně; kamenné sloupky plotu z konce 19. století před průčelím k řece

Přehled hlavních architektonických a stavebně technických závad

architektonické závady

- předělení hlavní obytné místnosti příčkami z r. 1924
- krytí trámových stropů obytné místnosti světničky pohledem z r. 1924
- uslepení vstupu do síně od řeky
- odstranění sloupku dřevěného portálu v patře v místě vyústění přeloženého schodiště
- odříznutí logických vazeb dvorního křídla při probíhající rekonstrukci - zazdění vstupů ze síně v přízemí (s tím související odstranění dveřních výplní z konce 19. a 20. let 20. století); zazdění průchodu do polopatra z horní síně; vyřezání části krovu a zazdění propojení podstřešního prostoru
- změna tvaru a sklonu střechy dvorního zadního křídla a neumělé napojení na střechu vlastního obytného domu při probíhající rekonstrukci
- rozvaděčová skříň na průčelí u vstupu ze dvora a v síni
- podkopání vstupu do dolní síně a rozbití dolního předstupujícího kamenného stupně

architektonické a stavebně technické závady

- překrytí podlahy síně betonovou mazaninou
- izolační vnitřní obklad stěn světničky a linoleum na její podlaze
- linoleum na prkenné podlaze komor v patře

stavebně technické závady

- porucha stropní konstrukce světničky (přelomený stropní trám, napadení dřevokaznou houbou)
- narušený spodní trám v jižní stěně světničky - uhnílé zhlaví prahového trámu na straně k světnici; na nároží a na té stejné straně je podélná vaznice, která nese krokve, zlomená na straně ke světnici
- zatékáním narušená zhlaví krokví nad světničkou (k doplnění průzkumu)
- provizorní podepření v místě vyřezané části krovu při zadním dvorním křídle

závady v okolí stavby

- výkopy pro inženýrské sítě prováděné bez záchranného archeologického průzkumu
- zabetonování sklepa pod kolnou
- rozvalení zbytků oplocení předzahrádky
- probíhající přestavba zadního dvorního křídla spojená se změnou objemu stavby, fasád a odstraněním výplní z konce 19. století

Možnosti dalšího doplnění poznatků

V průběhu obnovy, případně jakýchkoli stavebních úprav, bude možné a žádoucí doplnit informace o charakteru a stáří některých částí stavby. Nejasnosti byly již naznačeny ve shrnutí stavebního vývoje.

Plošné sejmutí stropních podhledů ve světničce a světnici, které je žádoucí i z důvodu estetického, upřesní tvar stropních trámů a především záklopu. Existuje zde možnost nálezu datování, otvorů ve stropě v místě topeniště (to je však spíše nepravděpodobné vzhledem k umístění dymné komory v patře).

Při sejmutí izolačního obkladu stěn světničky je třeba sledovat ukončení a průběh roubení na straně západní stěny světničky a návaznosti ve vztahu světničky a kuchyně.

Horní odkryv sjednocené podlahy půdy nad “dymnou komorou” by měl potvrdit nebo vyvrátit správnost její interpretace, upřesnit její horní ukončení.

Je zapotřebí sledovat návaznost zdiva dolní komory, zvláště v části výběhu jižní stěny.

V části komory lze předpokládat možnost nálezu starších omítkových vrstev.

Poznátky o stavebním vývoji dvora a někdejší tvrze mohou doplnit i další průzkumy.

V případě provádění jakýchkoliv zemních prací je třeba vždy provést záchranný archeologický výzkum (jak vyplývá ze zákona č.20/1987 Sb. o státní památkové péči). Lokální archeologický výzkum v místě topeniště v kuchyni a související pece s kamny v severovýchodním koutě síně by mohl doplnit naše poznatky o jeho vývoji. K upřesnění stanovení stáří barokní přestavby domu s “dymnou komorou” a krovu by mohlo přispět využití dendrochronologie.

Poznátky o vývoji stavby může přinést i podrobnější prozkoumání archivních pramenů pro období 16. - 19. století.

Z hlediska stavebně technického stavu budovy je žádoucí provést průzkum dřevěných konstrukcí světničky s ohledem na napadení dřevokaznou houbou. Z hlediska tesařského restaurování je třeba posoudit nutnou míru výměny prahového trámu jižní stěny světničky, rozlomeného stropního trámu u vstupu do světničky a narušených zhlaví krokví krovu nad světničkou.

Pro projekt obnovy by měla být rovněž odborně posouzena zeleň.

Doporučení pro obnovu (možnosti úprav) dle poznatků průzkumu

Z poznatků provedeného průzkumu a architektonického vyhodnocení vyplývá pro obnovu domu čp. 49 požadavek zachování a respektování veškerých konstrukcí, prvků a detailů klasifikovaných jako hodnotné od renesančních až po dvacátá léta tohoto století. Při obnově je zapotřebí se chovat ohleduplně nejen k základním konstrukcím, ale i k architektonickému detailu, výplním, kováním etc. veškeré volně umístěné prvky (dveře vysazené v souvislosti s rekonstrukcí zadního křídla, padlý sloupek předzahrádky, kamnové kachle na půdě...). Je zapotřebí sledovat a zachovat starší vrstvy omítek, které lze očekávat především v dolní komoře. Nezbytné opravy roubených konstrukcí a krovu minimalizovat s ohledem na maximální zachování autentických historických konstrukcí a doplňky důsledně provádět tradičním tesařským způsobem. Vápnem olíčené části srubu ponechat v této úpravě, odpovídající konci 19. století.

Nové využití a navržené dispoziční úpravy musí respektovat prostorové a dispoziční uspořádání domu dané jeho základní barokní přestavbou.

V rámci obnovy je třeba napravit nevhodné dispoziční a konstrukční zásahy.

Jedná se především o úpravu obytné části domu na byty z 20. let. Je žádoucí obnovit jednotný prostor velké obytné místnosti vybouráním druhotných příček; ve světnici i světničce provést plošné sejmutí podhledů. Požadavek odstranění izolačních obkladů světničky a betonových mazanin má význam nejen estetický ale i pro zlepšení stavebně technického stavu stavby (zejména vyváženého vodního režimu stavby). Dále je žádoucí obnovit vstup do síně od řeky. Při zachování stávající dveřní výplně posunout vstup do světničky do starší polohy, což by umožnilo obnovu kachlových kamen a případně i pece ve světnici. Z úprav z dvacátých let je žádoucí zachovat i ostatní okenní a dveřní výplně v přízemí domu. Je možno zachovat i záchod v zadním dílu síně.

Sejmutí podhledů světnice a světničky, izolačních obkladů světničky, odstranění betonových mazanin a svrchní vrstvy linolea na podlahách v přízemí i patře je třeba s náležitou ohleduplností k historickým konstrukcím které kryjí provést v dostatečném předstihu, aby mohly sloužit jako průzkumový podklad pro upřesnění poznatků SHP a posouzení stavebně technického stavu.

Schodiště druhotně přeložené do výběžku síně vedle dolní komory je ve zřejmém konfliktu se západním portálem dvojkomory v patře. Je třeba zvážit možnost jeho přemístění do pravděpodobné starší polohy v pruhu odpovídajícím horní síni a s tím související možnost obnovy chybějící části roubené stěny komory a sloupku dřevěného portálu.

Co se týče nevhodných zásahů vzniklých v průběhu prováděné rekonstrukce zadního hospodářského kří-

dla, je zapotřebí především zvážit pokud možno ještě před dokončením rekonstrukce možnost úprav dispozičních a konstrukčních návazností obou staveb - zazděné propojení v přízemí a patře i krovu, zcela nevhodné napojení nové střechy zadního křídla. Provizorní úpravu krovu hlavního bloku domu při zadním křídle je zapotřebí tesařsky doplnit a dořešit způsobem adekvátním významu barokního krovu.

Je zapotřebí rovněž odstranit rozvaděčovou skříň na dvorním průčelí a v síni.

Přístup k obnově by měl primárně preferovat zachování dosud dochovaných hodnotných konstrukcí a prvků a nápravu těch závad, které zhoršují stavebně technických stav stavby. Z tohoto hlediska se jako nejzávažnější jeví havárie stropu světničky a špatný stav okapové části krovu nad ní. Výhledově dle finančních možností investora doporučujeme obnovit kamna ve světnici dle dochovaných kachlů, doškovou krytinu se šindelovým lemováním, rehabilitovat průčelí zadního hospodářského křídla dle fotodokumentace stavu před rekonstrukcí (repliky oken lze provést dle oken světnice a horní přední komory domu) a s využitím dochované dokumentace plánové.

Bezprostřední okolí stavby zasluhuje důstojnou úpravu. V části dvora je žádoucí opětně zpřístupnit sklep. Na straně k řece obnovit předzahrádku a doplnit chybějící prvky jejího oplocení.

Digitální zpracování

Zaměření domu čp. 49 provedené v rámci SHP bylo vyneseno jako vektorový soubor a bez umístění do souřadnic JTSK (AutoCad). Data byla převedena do topologického formátu GIS (TopoL pro Windows / ArcInfo).

Grafická část je zpracována jako geografický informační systém (dále jen GIS). Základní práce byly provedeny v programu TopoL pro Windows 4.5 a zpracované vrstvy přeloženy do programu ArcInfo / ArcView (ArcInfo coverage / ArcView shapefile) s výstupem pro tisk a prohlížení dat v programu ArcView 3.0a (shp.apr). Pro provozování prohlížečky ze strany pořizovatele byly alternativně vygenerovány projekty v programu ArcExplorer (tento shareware je zahrnut na CD-R projektu).

Ke grafickým datům jednotlivých vrstev jsou připojeny databáze umožňující generování a kompozici náhledů, které jsou obsahem grafické části tohoto elaborátu.

Projekt GIS ArcView obsahuje oproti jednoduché prohlížečce ArcExploreru i základní fotografické náhledy jednotlivých objektů a umožňuje jejich interaktivní prohlížení.

Dále byla naskenována kopie císařského otisku mapy stabilního katastru z roku 1840, nad níž byl transformován průmět nákresu pozůstatků valů a příkopu tvrze publikovaný A.Sedláčkem.

Textová a fotografická část katalogu byla zpracována v programech Adobe Photoshop 4.0 a Adobe PageMaker 6.5. Výsledná publikace byla exportována do formátu *.pdf s možností interaktivního prohlížení pomocí programu Adobe Acrobat Reader, který je jako shareware rovněž obsažen na CD-R projektu.

Prameny, ikonografie, mapy a plány, literatura:

Prameny

Ústřední archiv geodézie a kartografie, Praha (UAGK)
Archiv stavebního úřadu, Hronov (ASU)
Státní okresní archiv Náchod (SOKA)
fond Archiv města Hronova
fond Okresní úřad Náchod
Okresní muzeum Náchod (OM)
sbírky Jiráskova muzea v Hronově
Státní ústav památkové péče Praha (SUPP), fotoarchiv

Ikonografie

K. Liebscher: "Dvůr v Hronově" (Čechy, díl V, Praha 1890, str. 202)
nesign. kresba (U nás, kniha prvá: Úhor; in: Al. Jiráskova Sebrané spisy Díl XXIII, Praha 1923; str. 137)
"Hronov; tak. zv. tvrz" (Soupis památek historických a uměleckých v království Českém, díl V, okres Náchodský, Praha 1907-8, obr. 35, str. 38); fotografie východního průčelí domu
Fotodokumentace domu z doby před zazděním východního vstupu a likvidací předzahrádky (kopie neznámého původu ze spisu k prohlášení domu za kulturní památku) (MÚ Hronov)
P.Zatloukal: fotografie domu od jihovýchodu, 1920-40 (SÚPP)
J. Škabrada: fotodokumentace 1992

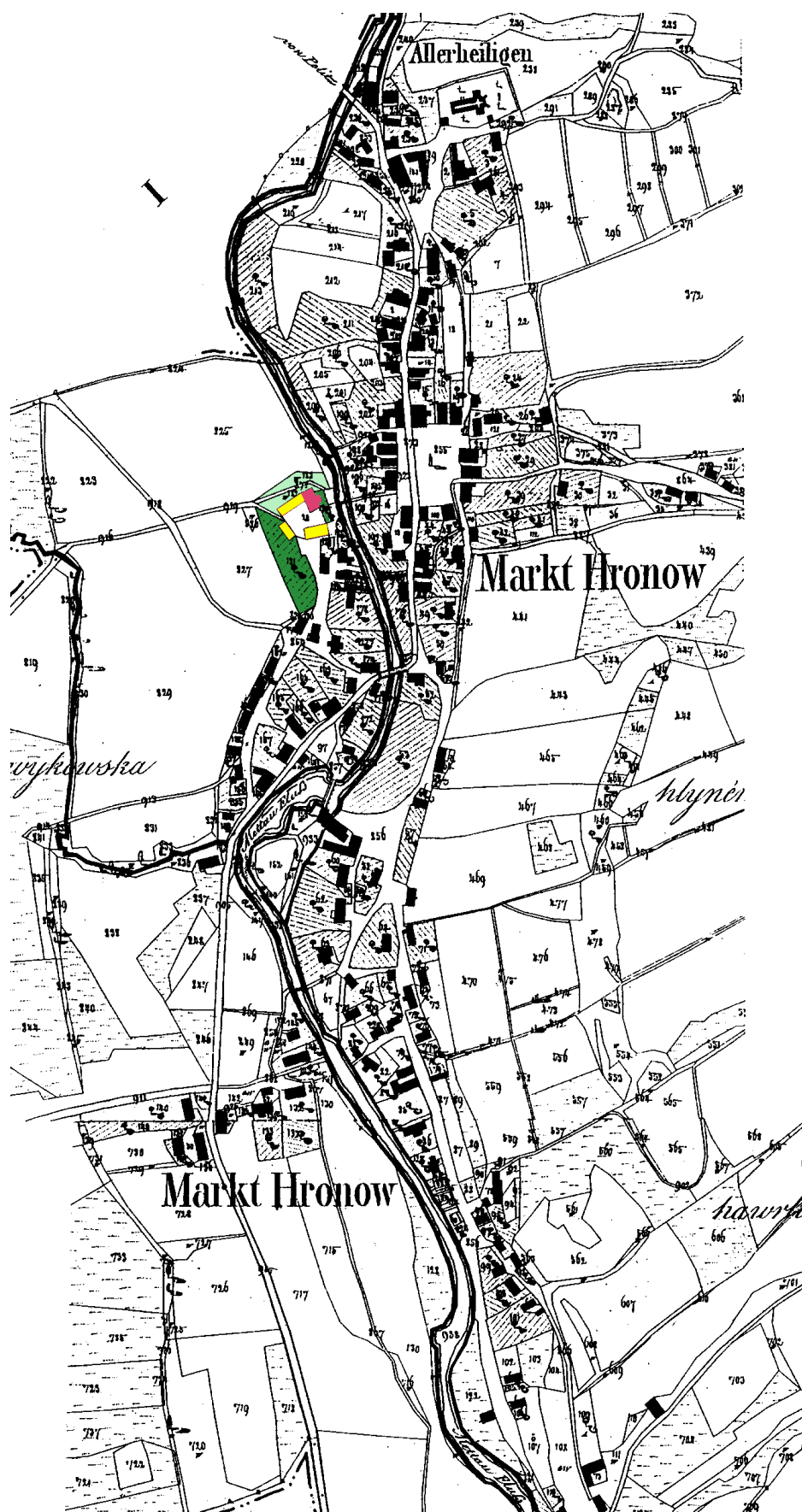
Plány

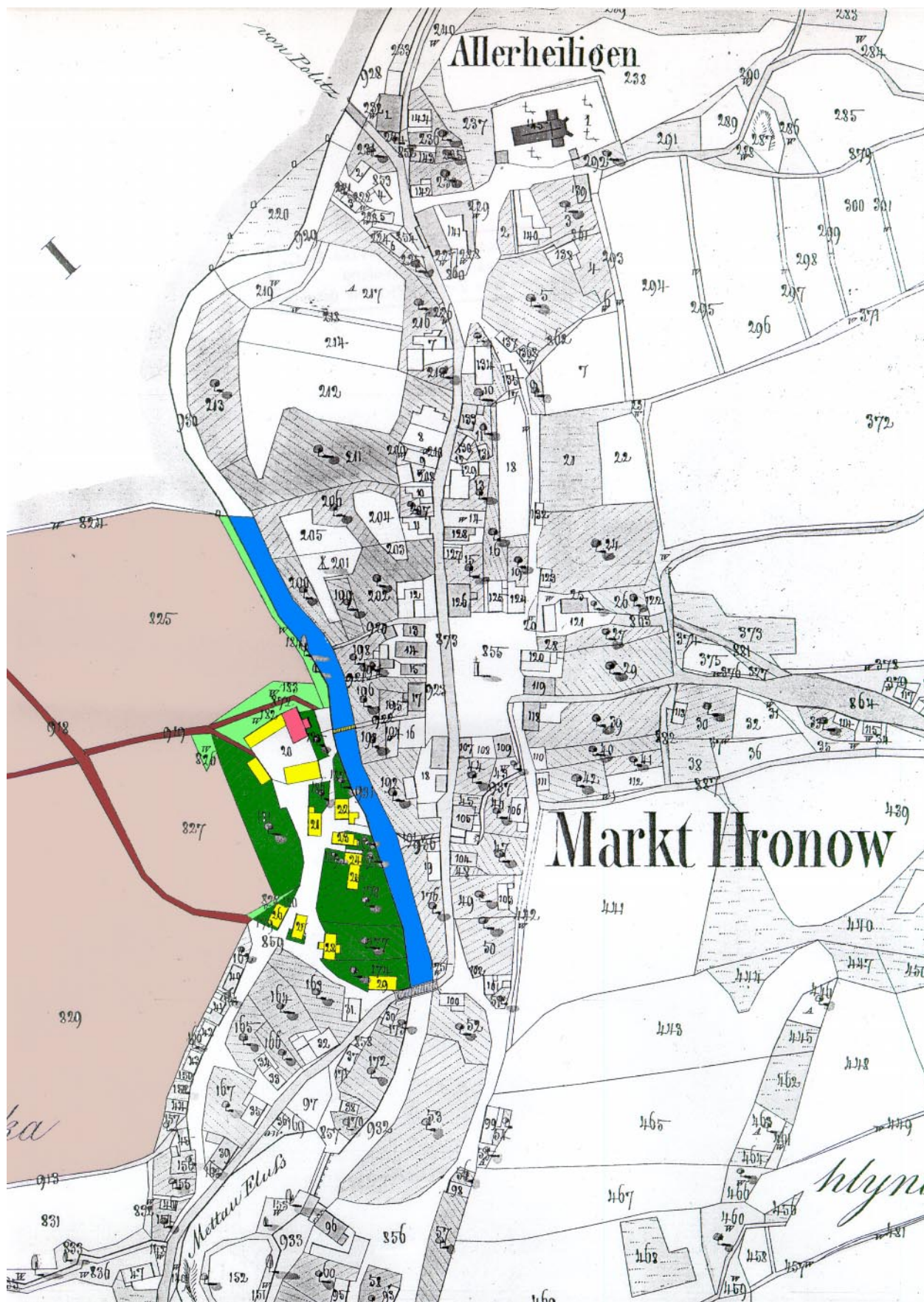
Mapa stabilního katastru z roku 1840 (UAGK Praha)
Nákres k stavbě hospodářského stavení panu Robertu Židovi čís. ... v Hronově; červen / červenec 1883; Vil. Pohl, mistr stavitelský (ASU Hronov)
Plán na stavbu nové hospodářské kolny pro p. Roberta Žida, čís. pop. 49 v Hronově; červenec 1898, Karel Eckert, stavitel v Hronově (ASU Hronov)
Adaptační plán ku zrestaurování stáji v byty při č.p. 49 v Hronově pro p.t. hronovskou přádelnu v Hronově; září 1921; podnikatelství staveb Celestýn Jirásek, úředně oprávněný mistr zednický v Hronově (ASU Hronov)
Adaptační plán pro p. t. hronovskou přádelnu ku zrestaurování kolny v byt pro zahradníka a v dřevníky; září 1921; podnikatelství staveb Celestýn Jirásek, úředně oprávněný mistr zednický v Hronově (ASU Hronov)
Novostavba kancelářské budovy firmy M. Oberlander v Hronově, sklep; Brno, srpen 1923; arch. prof. H. Fantata a dr. E. Tranquillini (ASU Hronov)
Nákres na přestavbu č. pop. 49 pro akciovou spol. s ruč. omezeným, přádel. bavlny v Hronově; listopad 1924; podnikatelství staveb a techn. kancelář arch. Jan Eckert, oprávn. mistr zednický v Hronově nad Met. (ASU Hronov)

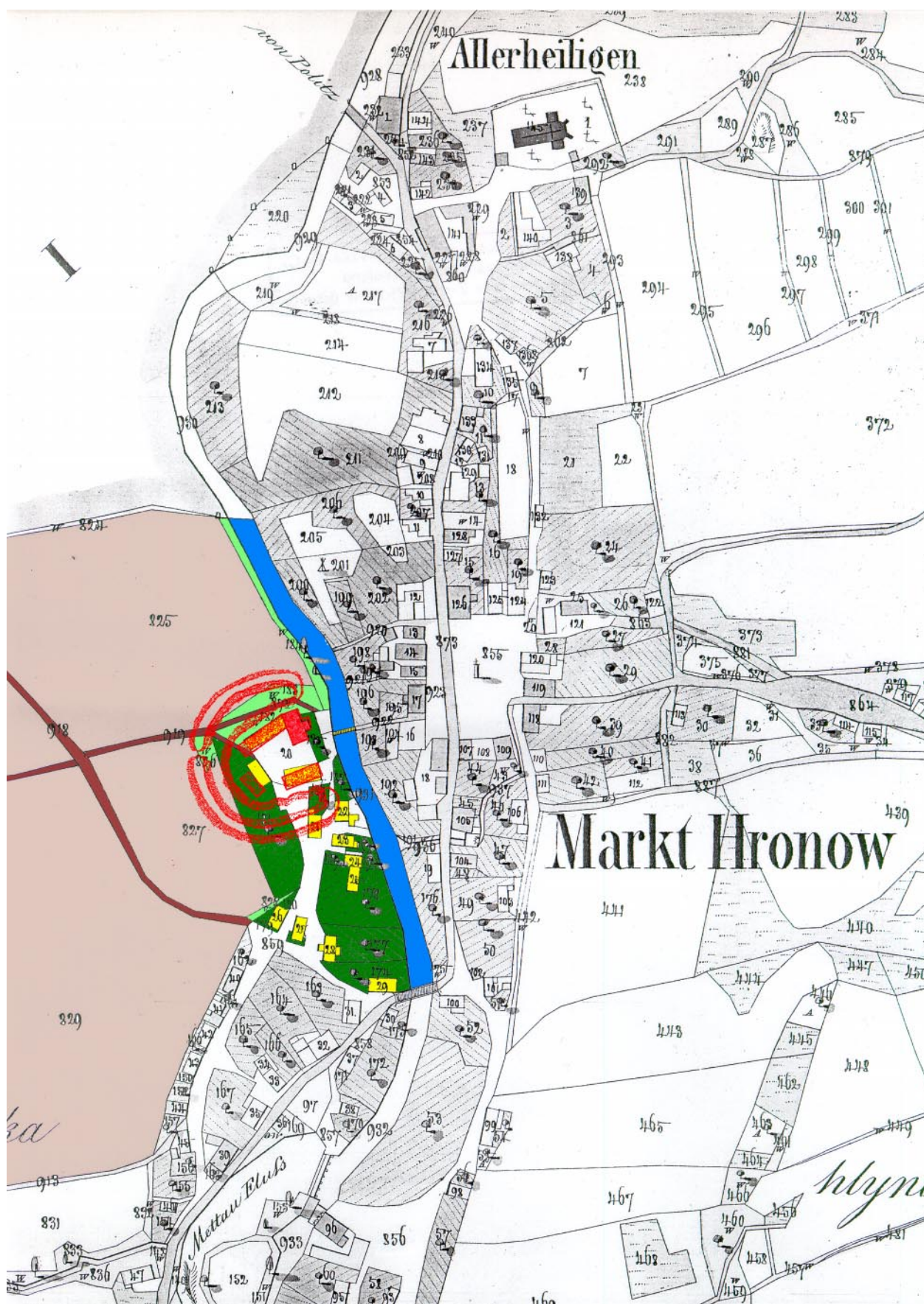
Literatura:

- Alois Jirásek: Z mých pamětí I. Poslední kapitoly k nové kronice „U nás“. Praha, J. Otto 1911 (1. vydání), s. 19*
- Alois Jirásek: U nás; kniha první Úhor, In: Al. Jiráskova Sebrané spisy Díl XXIII, U nás, kniha první. Osmé vydání V Praze 1923, s. 58-60, 77, 136-139, 145, 298*
- Alois Jirásek: U nás; kniha čtvrtá Zeměžluč, In: Al. Jiráskova Sebrané spisy Díl XXXI, U nás, kniha čtvrtá. Třetí vydání V Praze 1911, s. 70-72, 336-337*
- Karel Kuča: Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, II. díl, H - K, Praha 1997, s. 325-329*
- Dobroslav Líbal, M. Heroutová: Hronov, stavebně historické vyhodnocení města, SÚRPMO Praha, 1982*
- August Sedláček: Hrady, zámky a tvrze Království českého V. Praha, F. Šimáček 1887, s. 51*
- František Souček: Hronov nad Metují; in: Ratibor. Politicko - beletristický list pro zájmy kralohradeckého kraje, r. IX, 1892, s. 312*
- František Souček: Založení tvrze a města Hronova; in: Od kladského pomezí, r. 1, 1923, s. 45 - 47*
- Ladislav Svoboda: Encyklopedie českých tvrzí, 1. díl, A - J Čechy, díl V, Praha 1890, str. 202*
- Soupis památek historických a uměleckých v království Českém, díl V, okres Náchodský, Praha 1907-8, s. 38*

Plány / ikonografie / fotodokumentace

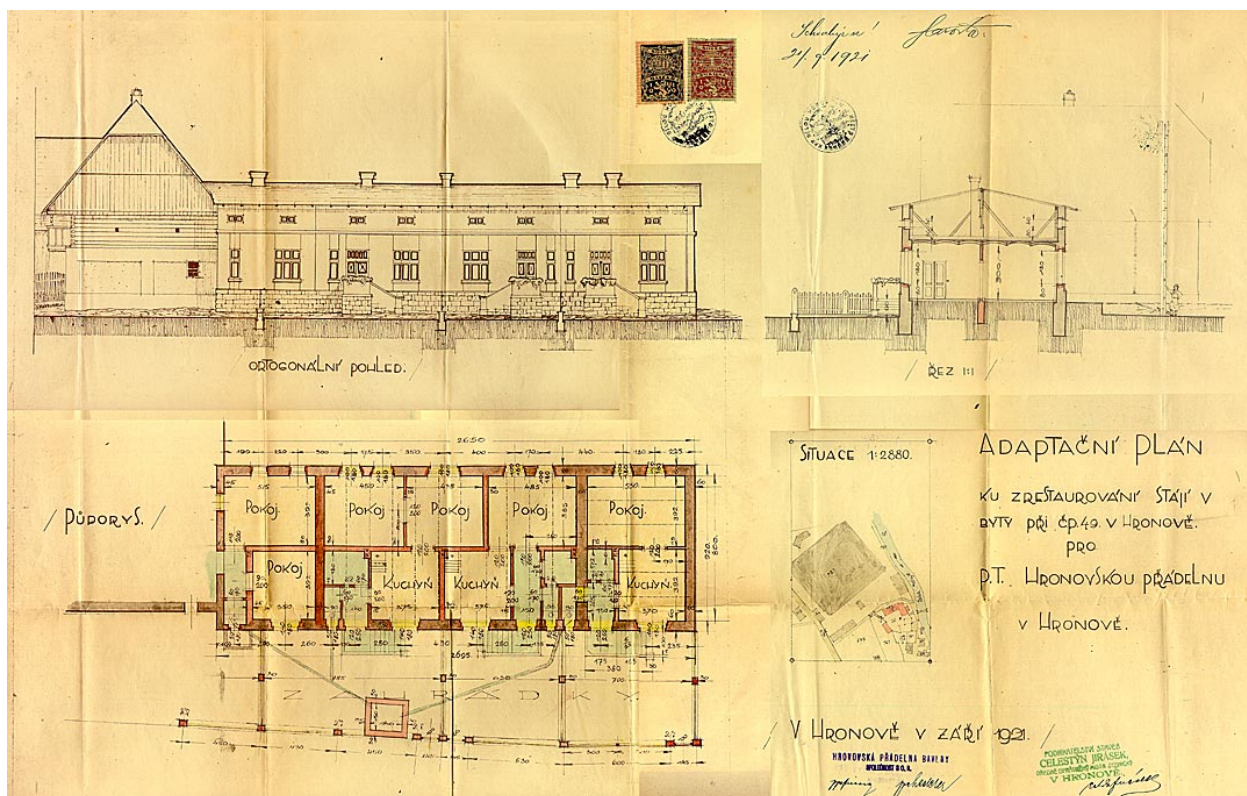
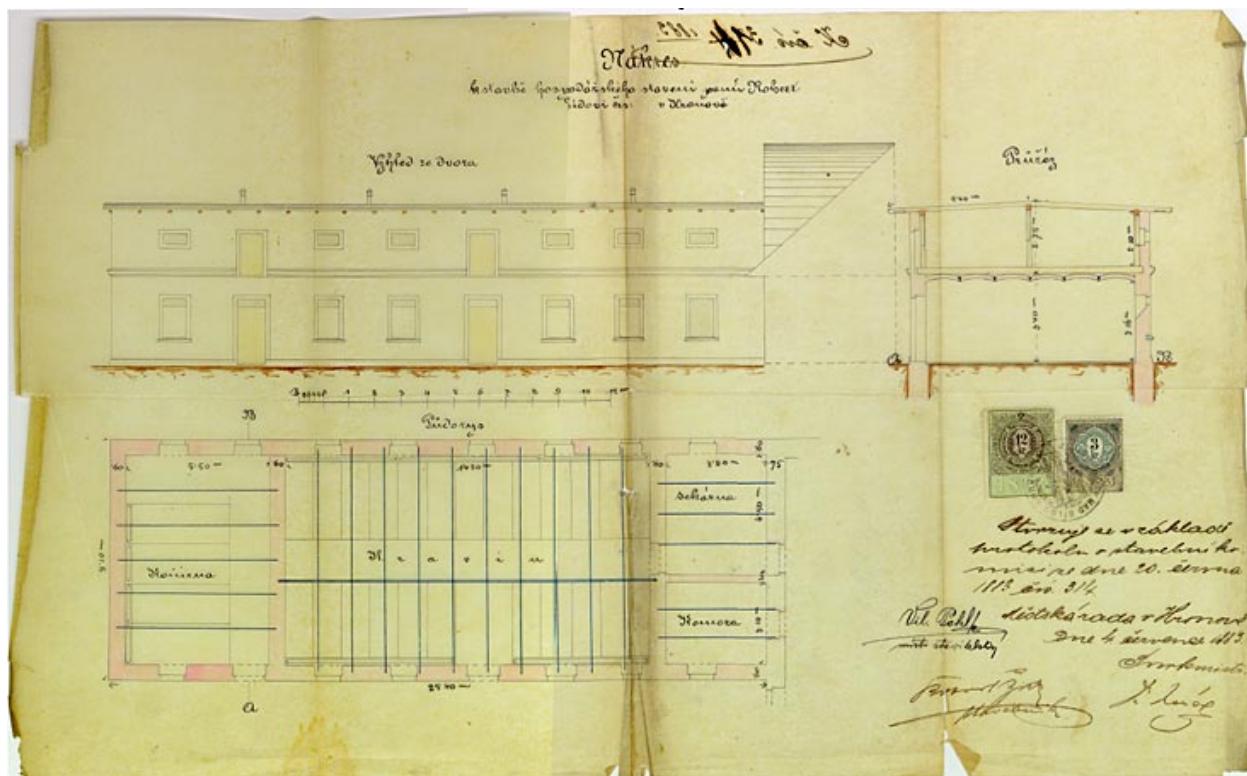

03

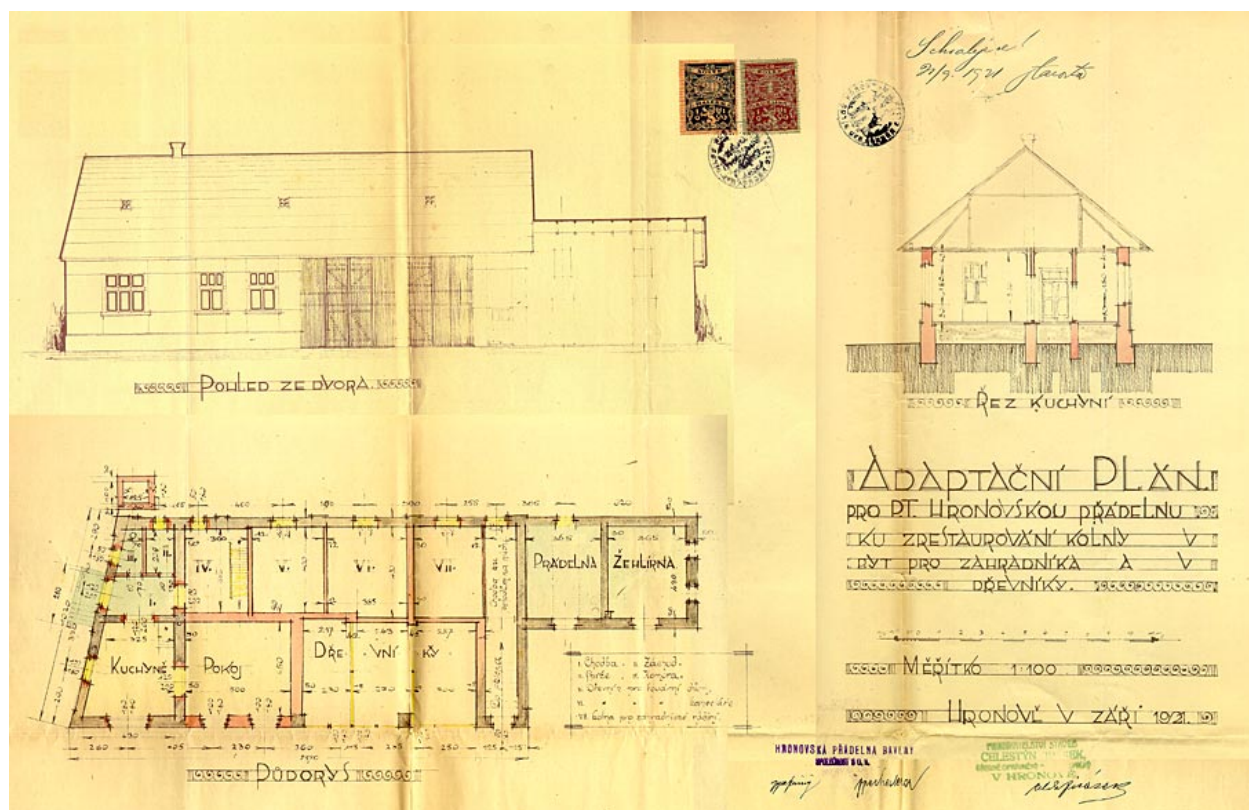
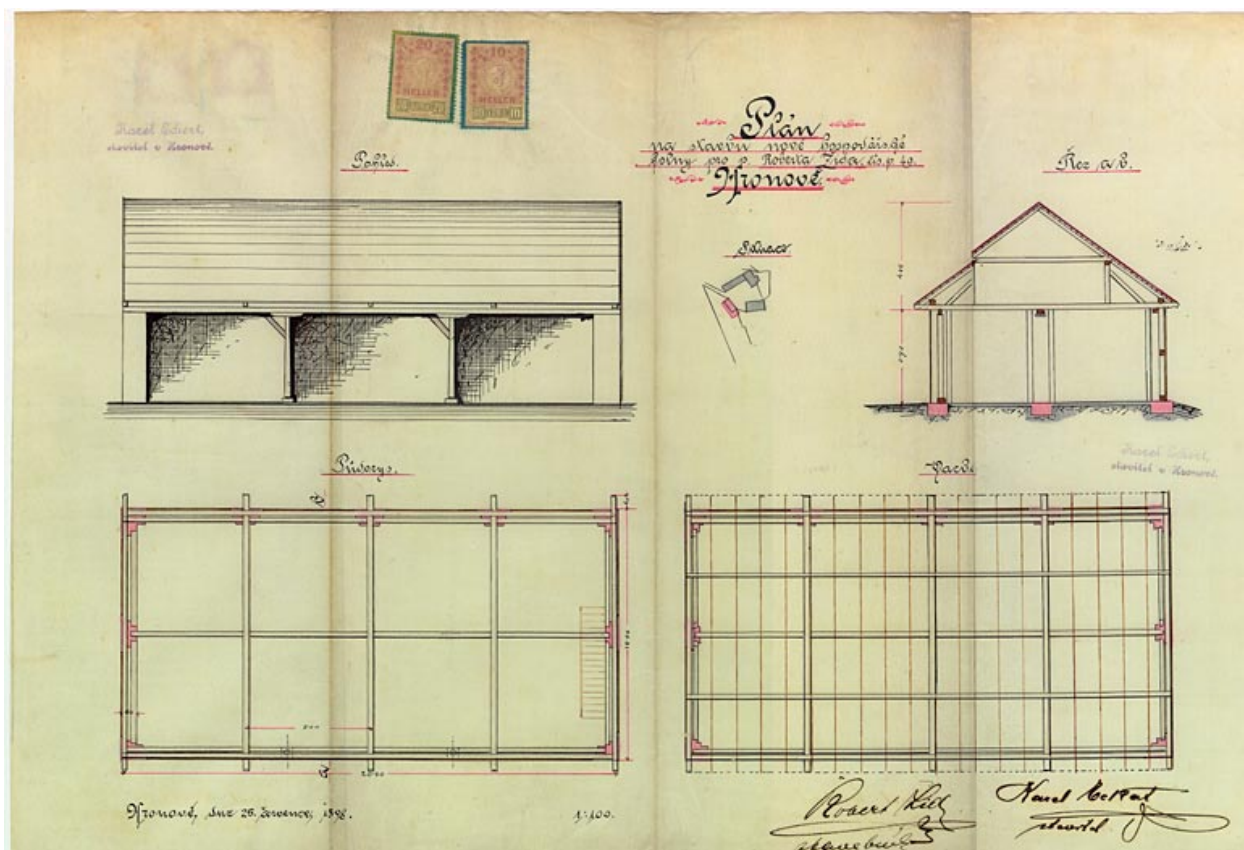
03 - Hronov - kopie mapy stabilního katastru z roku 1824 (1:2880) - detail s vyznačením zbytků zaneseného příkopu a náspu tvrže - průmět nákresu A.Sedláčka (Aug. Sedláček: Hrady, zámky a tvrze království českého V, Praha 1887)

04

05

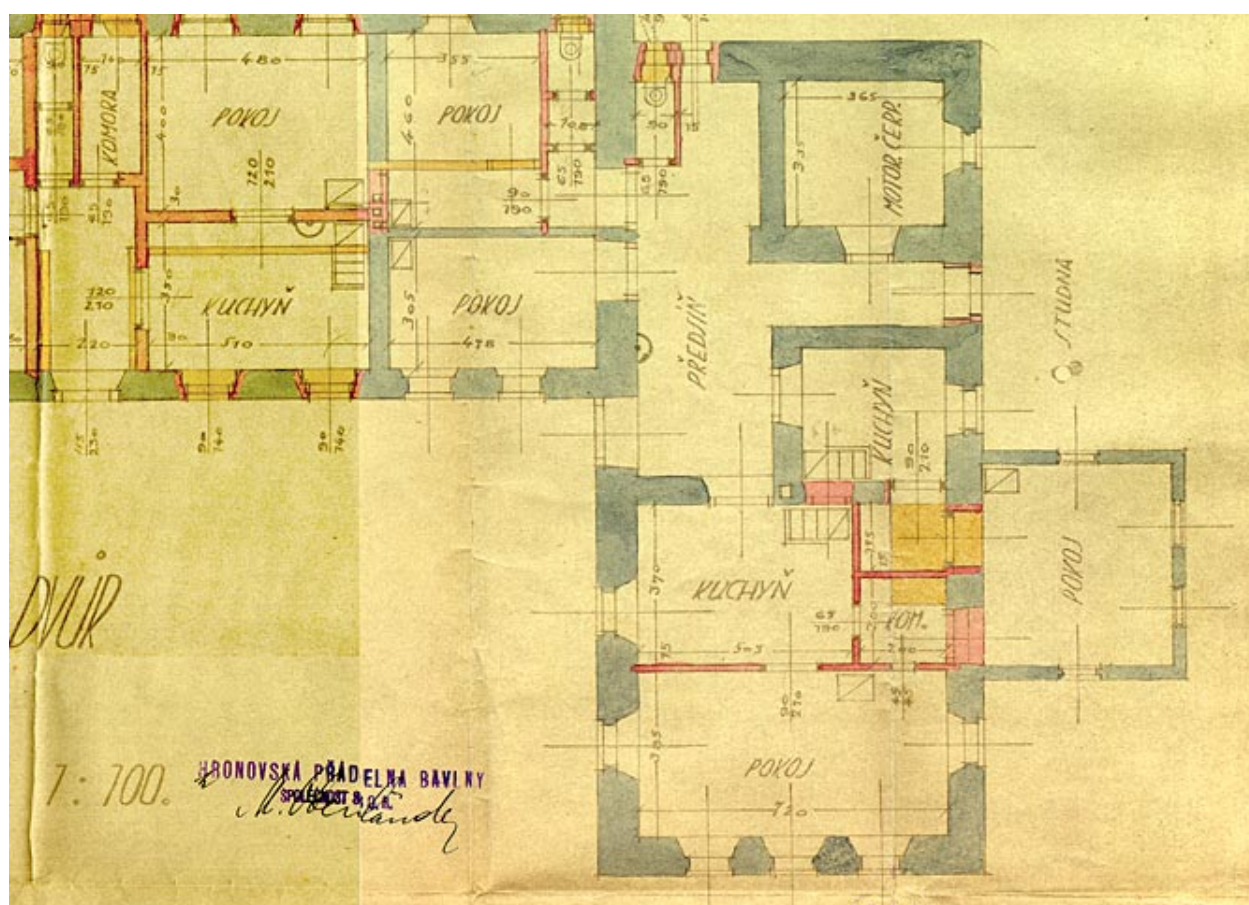
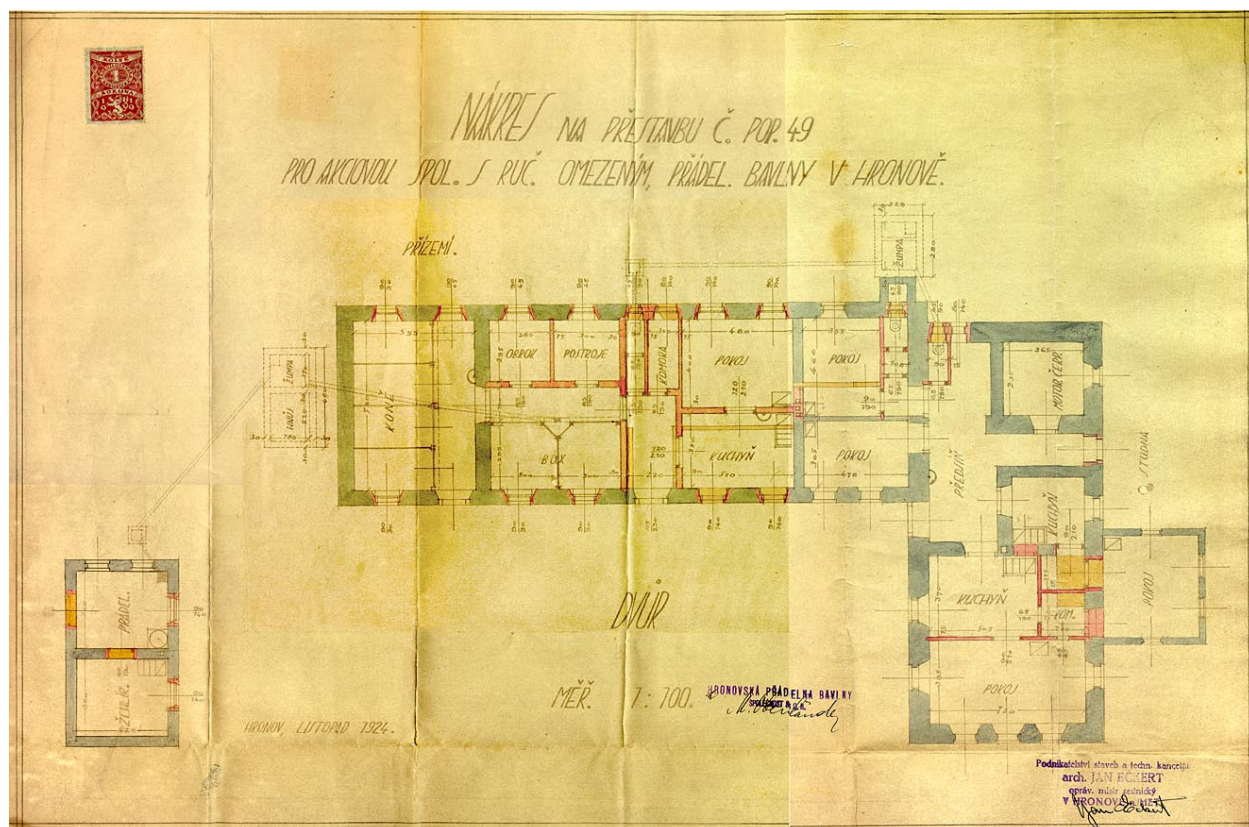
04 - Návrh k stavbě hospodářského stavení panu Robertu Židovi č. 33 v Hronově; červen / červenec 1883; Vil. Pohl, mistr stavitelský * 05 - Adaptační plán ku zrestaurování stájí v byty při č.p. 49 v Hronově pro p.t. hronovskou přádelnu v Hronově; září 1921; podnikatelství staveb Celestýn Jirásek, úředně oprávněný mistr zednický v Hronově

06

07

06 - Plán na stavbu nové hospodářské kolny pro p. Roberta Žida, čís. pop. 49 v Hronově; červenec 1898, Karel Eckert, stavitel v Hronově * 07 - Adaptační plán pro p. t. hronovskou přádelnu ku zrestaurování kolny v byt pro zahradníka a v dřevníky; září 1921; podnikatelství staveb Celestýn Jirásek, úředně oprávněný mistr zednický v Hronově

09

10

09 / 10 - Náčes na přestavbu č. pop. 49 pro akciovou spol. s ruč. omezeným, přádel. bavlny v Hronově; listopad 1924; podnikatelský staveb a techn. kancelář arch. Jan Eckert, opráv. mistr zednický v Hronově nad Met.

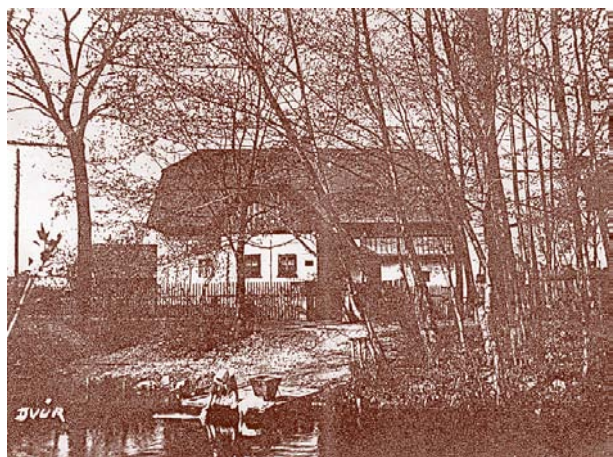

11

12

13

11 - K. Liebscher: "Dvůr v Hronově" (Čechy, díl V, Praha 1890, str. 202); pohled na zadní komorovou část domu a výstupek * 12 - nesign. kresba (U nás, kniha prvá: Úhor; in: Al. Jiráskova Sebrané spisy Díl XXIII, Praha 1923; str. 137); ovčinec, brána, kolna s maštálkou * 13 - "Hronov; tak. zv. tvrz" (Soupis památek historických a uměleckých v království Českém, díl V, okres Náchodský, Praha 1907-8, obr. 35, str. 38); fotografie východního průčelí domu

14	15	14 / 15 / 16 / 17 - fotodokumentace domu z doby před zazděním východního vstupu a likvidací předzahrádky (kopie neznámého původu ze spisu k prohlášení domu za kulturní památku) * 18 - fotografie domu od jihovýchodu (archiv SÚPP, P.Zatloukal 1920-40)
16	17	
18		

19a

19b

19c

19 a, b, c - fotodokumentace domu z roku 1992 (Jiří Škabrada) - pohled jihozápadní - ze dvora - na dům a zadní křídlo před přestavbou; pohled od severovýchodu - světnička - výstupek se zadní patrovou komorovou částí domu; zadní patrová komorová část domu - pohled od východu

19d	19d - pohled jihozápadní - ze dvora - na dům a zadní křídlo před přestavbou (foto 1992)
20	* 20 - dvorní - západní průčelí domu * 21 - vstupní dveře * 22 - detail nadpraží
21	vstupního portálu s kruhovým štítkem s monogramem RŽ
22	

23	24	23 - hlavní jižní štítové průčelí domu * 24 - pohled jižní (foto 1992) * 25 - pohled od severovýchodu - světnička - výstupek se zadní patrovou komorovou částí domu *
	25	
26		26 - pohled od jihovýchodu - světnice a světnička - výstupek

27	28	27 - pohled na světničku - výstupek od jihovýchodu * 28 / * 29 - zadní patrová komorová část domu - pohled od jihovýchodu * 30 - pohled od severovýchodu na světničku - výstupek a zadní patrovou komorovou část domu * 31 - zadní severní štítové průčelí domu
29	30	
31		

32	35
33	34
36	

32 - síň v přízemí - pohled od vstupu ke schodišti * 33 - nika za vstupem ze dvora ve stěně oddělující světnici od síně * 34 - vstup do komory v severovýchodním dílu půdorysu * 35 - pohled chodbou mezi zadní komorou a kuchyní k bývalému vstupu ve východním průčelí * 36 - síň v přízemí - pohled od schodiště ke světnici a vstupu ze dvora

37 39	38 40	37 - interier zadní komory v přízemí - pohled na vstupní dveře * 38 / 39 - renesanční klenba zadní komory s výsečemi s hřebínky * 40 - okno zadní komory s provlékanou mříží
------------------------------	------------------------	--

41	43 44	41 - interier světničky - výstupku - pohled ke vstupu * 42 - kuchyně * 43 / 44 - vstupní díl vydělený ze světnice* 45 - detail zhlaví trámu podlahy nad zadní komorou na straně schodiště * 46 - schodiště do patra - pohled shora (po levé straně patrné odstranění sloupku portálu severozápadní horní komory) * 47 - schodiště do patra - pohled z přízemí
42	45 46	
	47	

48		48 / 49 - interier horní síně - v popředí schody do podkroví, v pozadí schody do polopatra zadního hospodářského křídla (dnes uslepené), vpravo sdružený portál zadních komor * 50 / 51 - detail schodů do podkroví
49	50	
	51	

52	53	52 - jižní nárožní sloupek pavlače * 53 - schody do polopatra zadního křídla (dnes uslepené) * 54 - dřevěný zámek dveří na pavlač * 55 - detail stěny oddělující od síně nepřístupnou místnost nad kuchyní - sloupek na východní straně
54	55	

56	56 - interier přední - jihozápadní horní komory - pohled směrem k zadní stěně světnice
57	* 57 - detail shlaví příčného trámu nepřístupné místnosti nad kuchyní - pohled z přední
58	- jihozápadní horní komory * 58 - vstupní portál jihozápadní horní komory
59	* 59 - detail ukončení prahového trámu portálu na straně nepřístupné místnosti nad kuchyní

60	61	60 - vstupní portál zadní severovýchodní horní komory * 61 - sdružený portál zadních horních komor (levý s odstraněným krajním sloupkem a vloženým schodištěm) *
	62	
63		62 - ukončení stropního trámu zadní severovýchodní horní komory u východního průčelí * 63 - interier zadní severovýchodní horní komory - pohled od vstupu k severovýchodnímu nároží

64	65	66
67	68	69
70/71		

64 / 65 / 66 / 67 / 68 / 69 - podkroví a konstrukce krovu * 70 - vyříznutá část krovu v místě napojení zadního křídla * 71 - kamnové kachle nalezené v podkroví

Grafické přílohy

Situace s vyznačením sklepa a zaniklých staveb - 1:1000

Zaměření	půdorys přízemí	1:100
	půdorys patra	1:100
	půdorys krovu	1:100
	krov - skl. řezy	1:100

Přehled fotodokumentace

situace	1:500
půdorys přízemí	1:100
půdorys patra	1:100
půdorys krovu	1:100

Stavebně historický vývoj

legenda	
půdorys přízemí	1:100
půdorys patra	1:100
půdorys krovu	1:100

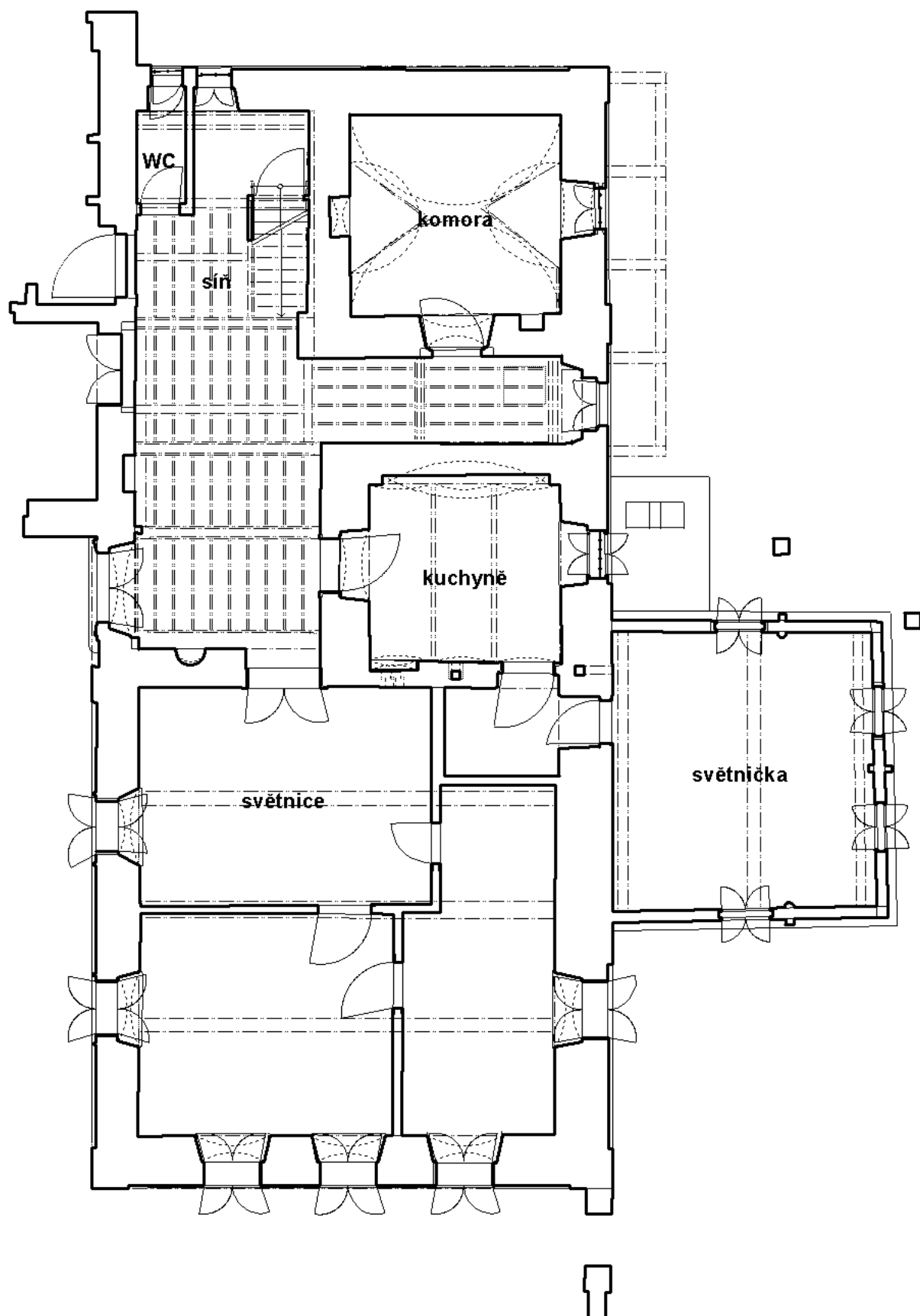
Architektonické hodnocení

legenda	
půdorys přízemí	1:100
půdorys patra	1:100
půdorys krovu	1:100

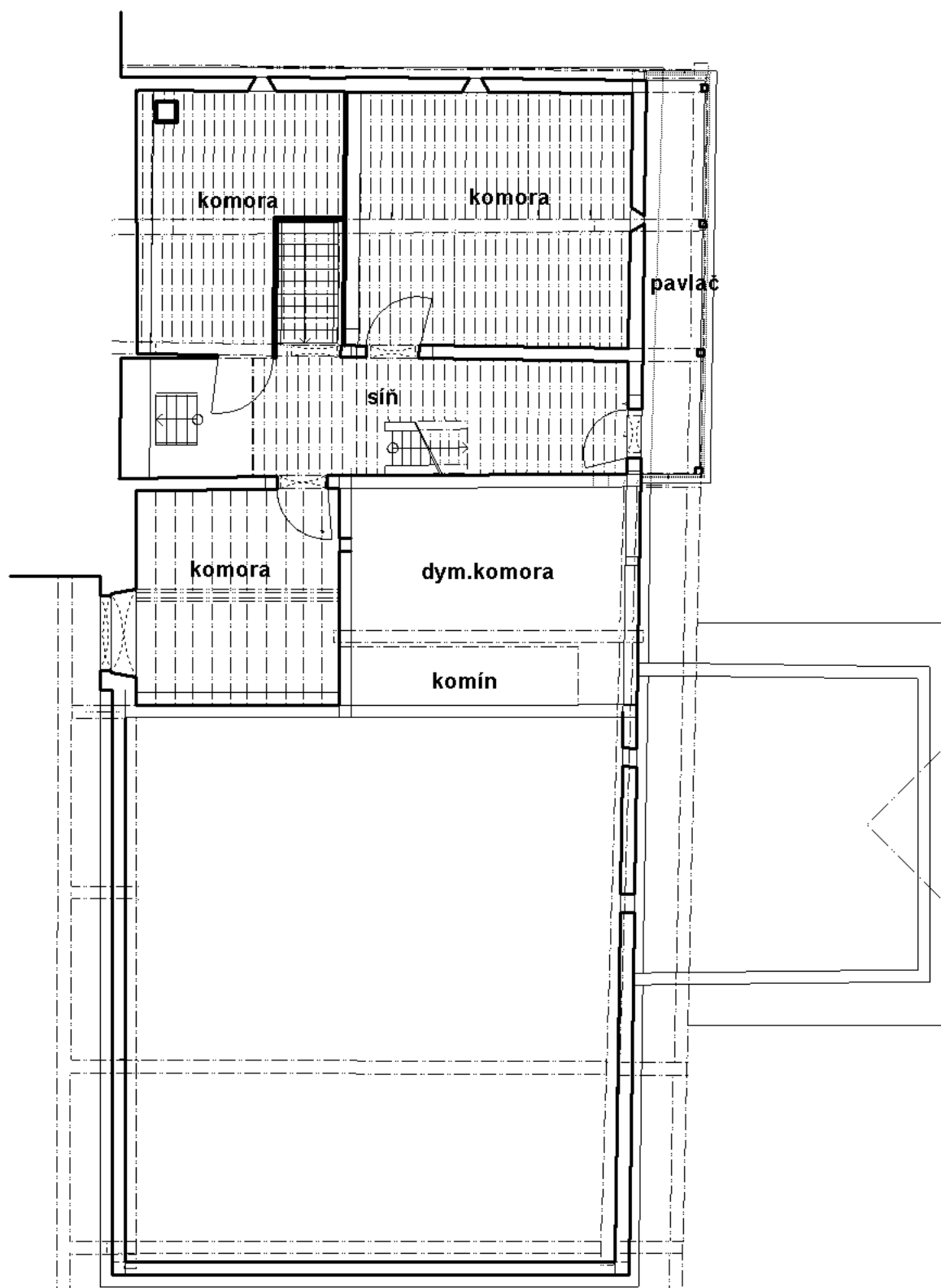

- Sklep
- Situace
- dům dvora čp. 49
- Situace dvora čp. 49
- stavba
- zaniklá stavba
- Stabilní katastr 1840
- zaniklá stavba
- zaniklá zahrada

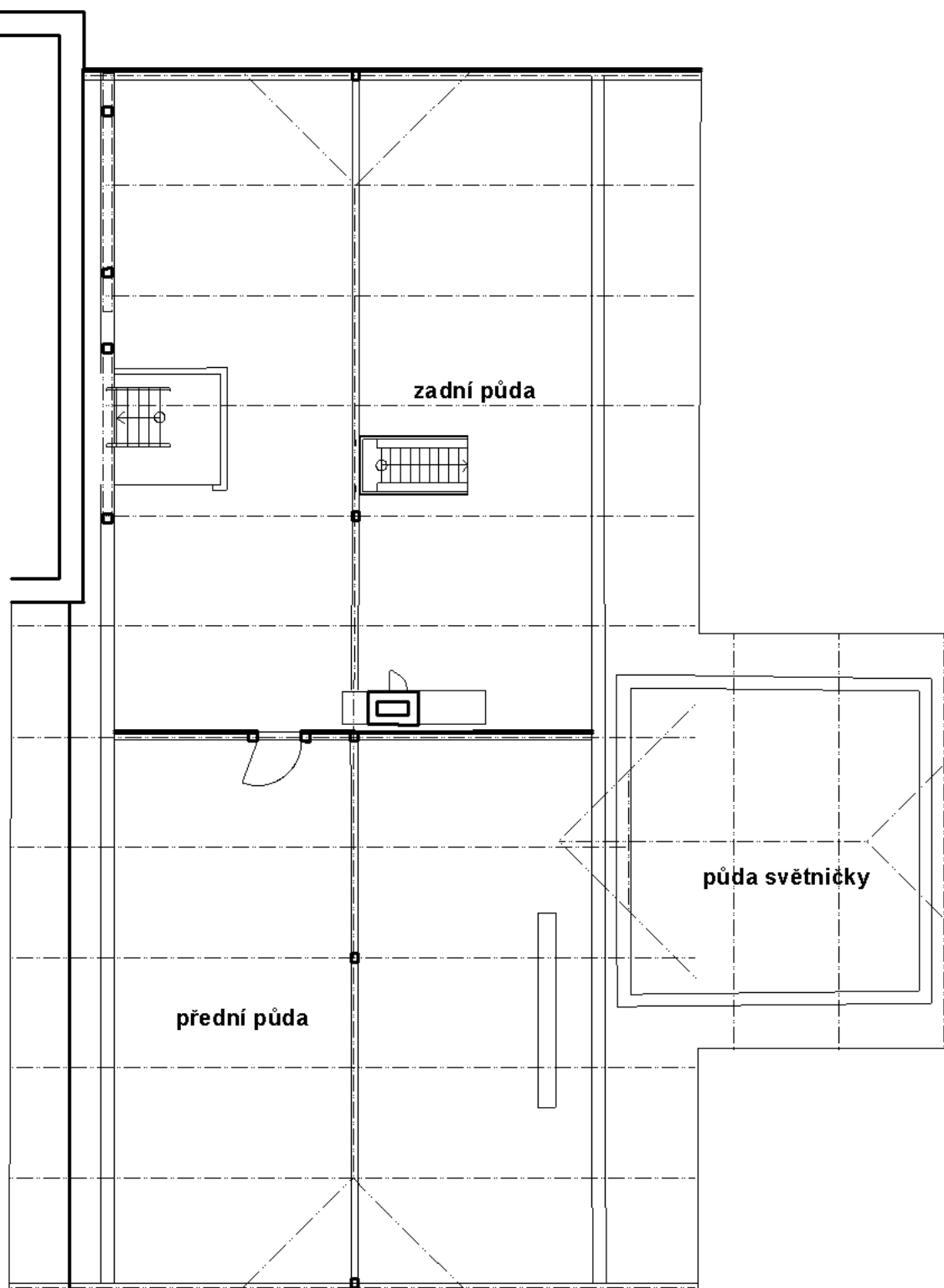
situace

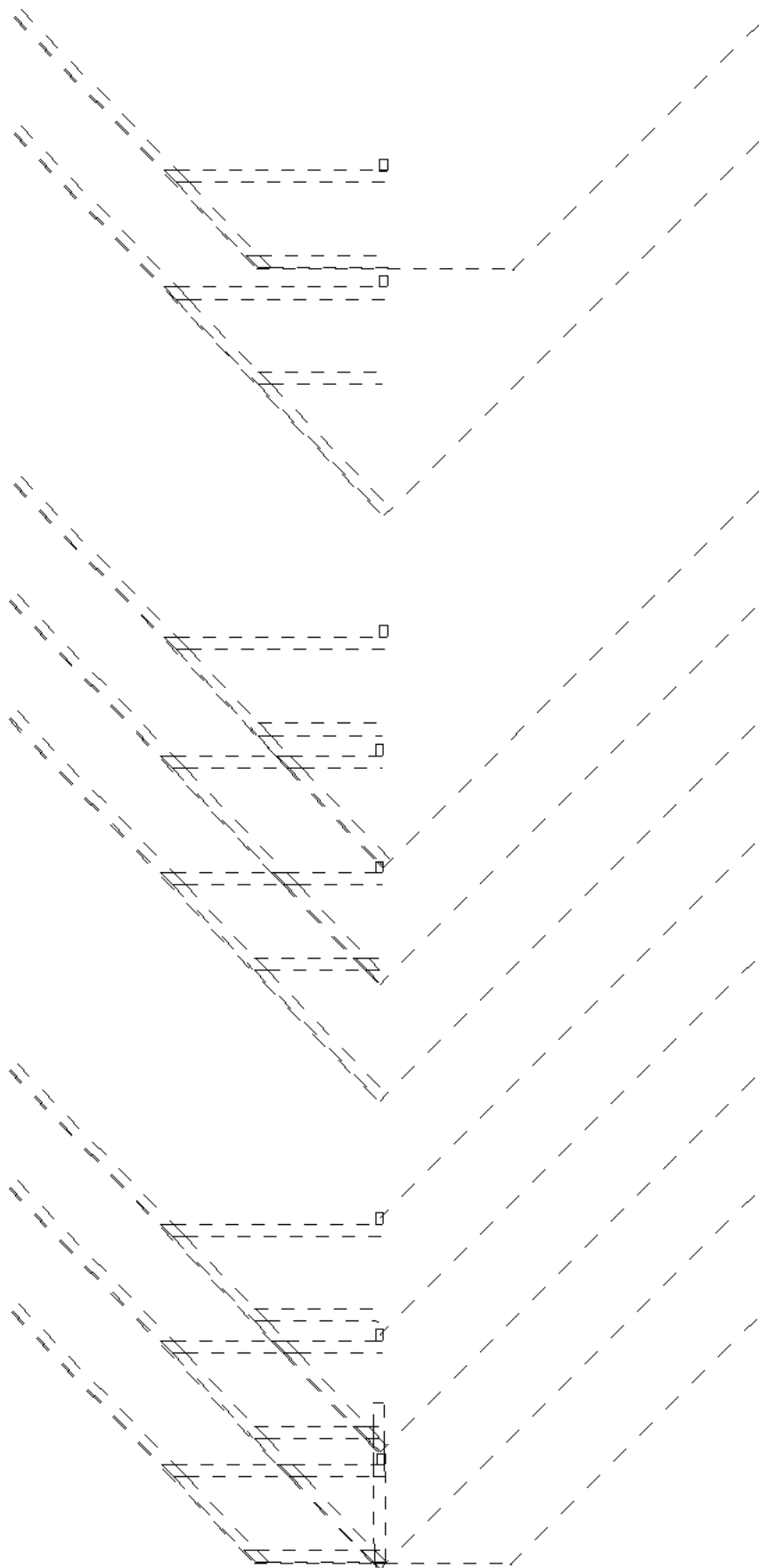
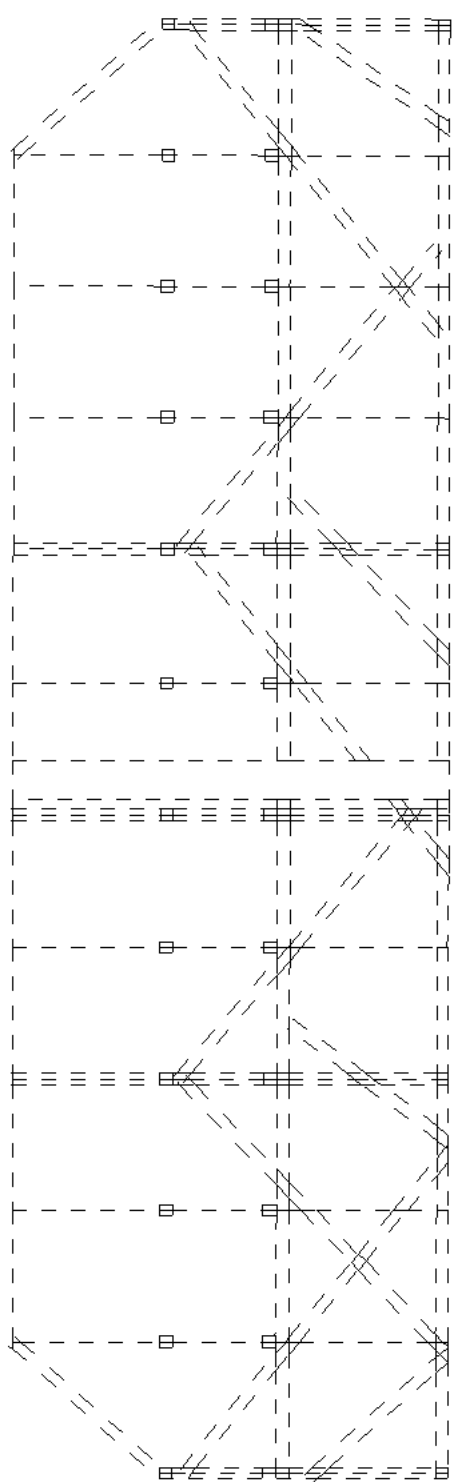

přízemí

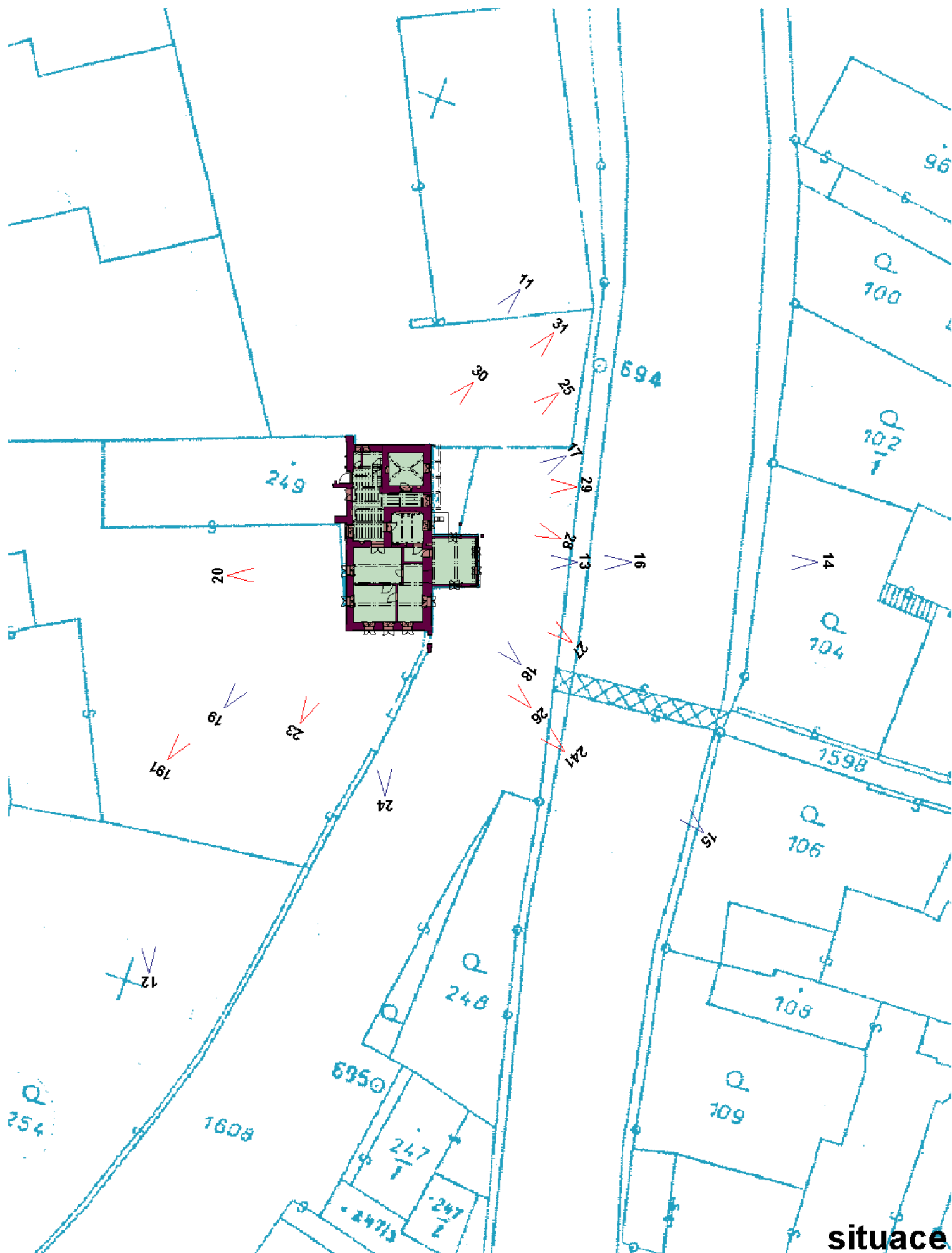
patro

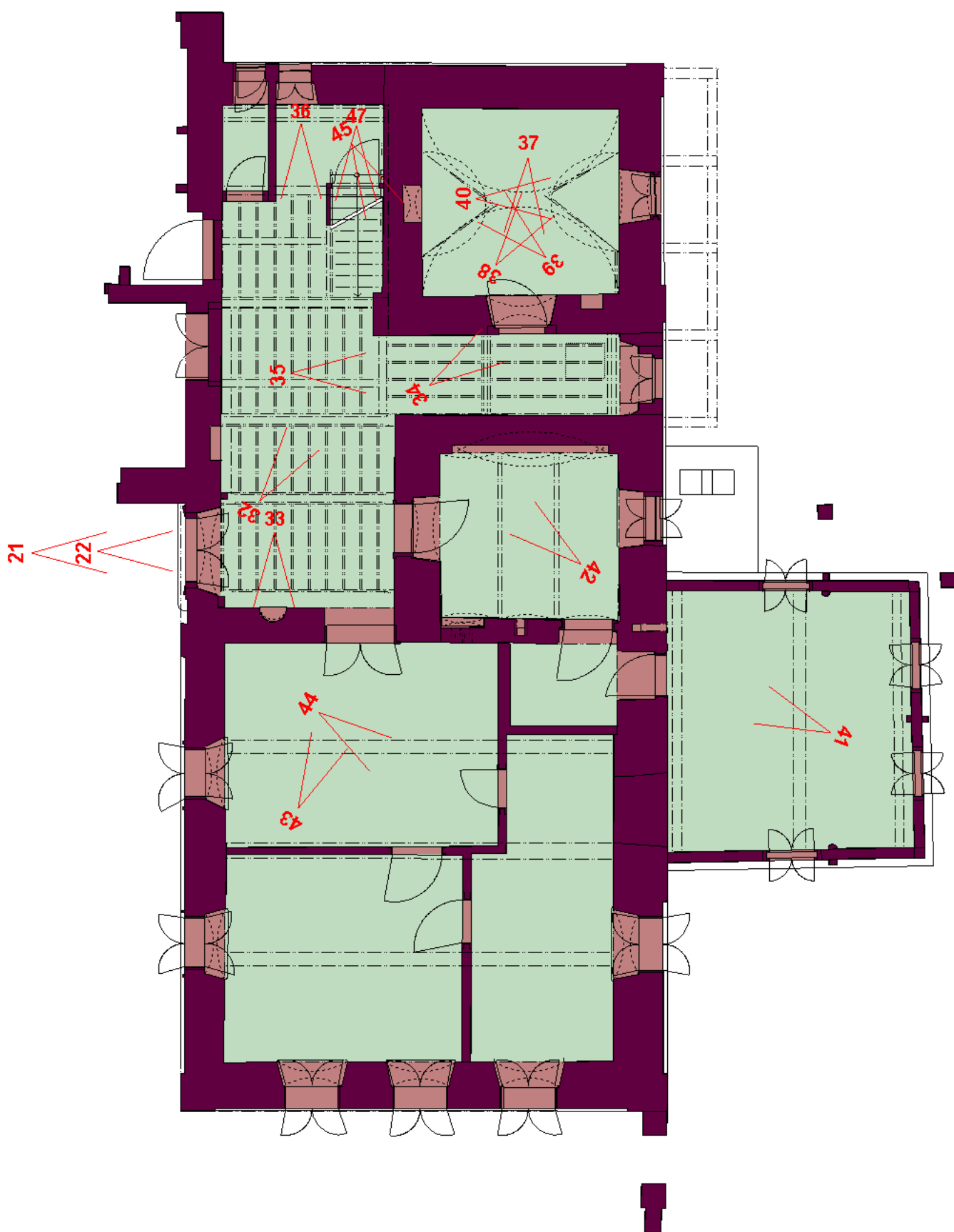

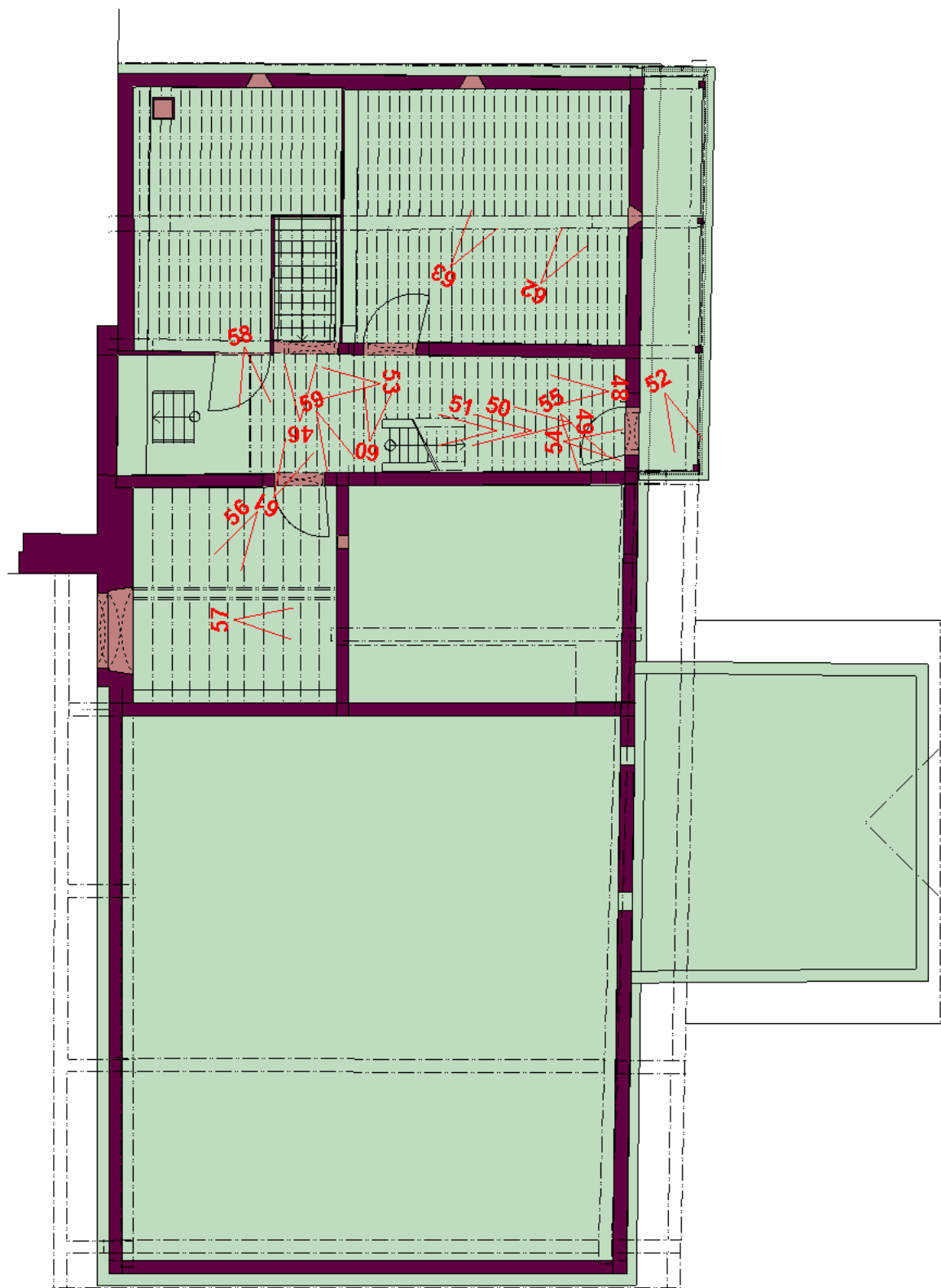
krov - sklopené řezy

Přehled fotodokumentace

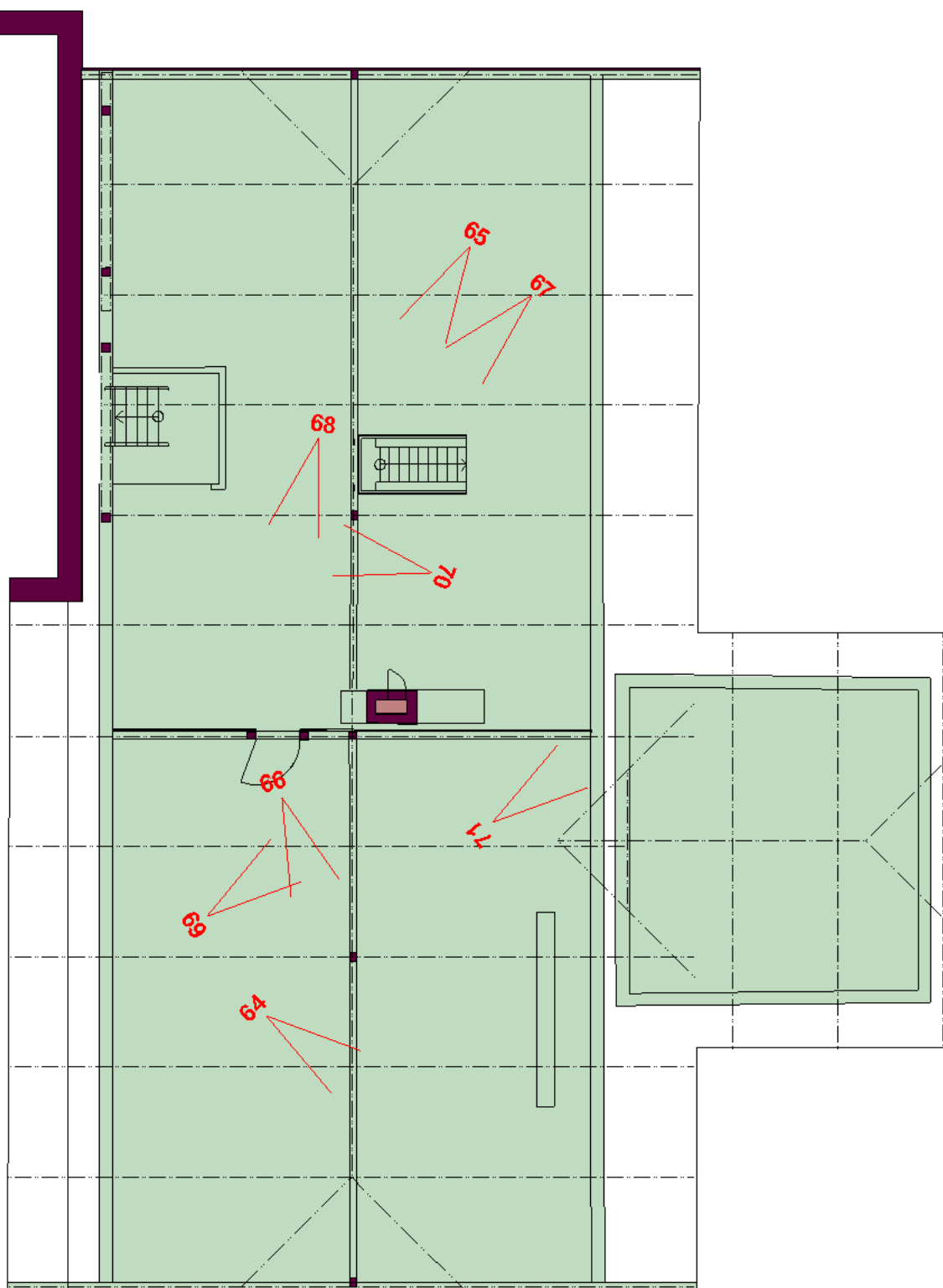

přízemí

patro

krov

Stavebně historický vývoj

legenda

Hodnotný detail

- 16. - poč. 17.st. (renesanční)
- 2.pol. 17.st. - 18.st. (barokní)
- 1.pol. 19.st. (klasicistní)
- 2.pol. 19.st. (historizující slohy)
- 20.století

Fasády, povrchy

- 16. - poč. 17.st. (renesanční)
- 2.pol. 17.st. - 18.st. (barokní)
- 1.pol. 19.st. (klasicistní)
- 2.pol. 19.st. (historizující slohy)
- 20.století

2. epocha

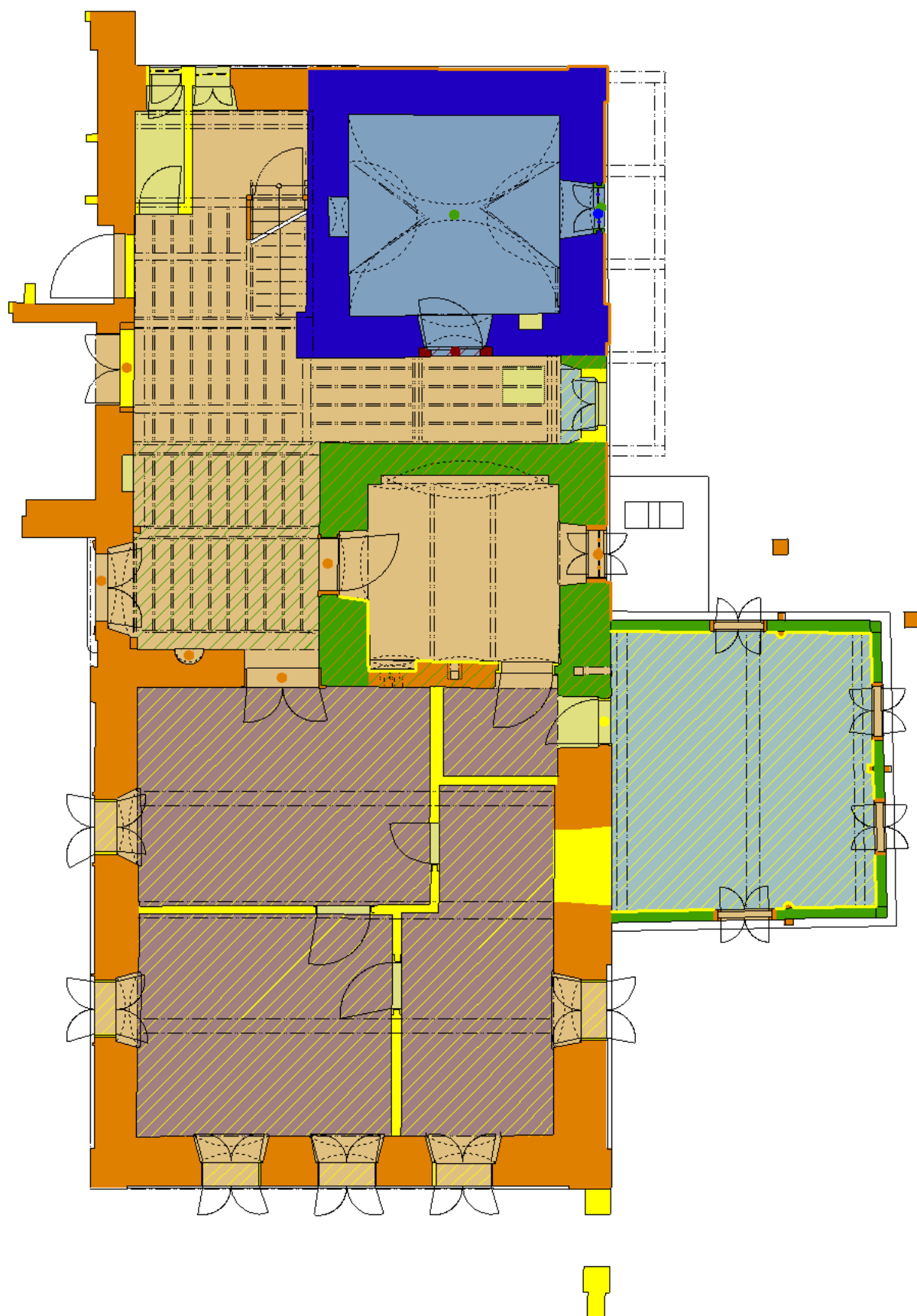
- 16. - poč. 17.st. (renesanční)
- 2.pol. 17.st. - 18.st. (barokní)
- 1.pol. 19.st. (klasicistní)
- 2.pol. 19.st. (historizující slohy)
- 20.století

Prostory, otvory

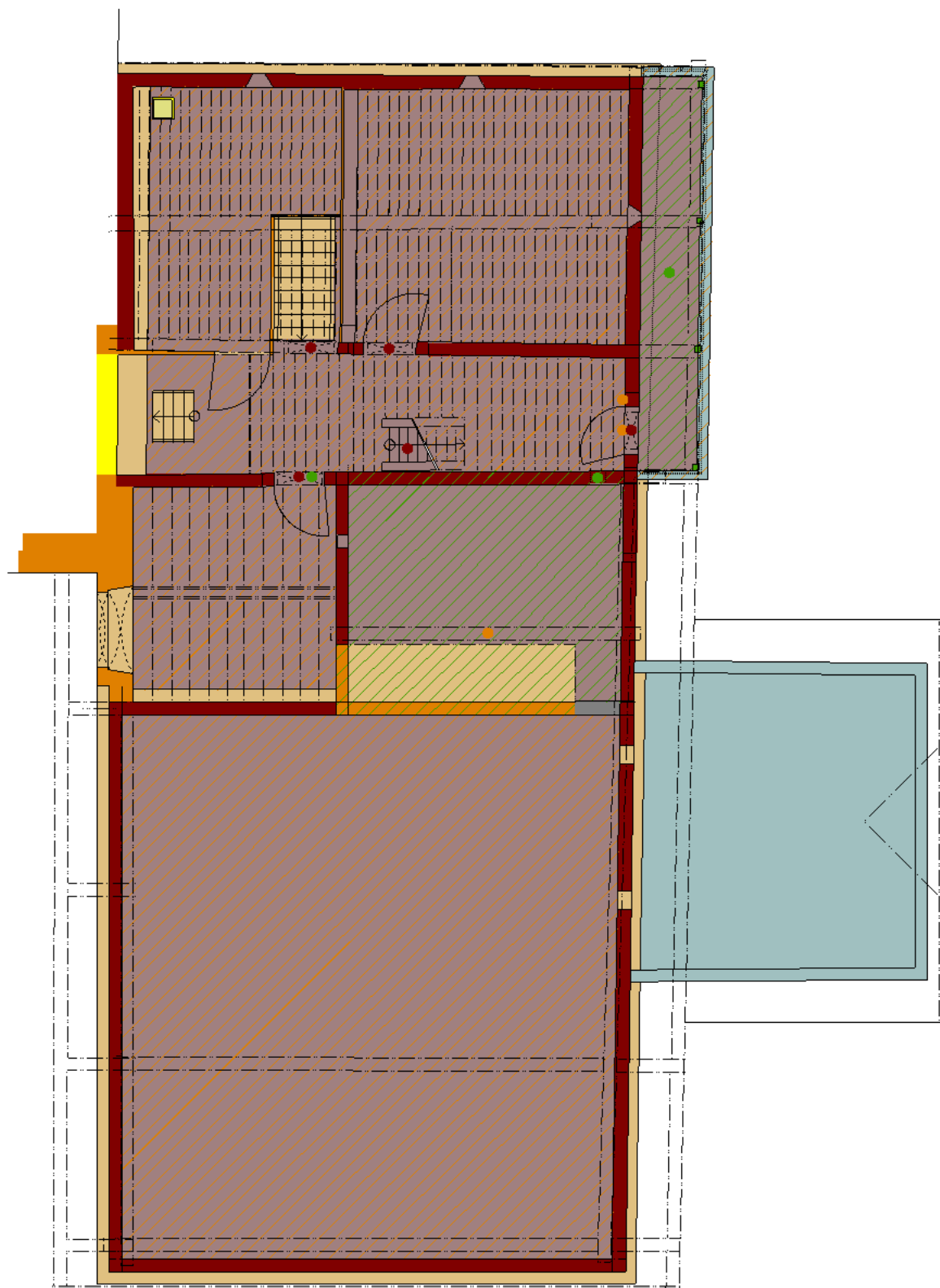
- 16. - poč. 17.st. (renesanční)
- 2.pol. 17.st. - 18.st. (barokní)
- 1.pol. 19.st. (klasicistní)
- 2.pol. 19.st. (historizující slohy)
- 20.století

Konstrukce

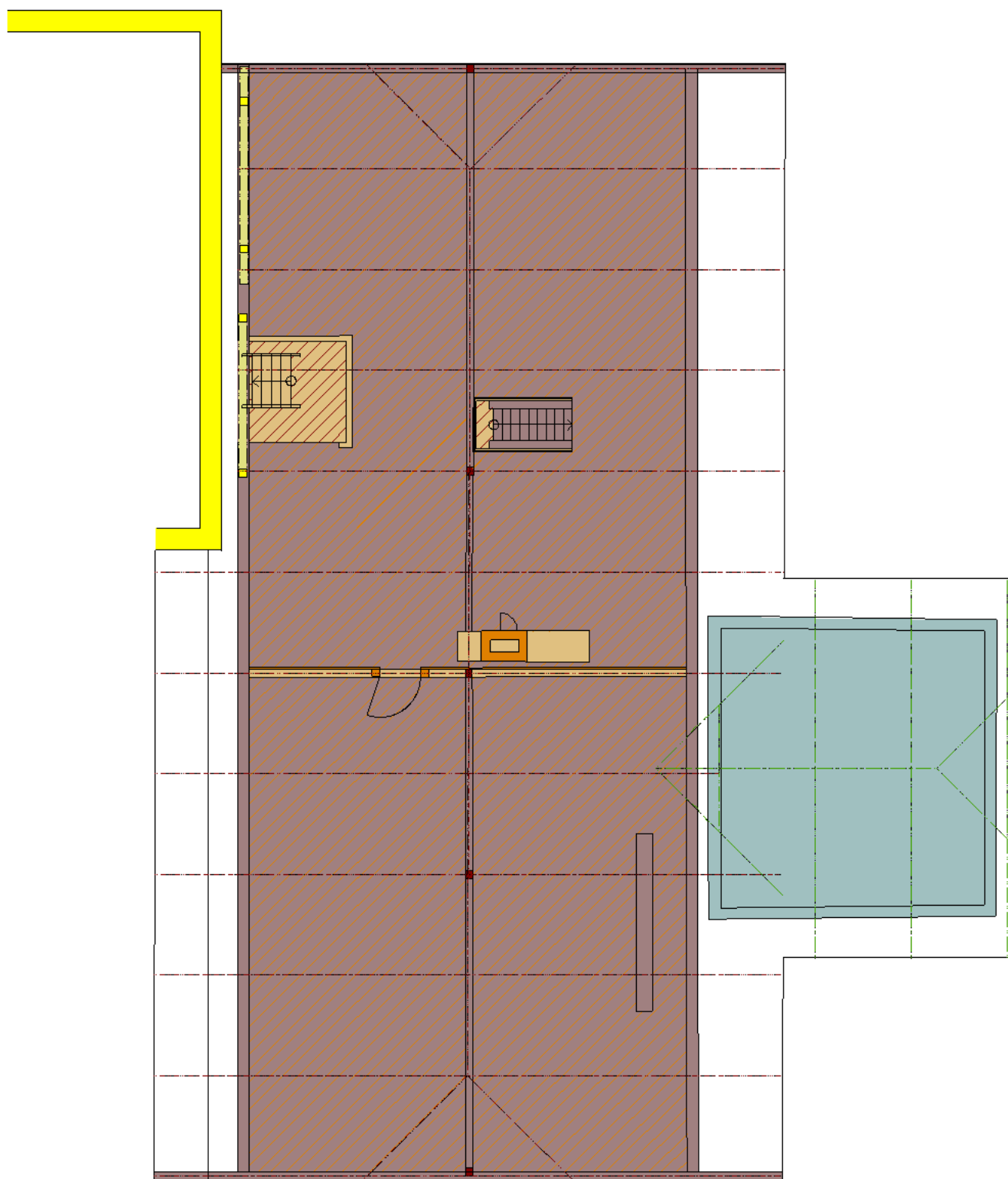
- 16. - poč. 17.st. (renesanční)
- 2.pol. 17.st. - 18.st. (barokní)
- 1.pol. 19.st. (klasicistní)
- 2.pol. 19.st. (historizující slohy)
- 20.století

přízemí

patro

krov

Architektonické hodnocení

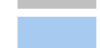
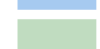
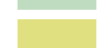
legenda

- Hodnotný detail

Fasády, povrchy

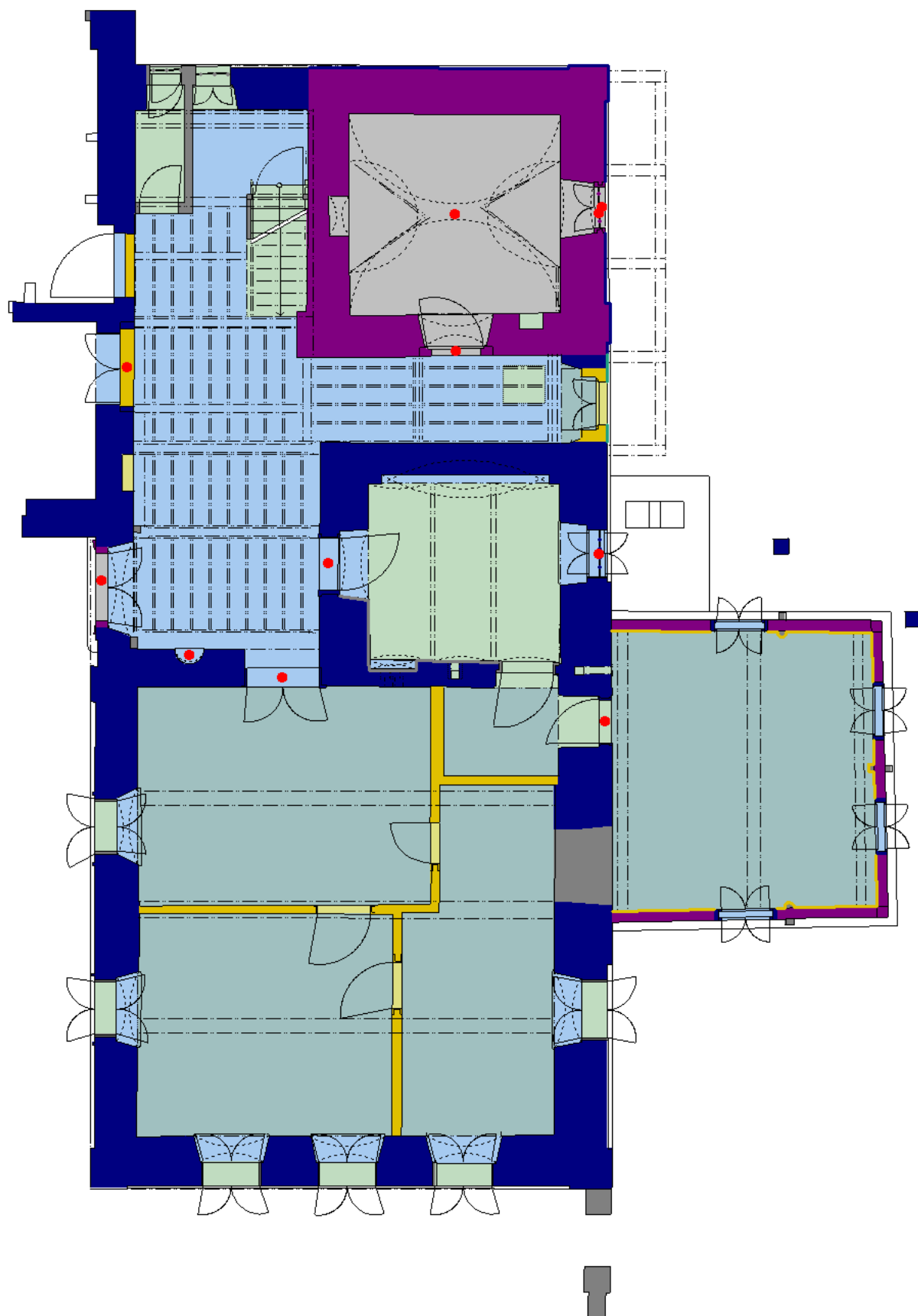
- mimořádně hodnotné - zachovat
- hodnotné - zachovat, možno upravit
- neutrální
- nehodnotné - doporučuje se odstranit
- znehodnoceno - obnovit

Prostory, otvory

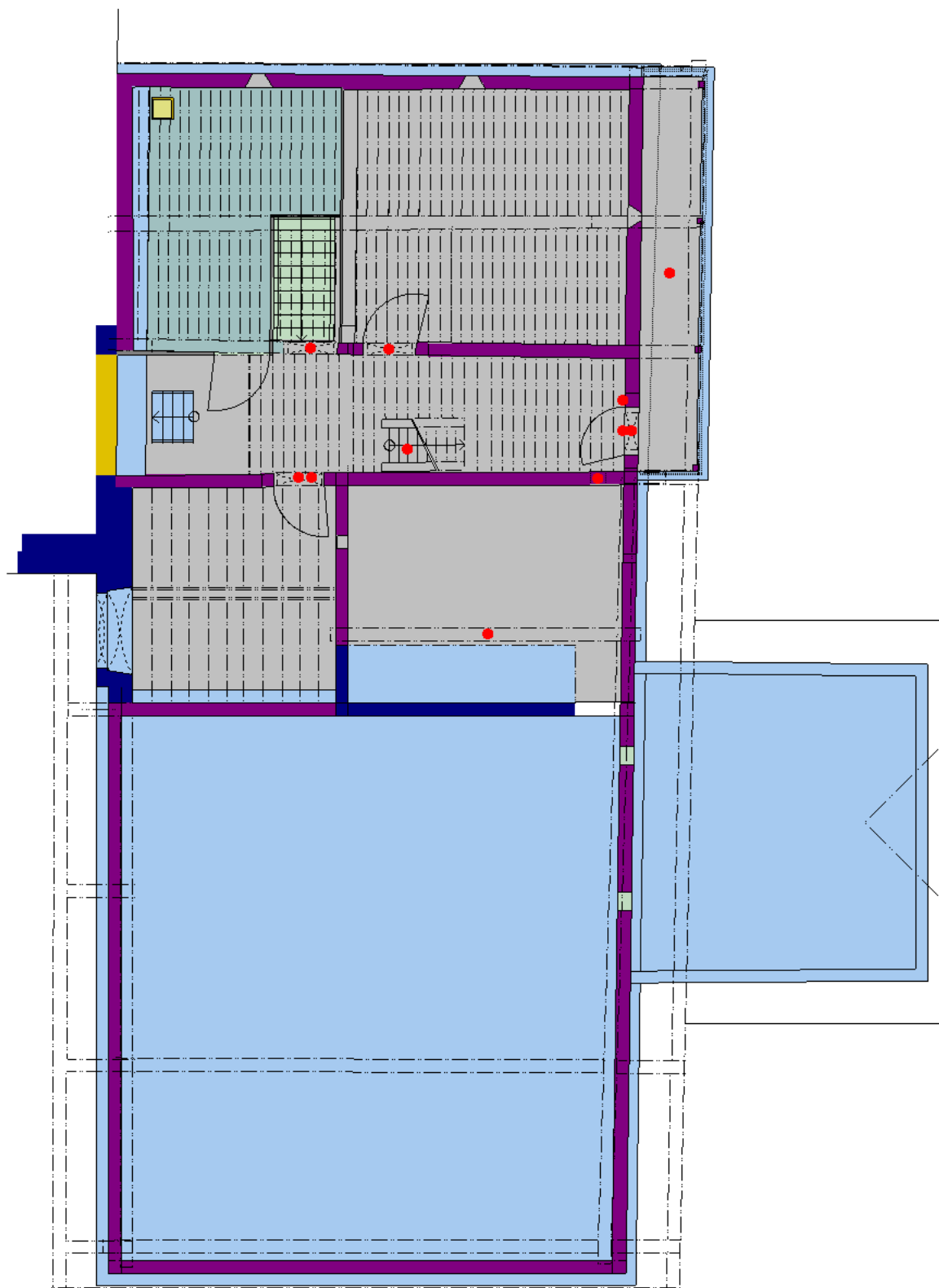
- mimořádně hodnotné - zachovat
- hodnotné - zachovat, možno upravit
- neutrální
- nehodnotné - doporučuje se odstranit
- znehodnoceno - obnovit

Konstrukce

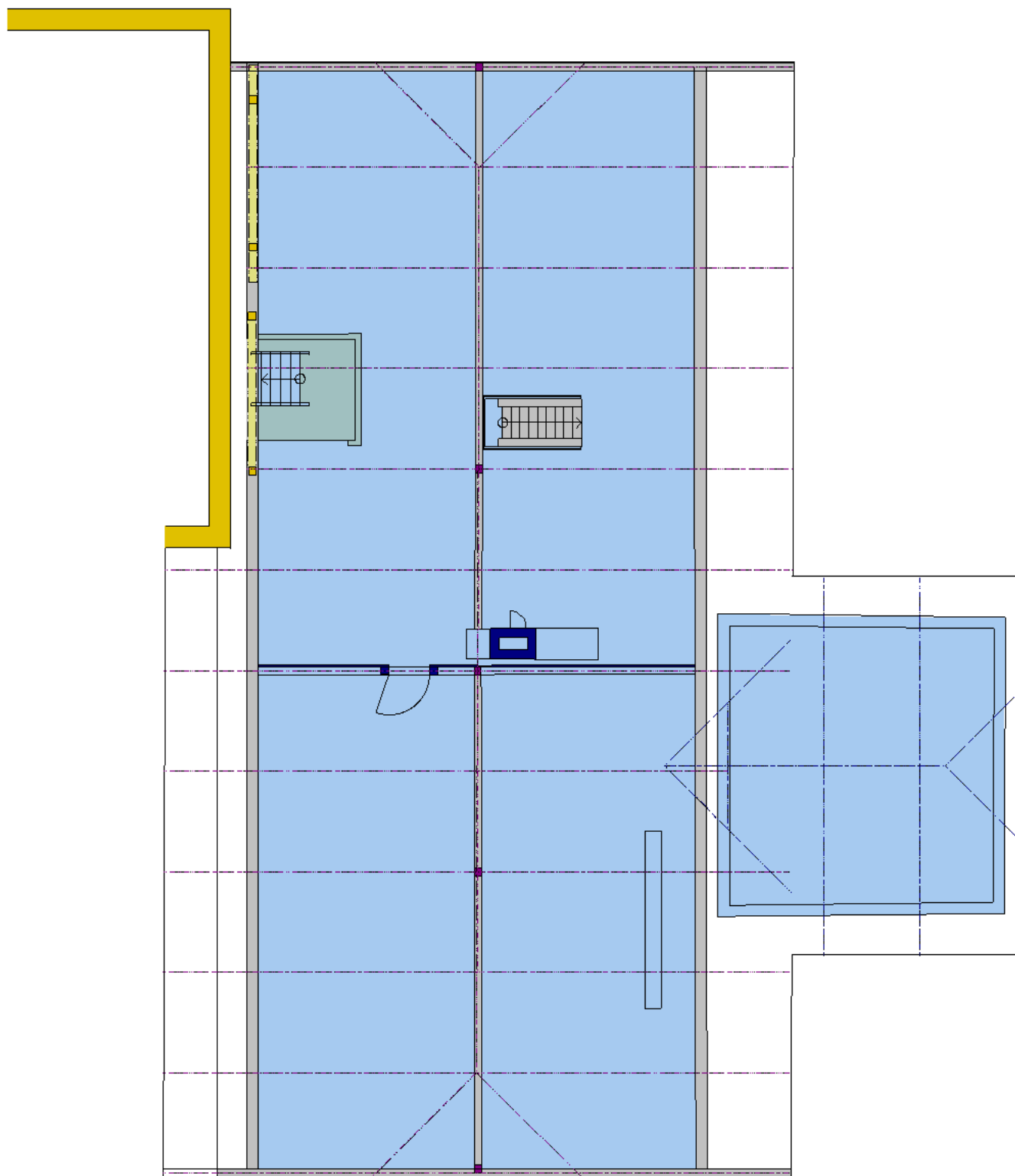
- mimořádně hodnotné - zachovat
- hodnotné - zachovat, možno upravit
- neutrální
- nehodnotné - doporučuje se odstranit
- znehodnoceno - obnovit

přízemí

patro

krov

Přílohy

Opisy vybraných spisů z hronovského stavebního archivu, týkající se záměru zboření domu čp.49

Chronologicky seřazené fotokopie dochovaného spisového materiálu tohoto archivu obsahuje samostatná příloha tohoto elaborátu.

čís. 3610

Státnímu památkovému úřadu v Praze. Podací lístek 6.9.1923

Dvůr, bývalá tvrz postavená Hronem z Hronoviců o níž píše Jirásek v díle "U nás" a jenž je majetkem fmy Hronovské přádelny bavlny v Hronově, zamýšlí majitelka rozbořiti a postaviti v místech těch na základě sem předložených plánů tovární kanceláře.

Komise stavební koná se v pátek dne 14 září t.r. o 5 hod. odpo.

Poněvadž jedná se o památku o níž pěkně líčí ve svém díle "U nás" Mistr Jirásek, činíme o tom tamnímu úřadu oznámení se žádostí, aby sem vyslán byl zástupce, jenž by právo na zachování této staré budovy chránil.

Připomínáme, že tato budova byla od roku 1679 do roku 1882 v držení předků Mistra Aloisa Jirásky.

Starosta města: Frant. Šefelín

čís. 3449

Protokol

Kolek 2 Kč

sepsaný komisí obecního co stavebního úřadu v Hronově dne 14. září 1923 o výsledku dle § 35. řádu stavebního na místě samém vykonaného vyšetření žádosti fy Hronovská přádelna bavlny sp. r r. o. v Hronově, čís. jed. 3449 za povolení nové stavby obytného domu s kancelářskými místnostmi na stav. parc. čís. 20 za současného rozboření stávající chalupy čp. 49, za přítomnosti podepsaných zástupců obce Hronova, členů stavební komise a zájemníků, jakož i zástupce státního památkového úřadu v Praze.

Ředitel komise starosta města p. František Šefelín.

Stavební znalec p- Jindřich Laboutka, stavitel v Hronově prohlašuje ze stanoviska technického, že proti stavbě a přestavbě úřednického domu ničeho nenamítá, když bude přesně šetřena nařízení stavebního řádu a když stavba zadána bude oprávněnému podnikateli.

Budova má býti jednopatrová, masivně zděná, a kryta ohnivzdornou krytinou. Stavba sama má státi na stavební parcele čís. 20 a na místě starého zemanského statku čp. 49, který se míní celý rozbořiti s ponecháním starých stájí, které se mají přestavěti.

Veškerá kanalisace a žumpy budtež zřízeny z materiálů, který by fekálie nepropouštěl a žumpy budtež opatřeny vrchem betonovými stropy, do nichž budtež zřízeny vstupy neprodyšnými železnými poklopy.

Svádění vod splaškových a fekálií do řeky se nepřipouští.

Poněvadž při stávajícím regulačním plánu byl zakreslena regulační čára s ohledem na zachování stávajícího stavu starého statku, vymínjuje se tuto čáru po případě změnit dle potřeby a stavebník bude povinen tuto eventuelní změněnou čáru, v případě povolení ke stavbě, zachovati. Po celé délce stavebního pozemku budiž zřízen mosaikový chodník s kamennými žulovými obrubami dle norem pro chodníky v Hronově stanovených. Betonové konstrukce stropní budtež správně dimensovány a stat. výpočtem doloženy.

Přítomný zástupce státního památkového p. architekt Karel Pecánek, činí námítky proti rozboření starého obytného domu čp. 49, bývalé tvrže z důvodů památkových, jež vyžadují, aby tento objekt byl zachován a to nejen se stanoviska historického a i pro svůj význam lokální. Podepsaný žádá, aby proto stavební povolení, resp. povolení k rozboření tohoto objektu čp. 49 udělené nebylo a vyhrazuje si dodatečné předložení podrobného dobrozdání stát. památkového úřadu věci tého se týkající.

Přítomný zástupce státního památkového úřadu v Praze vyhrazuje si dále, že kdyby stavební úřad přes jeho námítky v protokole uvedené stavební povolení, jakož i povolení k rozboření domu čp. 49 udělil, aby o tom byl ihned vyrozuměn doporučeným přípisem státní památkový úřad v Praze, který by další kroky zařídil.

Podpis: Arch. K. Pecánek

Se stanoviska policejního a zdravotního není proti rozboření stavení a postavení na zbylém stavebním pozemku dům dle předloženého plánu námitek

Z ohledů veřejných poukazuje se na námítky zástupce památkového úřadu v Praze.

Mezující soused paní Dušková Marie nemá proti stavbě námitek.

V základě tohoto protokolu a vzhledem k prohlášení zástupce památkového úřadu v Praze stavební komise nedává žádný návrh na povolení, nýbrž ponechává to městské radě k rozhodnutí.

7podpisů: Norbert Lokvenc, Veselý Břetislav, Amb. Jirman, Frant. Šimek, Marie Dušková, J. Laboutka, V. Jirásek a razítko HRONOVSKÁ PŘÁDELNA BAVLNY SPOLEČNOST S O.R.

čís. 3185/23

Státní památkový úřad pro Čechy v Praze

Čís. 3185/23 (Při odpovědi budiž toto číslo jednací uvedeno. O každé věci pište samostatně.) PRAHA IV./ 132, dne 8.X.1923

Věc: Hronov, "Dvůr " zachování

P.T. Městskému úřadu v Hronově

Při komisionálním řízení dne 14.IX.-23 tamtéž předložen byl plán na stavbu kancelářské a obývací budovy na místě nynějšího obytného stavení t.zv. "Dvůr ".

Vyslaný zástupce památkového úřadu prohlásil protokolárně, že se stanoviska nutno bezpodmínečně trvati na zachování tohoto stavení a žádal, aby povolení k rozboření téhož nebylo v tomto případě uděleno.

Státní památkový úřad souhlasí úplně s vyjádřením prve citovaným a připomíná, že jest ve veřejném zájmu obce, aby pamětihodný tento objekt byl i s celým ohrazeným prostranstvím jako kulturní odkaz naší minulosti zachován.

Mluví pro to nejen důvody historické - ježto nynější dvůr je zbudován v místech a rozsahu bývalé tvrze as v XIII. stol. založené, jak se o ní zmiňuje historik Sedláček v díle: Hradky a zámky české V. Svazek str. 51. - ale i kulturní důvody lokálního rázu a konečně i moment národopisný, ježto "dvorské stavení" je neobyčejně rázovitou a rozložitou stavbou lidovou jež v dochovaném stavu zasluhuje již pro tuto okolnost, aby bylo i dále uchováno a pietně udržováno.

Rázovitá stavba je pak i přední ozdobou města. Státní památkový úřad má za to, že bylo by nejlépe, kdyby památka tak značného významu v ohledu kulturním pro město mohla být získána, nejlépe místnímu museu odevzdána. V takovém případě zasadil by se památkový úřad o poskytnutí přiměřené subvence státní na důstojnou úpravu celého objektu.

Razítko. Přednosta úřadu: podpis

Razítko: Městská rada v Hronově. Podáno 17.října 1923 č. 4257

čís. 4363

4363. 25. října 1923

Sboření stavení čp. 49 -

stavba domu.

3449 31.8. 23.

Ct. firmě

Hronovská přádelna bavlny, spol. s r.o. v Hronově

U vyřízení Vaší žádosti za udělení povolení k rozboření stavení čp. 49 a k postavení jednopatrového domu obytného na zbylé stavební parcele oznamuji slušně, že městská rada v Hronově jako úřad stavební, usnesení svým ze dne 23. října 1923, nemůže povolení udělit k rozboření stavení čp. 49 z toho důvodu, že stavba tato jest zapsána jako památka u státního památkového úřadu v Praze a že požívá ochrany zákonné před jejím rozbořením a nutno proto přihlížeti k námitkám, podaným výše jmenovaným úřadem.

Proti tomuto rozhodnutí stavebního městského úřadu máte právo se odvolati k obecnímu zastupitelstvu města Hronova ve lhůtě 14. denní ode dne doručení tohoto rozhodnutí.

Plány se Vám současně vrací s podotknutím, že proti stavbě tohoto domu není námitek, bude-li budova čp. 49 se dvorem v dosavadním stavu zachována, tj. bude-li stavba provedena na pozemkové parcele jiné a v tom případě budiž o povolení ku stavbě se změněným plánem situačním znovu zažádáno.

Starosta: Frant. Šefelín

čís. 4392

Hlavičkový papír: Hronovská přádelna bavlny společnost s o.r. Adresa telegramů: Přádelna Hronov. Telefon čís. 6 a 7

Hronov, dne 27. října 1923

Slavnému Obecnímu zastupitelstvu v Hronově nad/Met.

Proti vyřízení naší žádosti č. 3449 ze dne 31. srpna t.r. o povolení a rozboření stavení č. 49 a postavení nového jednopatrového obytného domu na zbylé parcele odvoláváme se, poněvadž zákaz státního památkového úřadu v Praze není dostatečným důvodem, by nám bylo stavební povolení zamítnuto.

Vzdor námitek památkového úřadu má obecní zastupitelstvo právo nám žádané povolení udělit. Popíráme vůbec historický charakter budovy č. 49, jakož i její architektonickou významnost, tvrdíme naopak, že udržování této budovy nestojí v žádném poměru k hospodářskému újmu, který utrpíme zamítnutím naší žádosti, jelikož se nám tím plánovitý vývin našeho podniku značně obmezuje a dociluje se pouze udržení domu, jehož historický ráz není vědecky dokázán.

Dovolujeme si dále na to poukázati, že by novostavba vedle domu č. 49 naším potřebám nevyhovovala a tudíž na stavbu tuto pomýšleti nemůžeme.

V neudělení vyřízení naší žádosti spatřujeme pouze malé porozumění pro vývoj našeho i pro město Hronov důležitého podniku. Podotýkáme dále, že jest naším úmyslem, naši společnost s r. obm. přeměnit na akciovou společnost. V souvislosti s tím není vyloučeno, že bychom přeložili sídlo našeho podniku jinam, kde by bylo pro naše zájmy větší porozumění.

prosíme opětně, by nám žádaná povolení udělena a zdůrazňujeme, že by toto povolení našlo i u nás porozumění.

V dokonalé úctě

HRONOVSKÁ PŘÁDELNA BAVLNY

SPOLEČNOST S O. R.

2 podpisy

Razítko: Městská rada v Hronově

Podáno 27/10 923 č. 4392

Výpis

ze zápisu o I. řádné schůzi obecního zastupitelstva v Hronově, konané dne 15. listopadu 1923 o 7 1/2 hod. večerní v zasedací síni obecního zastupitelstva.

Přítomno jest všech 30 členů.

Předseda: starosta František Šefelín.

Zapisovatel: důchodní Kristian Čejchan.

Schůze tato svolána byla výnosem starostovým ze dne 10. listopadu 1923, čís. 4336.

5.) Odvolání fy Hronovská přádelna bavlny do rozhodnutí městské rady ohledně zamítnutí žádosti za udělení povolení k rozboření "Dvora" čp. 49 a povolení ku stavbě jednopatrového domu.

O tomto bodu jednání, o němž obecní zastupitelstvo rozhodnouti má, podává za městskou radu p. Dr. Seidl následující referát.

po převratu zřízen byl v Praze státní památkový úřad, jenž vyzval všechny obce a turistické odbory, aby státnímu památkovému úřadu oznámily všechny památné objekty, které by svoji historickou cenou neb rázovitou stavbou lidovou měly býti dochovány ve stavu a pietně udržovány.

Hronov oznámil na vyzvání mezi jinými též toto stavení "Dvůr čp. 49."

Fa Hronovská přádelna, která jest majitelkou tohoto stavení, podala městskému úřadu žádost za udělení povolení k rozboření tohoto stavení, aby na pozemku tak zbylém postavit mohla budovu jednopatrovou pro umístění svých továrních kancelářů.

V důsledku této žádosti provedla bývalá stavební komise obce Hronova komisionální stavební řízení, uvědoměvši dříve památkový úřad, který vyslal ke komisi svého zástupce. po skončeném řízení nepodala stavební komise žádný návrh a městská rada nynější byla proto nucena rozhodnouti o žádosti bez návrhu. v městské radě sdíleny byly názory dva. Jedna část členů městské rady klonila se k tomu, že budova "Dvůr čp. 49" svoji stavbou svoji historii jest cennou památkou a že je nutno stavební objekt ten zachovati a k rozboření povolení neudělit, druhá část členů dívala se na věc více se stanoviska hospodářského, poukazovala na to, že stavbou domu přinese se zaměstnání dělnictvu, živnostnictvu a jiným odvětvím a že také nebylo by správné, vývinu továrního podniku, který jest nejvíce spolpatněn a nese největší část obecních přírůstků, činiti překážek.

Posléze zvítězil názor první a městská rada většinou hlasů povolení k rozboření "Dvora" neudělila a odkázala firmu, aby stavbu provedla na pozemku jiném.

Proti tomuto rozhodnutí podala firma Hronovská přádelna bavlny odvolání k obecnímu zastupitelstvu, které jest dnes na pořadu jednání dnešní schůze a jest nyní na obecním zastupitelstvu, aby o odvolání fy rozhodlo.

V úterý před touto schůzí dostavil se do schůze městské rady, do níž byl p. starostou pozván, p. Oberländer s prokuristou fy p. Fleissigem a prohlásil, že nutně pro svůj závod potřebuje administrativní budovu, že mu také není možno stavěti budovu tu na místě jiném, než na tomto, poněvadž mu byl znemožněn plánovitý vývin průmyslových objektů a kdyby se stavba nedovolila, že by pomýšlel přeložiti správu podniku do místa jiného.

Při tom nabídl kompensaci, že když obdrží svolení k rozboření dvora, věnuje obci k nějakému účelu Kč. 100.000.-.

Po tomto vysvětlení vyžádal si slovo p. Norbert Lokvenc a prohlašuje, že p. Oberländer se jej zavolal a mu závazně prohlásil, že jest ochoten částku zvýšiti na Kč 120.000.—, že na přání obce nechá zhotoviti a na dům nový umístiti plastickou desku nynějšího stavení “Dvora čp. 49” a proto přimlouvá se za vyhovění žádosti.

Na to rozpředla se o této záležitosti živá debata.

Pan Holzner jest pro, aby se vyhovělo.

Rovněž p. Vašíček.

Pan starosta Šefelín, že p. Oberländera prosil o to, by budovu zachoval. Město Hronov dnes je známo po celé republice, zblízka i zdáli navštěvují turisté naše město, aby shlédli památky a budovy, o nichž se tak pěkně Mistr Jirásek rozepsal a proto má zato, že jest to svatou povinností obce starati se, aby tyto památky zůstaly zachovány. Nebudou-li zde, přestane také turistický ruch, neboť jen na pouhý Hronov se turisté a jiní podívatí nepřijdou.

Dále uvádí, že když se o tom doslechl Mistr Jirásek, že si jej s p. učitelem Součlem nechal zavolat a je prosil, aby Dvůr ten zůstal zachován.

Má za to, že přání Mistra Jíraska nelze přehlížeti a že by bylo povinností, dříve než se o žádosti přádelny rozhodne, o kroku obce uvědomit a poradit se s Mistrem Jiráskem, jehož nutno také respektovati, dříve než se učiní chybný krok. Necht se raději rozhodnutí odsune a má-li se přádelně vyhověti, necht se záležitost spojí s jednáním o odprodej uličky. Jest toho náhledu, aby dvůr byl zachován aspoň do té době, pokud Jirásek žije.

Pan Mílský lituje, že nebyl dříve ctěn přípis památkového úřadu a žádá za přečtení. Bylo vyhověno a přípis přečten.

Dále tvrdí p. Mílský, že žádost fy Hronovská přádelna bavlny jest předčasná, poněvadž stavba domu jest projektována podle regulačního plánu nového, který ani není dosud schválen a platí proto dosud regulační plán starý. Obecní zastupitelstvo nechce jistě překážky klásti vývinu průmyslového závodu fy Hronovská přádelna a každému jejímu přání vyšlo se ochotně vstříc, nadruhé straně musí si obec hájiti několik těch památek, které zde má a jež vábí sem četné turisty, žáky středních škol, z nichž má obyvatelstvo a nepřímo i město, určitý dobrý příjem. Žádá, aby se záležitost ta odsunula, dokud nebude schválen nový regulační plán, proti němuž budou zajisté i četné námitky podány.

Pan Veselý prohlašuje, že když městská rada rozhodovala, nebylo jí ještě známo nic o kompensacích, které jest fa Hronovská přádelna ochotna poskytnouti. Mistra si váží, nutno však také přihlížeti, že stavbou domu zaměstná se řada nezaměstnaného dělnictva, které na zaměstnání marně čekají. Budova čp. 49 je dřevěná, podléhá tím snadno zkáze a může se státi, že nějakou živelní pohromou bude postižena a pak nebude míti obec ani budovu, ani značné kompensace, jež fa nabízí, naopak značnou ztrátu finanční, kdyby přádelna své ústředí do jiného města přeložila. Žádá, aby se o dovolání fy rozhodlo a záležitost aby se neodkládala.

Pan František Středa je pro zamítnutí odvolání fy, ježto příliv turistů je též značným zdrojem pro město.

Pan Laboutka nepovažuje “Dvůr” za historickou stavbu, poněvadž budova je kryta lepenkou, část domu je již nově vyzděna, takže toto již nepřispívá k rázovitosti stavby. Jest proto, aby se odvolání firmy vyhovělo, ježto stavba domu přispěje k částečnému odstranění nezaměstnanosti dělnictva.

Pan Lokvenc je toho názoru, že Mistr Jirásek by na věc jinak pohlížel, kdyby věděl, že firma dává Kč 100.000.— na kompensacích.

Pan Kejklíček je pro odklad, dokud nebude schválen nový plán regulační.

Pan Dr. Seidl žádá, by se hlasovalo o návrhu p. Mílského, který navrhuje, aby se schválilo rozhodnutí městské rady.

Přikročeno tedy k hlasování o návrhu p. Mílského, pro který bylo pouze pět hlasů.

Po té usneseno dvaceti hlasy vyhověti odvolání fy Hronovská přádelna bavlny a rozhodnutí městské rady jako úřadu stavebního zrušiti.

Usnesením obecního zastupitelstva v Hronově povoluje se firmě Hronovská přádelna bavlny rozboření stavení čp. 49 v Hronově pod tou podmínkou, že postaví dle regulačního plánu na místě této budovy novou budovu administrativní a že jako kompensaci složí v důchodě obecním Kč 120.000.— pro účele obecní. Obci před rozbořením podepíše firma Hronovská přádelna bavlny v tomto smyslu závazné prohlášení.

Rozhodnutí obecního zastupitelstva nabude teprve právní moci, až záležitost ta vyřízena bude cestou instanční, podal-li by památkový úřad v Praze proti rozhodnutí obecního zastupitelstva nadřízenému úřadu odvolání a námitky památkového úřadu byly zamítnuty. Do té doby musí fa Hronovská přádelna s rozbořením stavení čp. 49 posečkat.

Kulaté razítko města. Za pravost opisu. starosta Frant. Šefelín

Státní památkový úřad pro Čechy, Praha IV. 132.

Č.j. 4174/ 23

Hronov, býv. tvrz, ochrana.

Praha, dne 19. XI. 1923.

Městskému úřadu v Hronově. Nutné!

Vzhledem k dotazu ministerstva školství a národní osvěty žádá podepsaný úřad, aby pokud možno obratem vyřízen byl zdejší úřední přípis ze dne 8./ X. 1923 čj. 3185 ve věci zachování tamní bývalé tvrze.

Razítko: Státní památkový úřad pro Čechy v Praze. Přednosta úřadu: Podpis

Obálka: Státní památkový úřad

Praha IV. - 132.

Razítko: 21.XI. 23

Městskému úřadu v Hronově u Náchoda.

Čj. 4174_ 23

Věc úřední porta prosta

čís. 4392

4392 21. listopadu 3-

Rozboření "Dvora "

Odvolání

Tit. firmě

Hronovská přádelna bavlny v Hronově

Obecní zastupitelstvo města Hronova jednajíc ve své dne 15. 11. 1923 konané schůzi o podaném Vašem odvolání ze dne 27. října 1923 do rozhodnutí městské rady jako úřadu stavebního ze dne 23. října 1923, čís. 4363, jímž zamítnuta byla Vaše žádost za udělení povolení k rozboření "Dvora čp. 49 " v Hronově, usnesla se většinou hlasů rozhodnutí městské rady zrušiti a Vaši žádosti za udělení povolení k rozboření tohoto stavení čp-49 vyhověti.

Důvody:

Budova čp. 49 jest z větší části dřevěná, lepenkou krytá, takže snadno může vzíti zkázu živelní pohromou.

Pokrytím střechy lepenkou a vyzdění části budovy, jež provedeno bylo v době novější, ztratila budova původní svoji rázovitost a starobylost.

Stavbou nové budovy na zbylém pozemku po rozboření stavení čp. 49 přispěje se částečně k odstranění nezaměstnanosti dělnictva, kteří na práci čekají.

Nabízená kompensace firmou Hronovská přádelna Kč 120.000.— bude pro obec značnou posílou, která by v budoucnu v případě možného zničení budovy čp. 49 živelní pohromou poskytnuta nebyla.

Plánovitému vývinu průmyslového podniku nelze obci Hronovské ztěžovati a to tím více, když firma je odhodlána svoje ústředí do jiného města přeložiti a tak, ježto firma nese největší břímě přírůstek a dávek, berní sílu obce seslabiti.

Těchto také důvodů nemohlo obecní zastupitelstvo přihlížeti k námitkám památkového úřadu v Praze.

Povolení k rozboření "Dvora čp. 49 " vázáno jest s těmito podmínkami:

1) že po rozboření "Dvora čp. 49 " přikročí firma Hronovská přádelna ku zamýšlené stavbě jednopatrové administrativní budovy podle nově upraveného plánu regulačního, jakmile též bude schválen.

2) že složí firma Hronovská přádelna bavlny před rozbořením "Dvora čp. 49 " Kč 120.000.— v důchodě obecním na hotovosti, jako kompensaci pro obecní účele.

3) že podepíše závazné prohlášení, že podmínkám těmto vyhověti firma jest ochotna.

Stavební plány se současně vrací.

S rozbořením budovy nesmí se dříve započítí, dokud rozhodnutí obec. zastupitelstva nevejde v moc práva

Starosta města: Podpis Frant. Šefelín

Čís. 4775 dne 21. listopadu 1923.

Státnímu památkovému úřadu v Praze.

na vědomí s poučením, že má právo podati proti tomuto rozhodnutí obecního zastupitelstva v Hronově ze dne 15. listopadu 1923 podati námitky k nadřízenému úřadu tj. k okresní správní komisi v Náchodě ve lhůtě 14. denní ode dne doručení tohoto výměru prostřednictvím obce Hronovské.

rekomando. Razítko: Město Hronov nad Bílou Horou n/ nM

Starosta: Frant. Šefelín

čís. 4248/23

hlavičkový papír

STÁTNÍPAMÁTKOVÝ ÚŘAD PRO ČECHY V PRAZE.

Čís.....4248/23. PRAHA IV./132, dne3.XII....1923.

(Při odpovědi budiž toto číslo jednací uvedeno.

O každé věci pište samostatně.)

Věc: ... Rozboření "Dvora " v Náchodě.

.....

Odpověď k čís. ...

ze dne ...

Přílohy: ...

O P I S !

Okresní správní komisi v Náchodě.

Výměrem č. 4775 ze dne 21. listopadu 1923 zd. čj. 4248 vyzval obecní úřad města Hronova podepsaný úřad ku podání námitek do rozhodnutí okresního zastupitelstva města Hronova ze dne 15. listopadu 1923, kterým zrušil rozhodnutí městské rady jako úřadu stavebního ze dne 23. října 1923 č. 4363, jímž zamítnutá žádost Hronovské přádelny bavlny za udělení povolení k rozboření "Dvora " čp. 49 v Hronově a usneseno většinou hlasů žádosti výše uvedené přádelny za udělení povolení k rozboření tohoto stavení čp. 49 vyhověti. Lhůta tato 14-denní běží ode dne doručení tohoto výměru, které se stalo dne 23. listopadu 1923 a končí tedy dnem 7. prosince t.r.

Podepsaný úřad není však dle stavu dnešního zákonodárství vůbec legitimován ku podání těchto námitek a proto stejně jako všechny ostatní kulturní korporace podává proti tomuto výše uvedenému rozhodnutí usnesení a podává následovní protest, který odůvodňuje takto:

Je sice nesporno, že budova č. 49 je z větší části lepenkou krytá, nicméně je zcela neodůvodněným tvrzení, takže snadno může vzít zkázu živelní pohromou, neboť moderní věda má po ruce dnes již tolik osvědčených prostředků impregnačních, že lze dnes již nejen budovy dřevěné lepenkou, nýbrž i doškovou střechou kryté úplně bezpečně proti ohni zajistiti. Je tedy jen požadavkem péče řádného hospodáře, aby vlastník budovy učinil tato vhodná opatření, by bezpečnost budovy takové řádně zajistil před požárem. Nehledě k tomu stačí tu jen řádná bezpečnostní opatření k dostatečnému uchránění podobné budovy, jež na různých místech nejen v cizině, ale i v naší vlasti vykazují stáří i několik století.

Naprosto odporuje pravdě a skutečnosti tvrzení, že pokrytím střechy lepenkou a vyzdění částí budovy, jež provedeno bylo v době novější, ztratila budova původní svoji rázovitost a starobylost.

V případě tomto možno připustiti jedině okolnost, že vlastním zaviněním obce starobylý vzhled budovy částečně a také jen dočasně byl porušen, jeť lepenková krytina nařízením vůbec zakázána. Budova tedy v tomto směru kdykoli může býti do dřívějšího svého stavu znovu uvedena, jakmile bude v pohledu rušící lepenka odstraněna a šindelovou řádně impregnovanou krytinou nahrazena. Rovněž obezdění poměrně velmi nepatrné, lze kdykoliv a bez značných nákladů a to na prospěch vzhledu budovy ihned provésti.

Ostatně není obecní zastupitelstvo kompetentním orgánem, pak-li neslyšelo povolání v tom znalce, usuzovati o dochované starobylosti a rázovitosti takové. Naopak je povinností Státního památkového úřadu v případě tomto prohlásiti, že budova tato přes výše uvedené zcela přechodné a lehce odstranitelné závady nejen na rázovitosti a starobylosti své, ale ani na svém významu v obraze místa i historické a památné ceně ničeho neztratila. Zcela nemístným však v tomto případě opelovati dočasnou nezaměstnaností dělnictva. Její příčiny nejsou zjevem místním, nýbrž všeobecným důsledkem situace poválečné, který postihuje dnes celou Evropu. Nelze je tudíž malými polliativními prostředky místními s prospěchem řešiti, nýbrž akcí celostátní ano i mezistátní.

Použití důvodu toho má tedy spíše povahu prázdného demagogicky použitého hesla. Naopak ale zdá se, že jediným rozhodujícím důvodem v dané otázce nebyly nejen důvody estetické a bezpečnostní výše uvedené, nýbrž daleko více nabízená kompenzace firmou Hronovská přádelna Kč 120.000, která na usnesení obecního zastupitelstva

v odpor vzaté měla rozhodující vliv, jistě daleko větší než-li ustanovení platného stavebního řádu, momenty estetické a jiné úvahy veřejnoprávní. Stejně snad i další moment, že ztěžující firma je odhodlána svoje ústředí do jiného města přeložiti a tak, ježto firma nese největší břímě přírážek a dávek, berní sílu obce seslabiti.

Obě skutečnosti tyto jak vidno vykonaly na okresní(?) zastupitelstvo značný vliv, ba i nátlak, tak že tu bylo prostě vyloučeno volné uvažování, jak v každém jiném podobném případě a již proto usnesení obecního zastupitelstva mělo by býti zrušeno. Nehledě ovšem k tomu, že zničením cenné této historické - lidové památky, zároveň i budovy vztahem svým k nejspolehlivějšímu výtvaru novodobého našeho písemnictví monumentálního díla Jiráskova budova tato i po této stránce nabyla významu daleko za místní význam sahající. Zničení její naopak znamenalo by i ohrožení kulturní pověsti, nejen dotyčné obce, ale i našeho národa. Státní památkový úřad z důvodů těchto appeluje tímto na sl. okresní zastupitelstvo, aby nejen z věcných důvodů výše uvedených, zejména závažných důvodů estetických a památkových, nýbrž i v zájmu kulturní pověsti našeho národa - výše uvedené usnesení obecního zastupitelstva v souhlase s přesvědčením celé české veřejnosti zrušilo

Přednosta úřadu: Podpis nečitelný

čís. 4392/5253

Hlavičkový papír:

HRONOVSKÁ

PŘÁDELNA BAVLNY

SPOLEČNOST S R.O.

ADRESA TELEGRAMŮ:

PŘÁDELNA HRONOV

TELEFON ČÍSLO 6, 7

Titl.

Městský úřad v Hronově n/M.

Č.j. 4392

Vzhledem k tomu, že jsme neobdrželi žádného vyrozumění, že by byli proti rozboření budovy číslo 49 učiněny námitky, považujeme rozhodnutí obecního zastupitelstva ze dne 15. listopadu t.r. za vzešlé v moc práva.

Oznamujeme Vám tedy, že k rozboření budovy přikročíme a poroučíme se Vám s úctou veškerou

Razítko: HRONOVSKÁ PŘÁDELNA BAVLNY

SPOLEČNOST S O.R.

podpisy: Fleissig Oberländer

Razítko: MĚSTSKÁ RADA

V HRONOVĚ

Podáno 22/XII. 923 č. 5253

čís. 5253

5253 22. prosince 1923.

Rozboření dvora čp. 49

21 12 23.

Tit. fě

Hronovská přádelna bavlny, spol. s r.o. v Hronově

k Vašemu oznámení ze dne 21. prosince tr., že považujete rozhodnutí obecního zastupitelstva ze dne 15. listopadu 1923 za vzešlé moc práva a že přikročíte k rozboření "Dvora čp. 49" prohlašujeme, že nesmí firma pod následky trestního řízení dříve k rozboření "Dvora čp. 49" přikročiti, dokud ct. fa neobdrží od obce písemné oznámení, že rozhodnutí obecního zastupitelstva vzešlo v moc práva a že námitky, které byly proti usnesení obec. zastupitelstva podány a což bylo p. Fleissigovi ústně na obecním úřadě a telefonicky oznámeno, byly cestou instanční zamítnuty.

Starosta města: Podpis

Frant. Šefelín

Hlavičkový papír:

HRONOVSKÁ

PŘÁDELNA BAVLNY

HRONOV, DNE 11. ledna 1924

SPOLEČNOST S R.O.

ČECHY

ADRESA TELEGRAMŮ:

PŘÁDELNA HRONOV

TELEFON ČÍSLO 6, 7.

Slavná

Městský úřad,

v Hronově -

Žádám zdvořile by nám byla pro budovu, kterou chceme na místě stavení čp 49 vystavěti, vztyčena stavební čára dle platného regulačního plánu.

Podotýkáme, že se jedná pouze o předběžné práce a potvrzujeme zároveň, že nepokládáme vyhovění naší žádosti za závazné pro konečné povolené ku stavbě.

Děkujeme Vám za Vaší ochotu a znamenáme

s veškerou úctou

HRONOVSKÁ PŘÁDELNA BAVLNY

SPOLEČNOST S R.O.

Podpisy: Fleissig Oberländer

Razítko: MĚSTSKÁ RADA

V HRONOVĚ

Podáno 12. ledna 1924 č. 187

1 situační plán

187

16. ledna 1924

Tit.

Hronovské přádelně bavlny, spol. s ruč. o.

v

Hronově

K tamní žádosti ze dne 11. ledna 1924 oznamujeme Vám, že čára stavební byla již svého času při komis. řízení vytyčena. Poněvadž dosud o odvolání ohledně rozboření dvora není rozhodnuto, pokládá městská rada za předčasné vytyčovat stavební čáru, když stavba se prováděti dosud nemůže. Městská rada jest však ochotna dáti čáru stavební vytyčiti, pak-li ct. firma uvolí se opět náklad s vytyčením zapraviti a žádáme v tom o prohlášení.

Starosta: podpis nečitelný

Hlavičkový papír: Státní znak Okresní správní komise v Náchodě.

Číslo 500

Dne 7. března 1924

Při odpovědi budiž uvedeno toto číslo.

Věc: Jírovcův dvůr

Odpověď na přípis čís.

ze dne 192

Přílohy:

Městskému úřadu

v

Hronově

Poněvadž se vyskytly rozpory mezi obsahem výpisů z protokolů a vývody členů okresní správní komise a členů obecního zastupitelstva v Hronově žádáme na základě usnesení okresní správní komise ze dne 27. února 1924 za urychlené předložení všech protokolů v originále, týkajících se žádosti firmy "Hronovská přádelna bavlny" o povolení ku stavbě jednopatrového domu na místě, kde stojí "Jírovcův dvůr", a tudíž eo ipso o zbourání téhož.

Zároveň budiž sem sděleno, je-li skutečně "Jírovcův dvůr" zapsán jako památka u státního památkového úřadu v Praze a požívá-li zákonné ochrany před zbouráním.

Podotýkáme, že i zástupcem firmy bylo tvrzeno, že povolení ku stavbě firma má, ačkoliv z tamních, sem předložených výpisů z protokolů, to patrno není.

Ředitel:

podpis Zourážka?

Razítko: MĚSTSKÁ RADA

Předseda:

VHRONOVĚ

V. Šotola

Podáno 12.břez. 1924 č. 1123

Na rubu tužkou:

12/III 1924

Státní památkový úřad

v Praze

V záležitosti "Jírovcova dvora" čp 49 v Hronově žádá nás okresní správní komise v Náchodě zaslání zprávy, je-li tento dům zapsán jako památka u státního památkového úřadu v Praze požívá-li zákonné ochrany. Žádáme proto slušně, aby památkový úřad s urychlením sám příslušnou zprávu okresní samosprávné komisi lakavě podal.

starosta

čís. 1123

Starosta - okresní správní komise

1123. 13. března 1924.

Jírovcův Dvůr, čp. 49.

500 7 3 24.

Okresní správní komisi

v Náchodě.

K tamnímu Vašemu dotazu sdělujeme, že spisy ohledně stavby domu a týkající se rozboření dvora čp.49 byly tamnímu úřadu zaslány všechny.

Dodatečně zasíláme výpis ze zápisu o schůzi městské rady, ve které bylo o žádosti fy Hronovská přádelna jednáno a rozhodnuto.

Tvrdí-li zástupce firmy, že povolení ku stavbě má, nepodávala by fa jistě odvolání a bylo také jednání ve schůzi v zastupitelstvu bezpředmětné.

Ze spisů jest jasno, že městská rada, jako úřad stavební rozhodnutím ze dne 23. října 1923 rozboření Jírovcova Dvora čp. 49 a na zbylém místě stavbu domu, n e p o v o l i l a.

Ohledně zapsání Dvora jako památky, vyzvali jsme památkový úřad v Praze, aby sám přímo tamnímu úřadu zprávu podal.

Starosta: nečit Šefelín

čís. 1072/1924

hlavičkový papír: Státní památkový úřad pro Čechy v Praze.

Čís. 1072/ 1924. PRAHA IV./ 132, dne 17. března 1924.

(Při odpovědi budiž toto číslo jednací uvedeno.

O každé věci pište samostatně.)

Věc: Hronov "Jírovcův dvůr, čp.49."

zachování.

Odpověď k čís....

ze dne...

Přílohy:

Okresní správní komisi

v Náchodě.

K tamnímu dotazu ve věci shora uvedené - jenž byl městským úřadem v Hronově zaslán k podání přímé zprávy, potvrzuje se, že objekt ten jest tu jako t.zv. tvrz v Hronově veden v evidenci a to na základě "Soupisu památek v pol. okresu Náchodském" z r. 1910, kdež na str. 38 a 40 se o něm děje zmínka. Stavení samo - třeba - že není původní tvrzí, jest přece jedno z nejstarších v osadě a reprezentuje jaksí její vývoj. Kromě této historické ceny nutno uvažovati i její vnitřní hodnotu jako výraznou stavbu lidovou a sice dobře uchovanou, jež v historickém prostředí velmi dobře je zasazena a neobyčejně malebně působí.

Jest proto zachování obyvacího stavení čp.49 v Hronově z hlediska veřejného zájmu plně oprávněno, kteréžto stanovisko zastává nejen Státní památkový úřad, ale i ministerstvo školství a národní osvěty (odbor V.)

Žádá se tudíž, aby sbourání zmíněného objektu povoleno nebylo.

Za přednostu úřadu:

M ě s t s k é m u ú ř a d u

v H r o n o v ě

K tamnímu přípisu č.j.1130 ze dne 12. března 1924. na vědomí.

Za přednostu úřadu:

Ant. K. Pešánek

Razítko: MĚSTSKÁ RADA

VHRONOVĚ

Podáno 20.břez 1924 č. 1276

čís. 908/1926

HLAVIČKOVÝ PAPIR: Státní znak, Okresní správní komise v Náchodě.

Číslo 908 Dne 7. dubna 1924

Při odpovědi budiž uvedeno toto číslo

Věc: Jírovcův dvůr

Odpověď na přípis čís. ze dne / 192

Přílohy: 8 kusů plánů

Okresní správní komise ve své schůzi, dne 5. dubna t.r. konané, jednala o protestu odboru Klubu českých turistů v Hronově a spol. a protestu státního památkového úřadu pro Čechy v Praze proti usnesení obecního zastupitelstva v Hronově ze dne 15. listopadu 1923 č. 4392 ohledně povolení, daného firmě "Hronovská prádelna bavlny" v Hronově, ku stavbě administrativní budovy na místě, kde stojí "Jírovcův dvůr", a tudíž také ohledně zbourání téhož, a usnesla se na následujícím:

1. / Protest odboru Klubu českých turistů v Hronově a spol. se zamítá jako opožděný, poněvadž byl předložen zdejšímu úřadu dne 3. prosince 1923, tedy po uplynutí rekursní lhůty.

2./ Protest státního památkového úřadu pro Čechy v Praze se zamítá pro nedostatek aktivní legitimace.

3./ Usnesení obecního zastupitelstva v Hronově ze dne 15. prosince 1923 se zrušuje jako protizákonné, poněvadž ve smyslu ustanovení § 132.odst.1. a § 133. staveb.ř. rozhoduje o stížnostech proti nálezům obecního představenstva jakožto úřadu stavebního v instanci druhé okresní výbor resp. nyní okresní správní komise.

O tom se vyzumívá odbor Klubu českých turistů a spol. v Hronově, státní památkový úřad v Praze a městský úřad v Hronově s tím podotknutím, že se lze z tohoto rozhodnutí odvolati do 14ti dnů ode dne doručení prostřednictvím městského úřadu v Hronově k zemskému správnímu výboru v Praze.

Městskému úřadu v Hronově se ukládá, aby o tomto výnosu vyzuměl firmu "Hronovská prádelna bavlny v Hronově".

Ředitel:

Podpis nečitelný

Městský úřad v Hronově.

Razítko:

Okresní výbor v Náchodě. K. Šotola

Předseda:

Razítko:

MĚSTSKÁ RADA

VHRONOVĚ

Podáno 9.dubna 1924 č. 1626

čís. 1620

Obecnímu úřadu města Hronova nad Metují

Výbor Místního odboru Československé Jednoty v Náchodě projevuje jednomyslné přání, aby dvůr Jiráskův Dvorských v Hronově byl zachován jako místní památka, která známa jest všude ze spisů našeho velkého krajana mistra Aloise Jiráska: "U nás".

Doufáme, že přání našemu v zájmu národním a historickém vyhověno bude.

V Náchodě dne 21. března 1924.

Podepsán: jednatel, přednosta, razítko: Místní odbor Československé jednoty v Náchodě.

*Hlavičkový papír: Klub za starou Prahu
Praha III., Josefská ulice č. 1, II. poschodí
Čís.jed. 201. TEL. 8419/VIII.
Věc: Hronov.
Jírovcův dům.
P.T.*

radě městské města Hronova.

Klub Za Starou Prahu jako dobrovolný ochránce památek uměleckých a historických v československé republice žádá Vás zdvořile a důrazně, aby byl "Jírovcův dům", tvrz ze XVII. století, bezpodmínečně zachován. Stavební památky, které inspirovaly spisovatele Al. Jiráska k jeho významným pracím, patří nyní všude k pamětihodnostem, kterou jsou opatrovány a chráněny s úctou. Bylo by bolestné, kdyby město Hronov, Jiráskovo rodiště, činilo smutnou výjimku. Právě naopak Hronov by měl podobné stavby střežiti co nej přísněji a postarati se rovněž o výchovu občanstva v tomto směru.

Klub Za Starou Prahu doufá, že nalezne u rady městské pochopení, a vyprošuje si laskavé sdělení o vyřízení přípisu.

s projevem úcty se podepisují

za

razítko: KLUB ZA

STAROU

PRAHU

Ing. Schwarzer?

Ahner Jan

předseda

jednatel

Razítko:

MĚSTSKÁ RADA

V Praze dne 21. května 1924

VHRONOVĚ

Podáno 23/5.1924 č. 2222

V Hronově, dne 20. listop. 1924

P.T. městské radě v Hronově.

Níže podepsaný dovoluje si Vám oznámiti tímto, že prosí slav. městskou radu, by udělila mu komisi co možná v nejkratší době, při níž by schválila plánek na adaptaci domu č. pop. 49. v Hronově.

Hronov. přádel. bavlny s.r.o. v Hronově tudíž jest rozhodnuta na tom stanovisku, že provede adaptaci v domě č. 49, kdež ze stávajících stájů chce zřídit několik bytů pro svoje dělníky.

Současně vědomost dává slav. měst. radě, že nikterak nepoškodí se dosud stojící stav půdorys. kromě vnitřního zařízení. Doufaje, že žádosti bude vyhověno za niž předem děkuji a znamenám se:

V plné účtě.

podpis Jan Eckert

razítko:

Podnikatelství staveb a tech. kancelář

arch. Jan Eckert

opráv. mistr zednický

v Hronově n./Met.